

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra psychologie a patopsychologie

Diplomová práce

Markéta Bednaříková

Styly současné mládeže se zaměřením na jejich možná rizika

Olomouc 2013

vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Iveta Tichá

Čestné prohlášení

Tuto práci jsem vypracovala samostatně, veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Přerově dne

Podpis.....

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. et Mgr. Ivetě Tiché za cenné připomínky, odborné rady a velmi ochotný přístup při zpracování mé diplomové práce. Rovněž bych chtěla poděkovat rodině a přátelům za jejich podporu a trpělivost, a to nejen při psaní této práce, ale i v průběhu celého studia na vysoké škole.

Obsah

Úvod	7
I. Teoretická část	9
1 Mládež	9
1.1 Adolescence	11
1.1.1 Biologické změny.....	12
1.1.2 Psychické změny	14
1.2 Socializace	15
1.2.1 Vlastní identita	17
1.2.2 Vrstevnické vztahy.....	19
2 Životní styl.....	21
3 Kultura a subkultura	24
3.1 Pohled na subkultury	25
3.1.1 Vznik subkultur	26
3.1.2 Nové pohledy na subkultury	27
3. 2 Subkultury mládeže	29
3.1.1 Typologie subkultur mládeže.....	31
4 Subkultura emo	32
4.1 Výzkum subkultury emo.....	33
4.2 Typický příslušník emo subkultury	34
4.2.1 Typický vnější vzhled příslušníka emo subkultury.....	35
4.3 Možná rizika emo subkultury	36

5 Subkultura metal	39
5.1 Typologie metalové subkultury	40
5.2 Typický příslušník metalové subkultury.....	42
5.3 Možná rizika metalové subkultury	43
6 Subkultura hip hop.....	44
6.1 Oblasti hip hopové subkultury	45
6.1.1 Rap	45
6.1.2 Graffiti a breakdance	46
6.2 Typický příslušník subkultury hip hop	47
6.3 Možná rizika a současná situace hip hop subkultury	48
7 Rizikové chování.....	50
7.1 Klasifikace rizikového chování	52
8 Předmět pedagogického průzkumu	55
8.1 Problém a cíl výzkumu	55
8.1.1 Charakteristika výzkumného vzorku.....	56
8.1. 2 Metody sběru dat.....	58
8.1.2 Oslovení respondentů a provedení dotazníkového šetření.....	59
8.2 Analýza dat získaných z dotazníkového šetření	59
8.2.1 Demografická data	60
8.2.2 Kontaktní a filtrovací otázky.....	61
8.2.3 Vnímání charakteristických znaků subkultur emo, hip hop a metal	65
8.2.4 Názory studentů na oblíbenost subkultury (stylů) emo, hip hop a metal.....	68
8.2.5 Příslušnost a projevy sympatie k některé subkultuře (položky 14, 15).....	71

8.2.6 Rizikové chování subkultur emo, hip hop a metal	73
8.3 Interpretace výzkumných otázek	79
Diskuze.....	83
9 Případové studie	86
9.1 Oslovení respondentů a provedení případové studie	86
9.1.1 Osobní případová studie č. 1	88
9.1.2 Osobní případová studie č. 2	92
9.1.3 Osobní případová studie č. 3	96
Diskuze.....	100
Závěr	102
Seznam použitých informačních zdrojů	104
Seznam použitých zkratk	110
Seznam grafů	110
Seznam tabulek	111
Seznam příloh	111
Přílohy	112
ANOTACE	127

Úvod

Tématem předkládané diplomové práce jsou vybrané styly, v tomto kontextu můžeme říci i subkultury, současné mládeže. Pozornost je blíže zaměřena jen na tři styly (subkultury), a to na emo, hip hop a metal. Tyto styly byly zvoleny právě pro jejich aktuálnost mezi současnou mládeží a také z důvodu výrazných rozdílů mezi jejich základními znaky. Vybrané subkultury se mezi sebou liší jak v otázce znaků a charakteristik jejich příslušníků, tak například v oblasti popularity a známosti v běžné populaci. Rozdíly lze nalézt také v postojích starších generací a v obrazu, jež je nám podáván prostřednictvím medií a internetu.

Celkovou motivací pro výběr následujícího tématu bylo každodenní setkávání se s mladými lidmi, kteří se převážně – pro nezasvěcené – lišili svým vnějším vzhledem vůči většinové společnosti a vůči svým vrstevníkům. Jsem toho názoru, že příslušnost k některé ze subkultur-stylu často působí na okolí tajemně a záhadně. A to byl další důvod k výběru tématu, převážně u subkultury emo, která stále není tak masovou záležitostí, což se například již nedá tvrdit o subkultuře hip hopu. Volba tématu byla atraktivní i pro menší počet závěrečných prací zaměřených tímto směrem.

Závěrečná práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretickou část tvoří sedm kapitol, které jsou dále členěny na další úseky. První kapitola vymezuje pojem mládež a s tím související věkové období adolescence, kde se kromě základních údajů zaměřím blíže převážně na socializaci, zde se zmiňuji i o identitě a vrstevnických vztazích v období adolescence. V druhé kapitole se pokusím o základní vymezení životního stylu, což je díky nespočtu různých definicí a pojetí velmi složité. V souvislosti s předchozí kapitolou se v té následující teoreticky zaměřím na subkultury, které lze v pojetí Jandourka (2001) považovat za výrazný životní styl. A z důvodu zaměření této práce se v jedné z podkapitol krátce zmiňuji přímo o teoretickém pohledu na subkultury mládeže. Poslední dvě zmíněné kapitoly jsou bezesporu potřebné k pochopení a základnímu nástínu problematiky stylu i subkultur a k jejich vzájemnému propojení. V dalších třech kapitolách se blíže zaměřím na každou z vybraných subkultur mládeže, tedy na styl emo, hip hop a metal. Při popisu každé ze subkultur podám krátký pohled na vznik a historii, dále na charakteristické znaky jejich příslušníků a možné rizikové chování, které se může s danou subkulturou spojovat. V některých případech je připojen i současný pohled na situaci zkoumaných subkultur. Teoretickou část ukončuje kapitola o rizikovém chování spolu s přehledem základních forem tohoto chování.

Praktická část prezentuje získané výsledky z dotazníkového šetření, které bylo provedeno na různých třech typech středních škol. Sleduje vnímání a názory na vybrané subkultury u studentů, právě z pohledu věku žáka střední školy. Dotazník obsahuje i položky, které se zaměřují blíže na rizikové chování u zvolených subkultur. Na začátku praktické části se zabývám i metodologií, technikou sběru dat a popisem výzkumného vzorku. Do praktické části je zahrnuta i případová studie zaměřená na členy subkultur emo, hip hop a metal. Tyto studie jsou přiloženy za účelem důkladnějšího přiblížení a pochopení příslušnosti ke zvolenému stylu. Studie ovšem plní pouze doplňkovou funkci k dotazníkovému šetření, které tvoří stěžejní oblast praktické části práce. I přesto byla v tomto případě zvolena obecná výzkumná otázka, která je stručně zodpovězena v závěrečné části práce.

Při zpracování závěrečné práce byla pro mne stěžejní oporou kniha Josefa Smolíka *Subkultury mládeže: uvedení do problematiky*, kterou je možno považovat za velmi ojedinělou publikaci, jež se zaměřuje přímo na subkultury mládeže. Téma subkultur patří k těm méně probádaným a v českém prostředí se například přímo na subkulturu emo výrazně nezaměřuje žádná publikace.

Cílem této práce je podat ucelený pohled na problematiku subkultur u skupin mládeže a prozkoumat vnímání těchto subkultur u studentů středních škol. I přesto, že bylo záměrem podat co nejzákladnější informace, práce se může zdát velmi rozsáhlá. Ale z důvodu zaměření na velmi širokou oblast jsou informace, které práce uvádí, podstatné pro vymezení celého tématu. Práce se snad stane podnětem k zamyšlení a vytvoření vlastního názoru na členy zkoumaných, ale i jiných subkultur.

I. Teoretická část

1 Mládež

Samotné vymezení pojmu *mládež* není jednoduché. Odborná literatura nabízí různé možnosti, jednotná definice však chybí. Na mládež lze nahlížet ze sociologického, psychologického, pedagogického a například i kriminálního hlediska (Smolík, 2010).

V sociologickém pojetí není pojem mládež spojován s biologickým vymezením, ale je definován jako určitý sociální a kulturní konstrukt, který se objevil v určitém čase za určitých podmínek (Barker, 2006). Ve *Velkém sociologickém slovníku* je pod termínem mládež uvedena tato definice: „*Termín mládež označuje buď nepřesně ohraničenou věkovou skupinu, nebo sociální kategorii vymezenou specifickými biologickými, psychickými a sociálními znaky. Příslušníky mládeže spojuje to, že se nalézají ve stejném životním cyklu nazývaném mládí a že jsou stejnou generací*“ (Maříková, Petrusek, Vodáková, 1996, s. 635).

Za společný znak mládeže se považuje prožívání stejného životního cyklu, který se nazývá mládí (Maříková, Petrusek, Vodáková, 1996). Označení určité skupiny za mládež se značně liší od jednoho typu společnosti ke druhému, od jedné skupiny k jiné (Boudon, 2004). Například v některých přírodních národech nedochází k přesnému ohraničení dětství a dospělosti a součástí vyspívání lidí těchto kultur není období mezi dětstvím a dospělostí (Maříková, Petrusek, Vodáková, 1996). Sama mládež také nepatří mezi homogenní sociální kategorie. Dá se říci, že existuje tolik mládeží, kolik je sociálních skupin (Boudon, 2004).

Z hlediska věkového vymezení se mládež řadí na cestu mezi dětstvím a dospělostí. Velký sociologický slovník spojuje v naší společnosti začátek tohoto období s věkem 14–15 let, kdy se ukončuje povinná školní docházka, a za konec považuje věk až třiceti let, jelikož v tomto období dochází k dokončování dílčích procesů sociálního zrání u všech skupin mládeže. Je tedy patrné, že následující věkové rozmezí je velmi individuální a závisí na mnoha skutečnostech, od rychlosti biologického zrání až po osvojení si role dospělého, získání plnohodnotného statusu a osamostatnění (Maříková, Petrusek, Vodáková, 1996). Velký vliv má v tomto směru také prodlužování školní docházky a přípravy na budoucí povolání (Boudon, 2004). V tomto smyslu se mluví o tzv. pluralizaci věku mládeže, kdy do skupiny mládeže patří osoby, které sem před několika desítkami let nebyly zařazeny (Smolík, 2010).

Osoby mají v tomto věkovém období specifické zájmy, aspirace, postoje, společenské postavení a svou vlastní roli a prestiž ve společnosti. Osvojují si své sociální mechanismy a přijímají své sociální role. Velký vliv na toto období stále má sociální a ekonomická závislost na dospělé generaci. V sociologii se o mládeži hovoří jako o dynamizujícím prvku společnosti. Mládež je často vnímána jako sociální skupina, se kterou se pojí napětí, inovace a vývojová diskontinuita (Maříková, Petrusek, Vodáková, 1996). Mnohdy je proto spojována s pouličními gangy, násilím a delikvencí. Je jí přisuzován status konzumenta módy a volnočasových aktivit (Barker, 2006). Uvnitř této skupiny existuje velká diference a samotná mládež se dále člení na mnohé komunity, spolky, gangy a jiné. Důvodem toho je snaha o určité vydělení, vymezení, vyčlenění od ostatních skupin mládeže, a to svým vlastním originálním životním stylem. O tomto jevu bude pojednáno v dalších kapitolách (Maříková, Petrusek, Vodáková, 1996).

Z kriminologického pohledu zákon č. 218/2003, o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů rozlišuje mládež na děti mladší patnácti let a mladistvé, kteří dovršili patnáctý rok, ale nepřekročili osmnáctý rok svého věku (zákon č. 218/2003 Sb.). Legislativa všeobecně vymezuje věkově mládež horní hranicí 18 let, kdy dolní hranice někdy nebývá definována vůbec (Průcha, Mareš, Walterová, 2003).

Evropská unie v dokumentu *Bílá kniha Evropské komise: Nový podnět pro evropskou mládež* z roku 2001 řadí do skupiny mládeže věkovou skupinu osob mezi 18–25 lety. Podle dokumentů jiných mezinárodních organizací je za mládež považována skupina osob ve věku 15 až 25 let, případně i 26 let (Hofbauer, 2004).

Pedagogický slovník nahlíží na mládež jako na sociální skupinu, která je tvořena osobami ve věku od 15 do 25 let. Její součástí jsou lidé se specifickým způsobem chování a myšlení. Vyznávají svébytný systém norem, vzorů a hodnot. Každá generace mládeže vytváří určité kulturní hodnoty společnosti, ve které žije. Z pedagogického hlediska je důležitá účast mládeže na vzdělávání, které je výrazným faktorem rozvoje lidských zdrojů a odráží se také ve vzdělanosti a celkové vyspělosti daných zemí (Průcha, Mareš, Walterová, 2003).

Někteří autoři spojují mládež se dvěma vývojovými kategoriemi, a to s pubescencí (dospíváním) a adolescencí (mládím). Začátek tohoto období se klade do souvislosti s počátkem reprodukční zralosti a konec je spojován se získáním osobní autonomie (psychologické kritérium), se získáním role dospělého (sociologické kritérium)

nebo s ukončením vzdělávání a získáním profesní kvalifikace (pedagogické kritérium). Toto vymezení vychází ze sociálně-psychologického vnímání mládeže (Smolík, 2010).

Pro účely této práce budeme vycházet právě z posledního definovaného rozdělení s bližším zaměřením na období adolescence, na které je orientována praktická část.

1.1 Adolescence

O vývojovém období adolescence se Evropě začalo mluvit na počátku 19. století. Dříve nebylo vyčleněno mezidobí mezi dětstvím a dospělostí. Následně dochází k vymezení určitých charakteristik dětství, dospívání a dospělosti. Mění se také životní styl dospívajících a na významu začínají nabývat jiné hodnoty, které daleko více souvisí s osobní jedinečností, svobodou a nezávislostí (Macek, 2005). Adolescence tak byla definována jako zvláštní životní období mezi dětstvím a dospělostí (Říčan, 1990).

Mezi prvními definoval adolescenci G. S. Hall jako „*nevyhnutelný a dramatický střet protikladných intenzivních pocitů*“ (Macek, 2005, s. 219). Přejít mezi adolescencí a dospělostí kladl do souvislosti se slovním spojením o „*zrození člověka*“. 20. století přineslo uznávání adolescence jako věkového období přípravy na dospělost. Hovoří se o tzv. konceptu psychosociálního moratoria. Tento koncept lze vysvětlit jako stav, kdy se na jedné straně respektuje určitá dočasná ochranná doba před úkoly a zodpovědností dospělého jedince, ale objevuje se již určitý tlak na splnění vývojových úkolů, které jsou s adolescencí spojeny. Doba tohoto moratoria se neustále prodlužuje. Vlastnosti, hodnoty a chování, které jsou spojeny s obdobím dospívání (fyzická síla, atraktivita, nezávazné zkoušení nových věcí, prahnutí po zábavě a rozptýlení) jsou již přiřazovány i osobám mezi 20 až 30 lety. Objevuje se i velké množství různých subkultur mládeže a svůj „boom“ zaznamenává i průmysl pro teenagery (Macek, 2005).

Věkové vymezení adolescence ovšem není jednoduché. Komplikovaná je především odpověď na otázku, kde končí adolescence a začíná dospělost. Nejedná se přitom o skokový a náhlý přechod, nýbrž o kontinuální proces. Znaky dospělosti se v průběhu dospívání postupně vynořují a jedinec si v období adolescence může „vyzkoušet skutečný život“ a získat tak spoustu cenných zkušeností, i přesto, že se nachází v jisté „době hájení“ (Macek, 2005). Na určení věkového rozhraní adolescence se nahlíží i v odborných kruzích odlišně. Například K. C. Garrison odmítl vymezit adolescenci přesně určenou hranici. Adolescence je pro něj

životní fázi, která má určité znaky a trvá několik let. Búhlerová vymezila duševní předpubertu (11–13 let), pubertu (13–17 let) a adolescenci, které se pojí s věkovým rozmezím 17 až 21–24 let. Matiega se zase přiklání k rozdělení na mládež dospívající (12–15 let) a mládež dospělou (15 až 20–24 let). Paul H. Landis toto období vydělil na adolescenci mládí (12–15 let) a starší skupinu mládí (20–24 let). Příhoda pod postpubescenci (adolescenci) zařazuje osoby od 15 do 20 let (Příhoda, 1967). Kuric (1986) vymezuje adolescenci věkovým rozpětím od puberty po období, kdy se jedinec v plném rozsahu zapojuje do společenského života z hlediska zaměstnání a stává se nezávislým na rodině. Jako dolní hranici uvádí 15. až 16. rok, jako horní hranici 18. až 21. rok. Langmeier (1991) zahrnuje do tohoto období jedince od 15 do 20-22 let. Vágnerová (1991) staví adolescenci přibližně od 15 do 21 let. Autoři se ovšem shodují na tom, že hranice jsou individuální a závislé na mnoha různých činitelích. Ukončení tohoto období je více než jindy spojováno s určitou mírou sebereflexe (Macek, 2005). Říčan (1990) považuje za adolescenty osoby ve věku 15 až 20 let, ale o konci období adolescence mluví jako o obtížně vymezitelném, kdy neexistuje žádný předěl v biologickém ani v sociálním vývoji. Adolescence v *Oxfordském sociologickém slovníku* spojuje tento termín s životním cyklem, který je společensky uznán. Je obdobím přechodu z dětství do dospělosti a je užíván převážně v moderních průmyslových společnostech. Hodnota termínu dospívání se jeví jako diskutabilní (Marshall, 1994). Macek, známý český odborník, který se v současnosti věnuje problematice mládeže a dospívání, vymezuje adolescenci jako období mezi dětstvím a dospělostí. Do adolescence tedy zahrnuje i dospívání (Nakonečný, 2003). Speciální fázi tohoto období definoval psycholog Arnett, kdy mluví o období „vynořující se do dospělosti“, spojuje jej s věkovým rozmezím 18–25 let. A patří do něj osoby, které se již nepovažují za adolescenty, ale mezi dospělé by se ještě také nepřihadili. Dospělost je pro ně spojována s kompromisy, zodpovědností, omezenými možnostmi a závazky. Často se jedná o vysokoškolské studenty (Macek, 2005).

1.1.1 Biologické změny

Pro stadium adolescence je charakteristická řada biologických a fyziologických změn, které zapříčiní to, že se jedinec stává tělesně dospělým (Kuric, 1986). Jako u všech vývojových období, ani zde nezažívá žádný jedinec stejné vývojové vzorce, vše je načasováno do jedinečné konstelace. Problém může nastat, jestliže se nashromáždí vývojové změny do jednoho okamžiku vývojového období. Důsledkem může být zhoršení adaptace, výkonu, pohody a sebehodnocení adolescentů (Macek, 2003).

Adolescenci se často říká stadium harmonizace, kdy dochází ke sladění všech tvarů, dobudování a postupného zesilování lidského těla. Jedinec dosahuje své definitivní výšky v 17 až 18 roce věku, ale růst je již pomalejší a bez výrazných skokových změn (Příhoda, 1967). Chlapci dohánějí v růstu děvčata, vytrácí se disharmonie orgánů a pohyby jsou ladnější. Pohlavní znaky, které se objevily již v pubertě, v adolescenci plně dozrávají (Kuric, 1986). Václav Příhoda (1967) v souvislosti s tělesným růstem a pohlavním dozráváním hovoří o tom, že i díky tomuto jevu se mění vzhlížení mládeže k autoritám, především k rodičům, kdy na ně tzv. nahlíží shora. Dochází ke změnám ve tvaru obličeje, u chlapců se rozšiřují ramena a u děvčat se zakulacují boky. V adolescenci dochází ke zvyšování tělesné výkonnosti mladistvého, kdy je již schopen stejné zátěže jako dospělý jedinec. Právě tělesná zdatnost a výkonnost má v tomto období velkou společenskou hodnotu. Stává se prostředkem společenského uplatnění, možností k získání úcty druhých. Různé nedostatky a tělesné nápadnosti jsou často prožívány velmi intenzivně a bolestivě. Pravděpodobně v žádném jiném vývojovém období nemá vzhled tak velký vliv na sebehodnocení člověka (Damborská, 1979).

Adolescent je většinou po zdravotní stránce dostatečně silný a odolný (Příhoda, 1967). O tělesném vývoji se zmiňuje i Havighurst, který mezi úkoly adolescence zahrnuje mimo jiné i přijetí vlastního těla, fyzických změn, včetně pohlavní zralosti a pohlavní role (Macek, 2003).

V souvislosti s touto podkapitolou stojí za zmínku pojem sekulární akcelerace, o které se mluví posledních sto let. Označuje zrychlení růstu, váhy a pohlavního dospívání. Oproti minulosti tak můžeme sledovat časnější nástup menstruace u dívek. I růst do výšky se u obou pohlaví zrychlil. Dnešní dospělí jsou vyšší, než tomu bylo v minulém století (Langmeier, 1991). V Americe byl proveden výzkum, který také poukazuje na spojitost mezi časnějším dospíváním a sebehodnocením, kdy se u dívek, které dosáhly dřívější zralosti, objevuje nižší sebehodnocení, problémy ve škole, konflikty s rodiči a rizikové chování. U chlapců je spatřován opak, a to ve formě vyššího sebehodnocení (Macek, 2003). Zda urychlení tělesného vývoje způsobuje i akceleraci vývoje duševního, není prokazatelně doloženo. Jako důvod těchto změn se uvádí vlivy moderní urbanizované společnosti, časově omezená a dávkovaná zátěž, lepší výživa, hygiena, menší výskyt závažných infekčních nemocí, změněné klimatické podmínky, změna struktury společnosti a jiné (Langmeier, 1991).

1.1.2 Psychické změny

Langmeier v souvislosti s adolescencí, ale i s pubertou hovoří o zvláštnostech psychiky dospívajících, jako o více či méně nevydařeném snažení o přizpůsobení se biologickým, psychickým a také sociálním podmínkám (Langmeier, 1991).

V tomto období se dokončuje dozrávání a ustalování psychických procesů. Období adolescence je charakteristické především kvalitativním zlepšováním poznávacích procesů (Vágnerová, Valentová, 1991). Představivost a fantazie již nepůsobí tolik jako rušivý element, ale více jako tvořivá síla (Damborská, 1979). Osoby v tomto věku upouštějí od nezdravé naivní romantičnosti a pozornost se přiklání k reálnému životu a jeho problémům. Adolescent hledá vlastní životní cíle. Osoby v tomto věku projevují velkou touhu po poznání, hledají příčiny a vztahy mezi jevy (Kuric, 1986). Adolescent ve srovnání s pubescentem myslí rychleji, spolehlivěji a zkušeněji (Říčan, 1990). Se zdokonalujícím se sebepoznáváním a stoupajícím mravním vědomím se objevují i konsolidace a prohlubování citových vlastností, které směřují ke zralosti. V oblasti emocí dochází ke ztrátě pubertální rozpornosti a duševní nevyrovnanosti. City se zkvalitňují, mluví se o jakémsi „zvroucnění“. Rozvíjejí se především city lásky, estetické a morálně politické cítění (Kuric, 1986). Zklidnění souvisí s určitým přitakáním novým hodnotám, radostnějším ladění a optimističtějším postojům (Langmeier, 1991). Život adolescenta je stále bohatý na zážitky, tužby a nadšení. Změny se dále dostávají v oblasti vůle, kde dochází také k určitému rozvoji. Jednání ztrácí na impulzivitě a ukvapenosti. Rozvíjení charakteru adolescenta je závislé především na překonání životních překážek. A právě v tomto období dochází k ustálení, dotváření a upevňování charakteru (Kuric, 1986).

K životnímu období adolescentů dále patří především budování vlastní identity a rozvíjení sebehodnocení. Jedinci v tomto období na sebe nahlížejí reálněji ve srovnání s předchozím vývojovým obdobím (Vágnerová, Valentová, 1991). Dochází k prohlubování uvažování mladého člověka o vlastní osobě. Adolescenti se více zaměřují na své osobní nedostatky a projevují snahu o vlastní pozitivní formování své osobnosti (Kuric, 1986). I přesto se v adolescenci dále mohou objevovat různé výkyvy v této oblasti. Jestliže se podíváme na změny v oblasti potřeb u adolescentů, větší významnosti nabývají tělesné a sexuální potřeby (Vágnerová, Valentová, 1991).

1.2 Socializace

Socializace má v souvislosti s utvářením subkultur mládeže svou nezastupitelnou pozici, především v otázce působení vrstevnických skupin a utváření samotné identity jedince. V průběhu socializace si člověk osvojuje určité hodnoty, postoje a pravidla chování, díky kterým se stává plnohodnotným členem společnosti (Smolík, 2010). Dále se uvádí, že změny v postojích a způsobech chování lze již daleko méně často očekávat po dvacátém roce života jedince (Nakonečný, 2003).

Společnost významně formuje osobnost člověka, dává mu definitivní podobu. Pro období adolescence je typické, že se okruh vnějších činitelů, které jedince ovlivňují, dále rozšiřuje. Přístup adolescentů ke společnosti je zmatený, regulovaný vnějšími povinnostmi a podmiňovaný opakovanými podněty (Příhoda, 1967). Dnešní společnost ale v daleko menší míře podrobuje mladistvé kontrole, v porovnání s dobami minulými (Nakonečný, 2003).

Proces socializace neboli akulturace je hojně používaný pojem. Velký sociologický slovník spojuje socializaci s „*osobitým způsobem přípravy jedince na členství v sociální skupině*“ (Linhart, 1996, s. 1013). Dále uvádí, že součástí tohoto procesu je osvojení si normativního a hodnotového systému spolu s nabytím určitých vzorců chování členů sociální skupiny (Linhart, 1996).

Socializaci adolescenta tak lze definovat jako vrůstání do širší společnosti spolu s uvolňováním rodinného svazku (Příhoda, 1967). Vágnerová spojuje socializaci adolescenta s ukončením procesu emancipace z vázanosti na rodinu, spolu s významnějším vlivem vrstevníků na jedince a zralejšími partnerskými vztahy (Michalová, 2007).

Za primární, základní jednotku socializace je považována rodina, až v průběhu mládí a dospělosti mají na jedince výraznější vliv jednotky sekundární, ke kterým můžeme zařadit i party, v souvislosti s touto prací tedy i tzv. subkultury mládeže (Smolík, 2010).

Uvolnění se od přílišné závislosti na rodičích patří mezi důležitý úkol tohoto období, který má vliv na pozdější život jedince (Langmeier, 1991). Děje se tak pod vlivem vnějších tlaků a také v důsledku vnitřního vývoje, kdy adolescenti pociťují větší potřebu starat se sami o sebe, plánovat svůj čas a chtějí si sami určovat prostor na rozhodování. Potřeba

samostatnosti je tak pro toto období charakteristická, oprávněná až nevyhnutelná (Damborská, 1979). Osamostatňování je zcela individuální proces a každé dítě si hledá svůj vlastní způsob dosahování nezávislosti. Mezi některé způsoby patří například kritizování a nechuť k rodičovským autoritám. Chování může být dále doprovázeno revoltou, vytýkáním nedostatků a odmítáním projevů lásky od rodičů. Na druhé straně však mohou až nekriticky přijímat a souhlasit s novými vzory, chováním a životními cíly, které získávají od nejrůznějších lidí a nejrůznějšími způsoby (Langmeier, 1991). Mezi projevy nezávislosti se mimo jiné řadí rozhodování o vlastních problémech, citová a morální nezávislosti, hájení svých práv, názorů a přebírání osobní odpovědnosti za vlastní skutky. Tyto projevy následně utvářejí kladné rysy osobnosti (Kuric, 1986).

Jestliže se dospívajícímu nepodaří osamostatnit se od rodičů, mohou se objevit různé obtíže. Například lásku k rodičům změni na nenávisť, úctu v pohrdání. Jiní se mohou uzavírat do svého vlastního nitra, anebo se mohou nepřiměřeně litovat a cítit se ublížení. Mezi další reakce můžeme zařadit uzavírání se vůči vrstevníkům a naprosté odmítání jejich životního stylu, celkovým straněním se jejich radostem, módě, hudba a jiným projevům. Dále zde můžeme zařadit až jakýsi chtivý, přehnaný zájem o filozofické hloubání po smyslu života, ale které v určité míře patří ke znakům dospívání. Způsoby, které ohrožují mladistvé od následků emancipace od rodičů, se mohou různě kombinovat, prolínat a vyskytují se v různých mírách. Může nastat také situace, kdy se tyto prostředky obrany stanou součástí dominujícího rysu osobnosti. Jestliže vše probíhá v „normálních“ mezích dospívající i přes kritiku má ke svým rodičům pozitivní vztah a mění k nim jen své vnější způsoby chování (Langmeier, 1991).

Rodiče jsou pro adolescenta významní také z hlediska základních hodnot a morálních postojů, které od nich přebírá. Vrstevníci mají v tomto směru spíše roli zpevňovatele morálních hodnot a způsobů chování, které si jedinec přebral ze své rodiny (Langmeier, 1991).

Za výsledek socializace je považováno nalezení identity. Socializace má tak vliv nejenom na přebírání rolí, norem a způsobu chování, ale i na hledání odpovědi na otázku: „Kdo jsem?“ (Nakonečný, 2003)

1.2.1 Vlastní identita

V současnosti je pojem identita často spojován s obdobím adolescence. Moderní společnost si uvědomuje, že hledání sebe sama má svou hodnotu a místo v procesu dospívání (Macek, 2002). Jedná se o sociální konstrukt, jehož vznik je vázán na vztahy člověka s okolním prostředím (Duffková, Urban, Dubský, 2008). V teorii subkultur mládeže je identita stěžejní pojem.

Do psychologie tento pojem zavedl Erikson (Říčan, 2006), který považoval budování vlastní identity za charakteristický rys tohoto vývojového období člověka (Vágnerová, Valentová, 1991). A ukončení adolescence spojil s dosažením tzv. ego-identity (Macek, 2005). Pocit této identity pak tvoří nahromaděná důvěra v to, že vnitřní neměnnost a kontinuita, která se vytvořila v minulosti, bude odpovídat neměnnosti a kontinuitě významu, jenž má jedinec pro jiné lidi (Erikson, 2002).

Z psychologického hlediska se na identitu nahlíží třemi způsoby. První pohled vychází z teorie stadiálního vývoje „já“ a hledá úroveň či povahy identity. Druhý náhled na identitu souvisí s vývojem *sebe-pojetí*. A poslední se dívá na identitu ze sociálně psychologického hlediska, sleduje tedy *sociální identitu*. V posledně jmenovaném pojetí je adolescentní identita spojena s vědomím členství v určitých sociálních skupinách a s tím spojeným vědomím sociálních rolí (Macek, 2002).

Termín identita není spjat výlučně jen s psychologií, ale tento pojem můžeme nalézt i v jiných souvislostech. O identitě se mluví jako o jednotě vnitřního psychického života a jednání. Jako synonymum se užívá i tzv. autentické bytí (Maříková, Petrušek, Vodáková, 1996).

V rámci sociologie a sociální psychologie je identita člověka chápána jako časově i situačně stabilní soubor vlastních hodnot a cílů, vkusu a přesvědčení, který ho činí v jeho očích a očích druhých specifickým, originálním a jedinečným (Duffková, Urban, Dubský, 2008). Sociální psychologie dále diferencuje *osobní a sociální aspekt* identity. Prvně zmíněný aspekt se váže na sebereflexi, sebehodnocení, vědomí vlastní jedinečnosti. Sociální identita je naopak spojována se začleněním. Se subkulturami se pojí jak sociální, tak i osobní identita (Smolík, 2010).

V kulturních studiích se identita váže na popis osob, s kterými se identifikujeme, na rámec jejich odlišnosti nebo naopak podobnosti (Smolík, 2010).

Budování identity není záležitostí jen adolescence, ale probíhá v průběhu celého života jedince. Adolescence je však považována za vrchol osobního zápasu o nabytí vlastní identity (Říčan, 2006). V tomto vývojovém období nedochází k ukončení celkového procesu hledání vlastní identity, ale měla by zde vzniknout její určitá počáteční struktura (Macek, 2005). Adolescence je spojována s rychlým startem procesu utváření identity (Macek, 2003). Integrovaní osobnosti je závislé na dosažení určité úrovně zralosti (Vágnerová, Valentová, 1991). Budování identity u adolescentů stojí na mravních základech a jejich dodržování, které jedinec získal v průběhu života. A od tohoto období se již chování a jednání stává svobodným rozhodnutím každého člověka. Při získání nové identity se jedinec rozchází původní, fungující identitou dítěte (Říčan, 2006). Identita se formuje v rámci sociálních vztahů, tudíž na tento proces mají vliv především vztahy s rodiči a s vrstevníky (Kerpelman, Pittman, Cadely, 2012).

Jak je již výše uvedeno, budování identity souvisí s nalezením odpovědi na otázku: „Kdo jsem?“ To mimo jiné obnáší poznat a pochopit své pocity, být si vědom, kam patřím; co očekávám; v co věřím; nést zodpovědnost za své činy; znát své možnosti a mít důvěru v sebe sama. Jedinec, který si vybudoval svou vlastní identitu, definoval své místo ve společnosti, zná stránky své osobnosti a je si vědom své vlastní jedinečnosti. V průběhu hledání ovšem může iluze o své osobě i ztrácet (Říčan, 2006). Allport spojuje nalezení vlastní identity s experimentováním a častými změnami v oblasti zábavy, účesů, různých postojů, povolání, životních cílů atd. (Maříková, Petrušek, Vodáková, 1996). Při budování vlastní identity je tedy opravdu nutné často experimentovat, zkoušet a jednat (Říčan, 2006). U adolescentů je žádoucí zažít toto experimentování bez nutnosti nést důsledky konečných rozhodnutí. V případě, že je jedinec o tuto možnost ochuzen, může u něj docházet až ke krizi identity, která může v pozdějším věku vyústit ve změnu vlastní hodnoty v daleko větší míře (Macek, 2005).

Jedince ve věku adolescence, kteří procházejí procesem hledání identity, můžeme rozdělit do několika skupin. První jsou adolescenti, kteří již dosáhli své identity. Jejich obraz je spojen s pozitivním hodnocením, flexibilitou a nezávislostí. S tím se také často pojí dobré školní výsledky, smířlivý postoj k různým návykovým látkám a odpovědné chování ve vztazích. Dále se vyčleňují adolescenti, kteří se nacházejí ve statusu moratoria. Tito jedinci

jsou méně flexibilní a jistí v soupeření či spolupráci. Při pohledu do vlastní budoucnosti zažívají silnější pocity nejistoty. Ale stejně jako prvně jmenovaní mají pozitivní mínění o své osobě a o vztazích s druhými lidmi. Třetí skupina adolescentů se nachází v předčasně uzavřeném procesu hledání identity. Je pro ně charakteristická určitá konvenčnost a rigidita. Sami se sebou jsou spokojeni, ale stále jsou závislí na autoritách. K druhým lidem mají konfliktnější vztahy a mají nízké sebevědomí. V pohledu na drogy zastávají striktně odmítavý postoj. Do poslední skupiny se řadí adolescenti, kteří se nacházejí ve zmatku nebo ve stavu rozptýlené identity. Jejich obraz je také spojován s nízkým sebevědomím a problémy v mezilidských vztazích. Jejich chování je méně rigidní. Zastávají kritický pohled ke škole a liberální postoj k návykovým látkám. Nepotřebují si potvrzovat svoji jedinečnost a svou sociální identitu (Macek, 2003). Tato difuzní identita je považována i za základ pozdější osobnostní patologie (Kirstin, Foelsch, 2012).

Nedostatečně vytvořený pocit vlastní identity může mít za následek vnitřní zmatek a dezorientaci, díky tomu se u osob mohou vyvinout pocity méněcennosti spolu s bezmocností (Labáth, 2001). Můžeme také slyšet o tzv. difuzní identitě, která se pojí se zmatkem a nejasnostmi a může se také rozvinout tzv. negativní identita. Důsledky se často projeví až v dalším stadiu, tedy v mladší dospělosti (Macek, 2005). Takový jedinec se stává náchylnějším k neurózám, častěji se objevují projevy agresivity a může dojít i k závažnějšímu chování, jako například ke zneužívání návykových látek (Labáth, 2001).

1.2.2 Vrstevnické vztahy

Pro mládež je charakteristická tvorba silných vrstevnických vztahů. Dospívající se osvobozují od vlivu rodičů a do popředí se dostávají i jiné sociální vazby (Labáth, 2001). Tyto vztahy se utvářejí v rámci volných skupin, partách, delikventních skupinách a právě i v rámci skupin jedinců, kteří se vymezují příslušností k některé ze subkultur mládeže. V těchto skupinách jsou navzájem integrující jedinci, kteří se mezi sebou znají, ve skupině existují určité subkulturní normy, propojenost rolí a celkově se vnímají vědomím „my“ (Smolík, 2010).

Převážně u adolescentů jsou vrstevnické skupiny velmi unikátní a mají svůj nezastupitelný výchovný vliv. Hledání a utváření identity se zpravidla pojí právě k vrstevnické skupině, či k lidem, kteří jsou si podobní. V tomto případě se také může jednat

o subkultury mládeže, kde jedinci získávají určité vědomí sociální identity (Smolík, 2010). V těchto partách je však omezená kontrola rodičů a to se pojí s větším nebezpečím vzniku rizikových projevů chování (Damborská, 1979).

Vztahy k vrstevníkům se v adolescenci prohlubují, stávají se zralejšími a trvalejšími. Ve větší míře mají také vliv na uspokojování potřeb citových vztahů a sociálního kontaktu (Vágnerová, Valentová, 1991). Ve srovnání s předcházejícím vývojovým obdobím, kdy byla typická tvorba čistě dívčích či chlapeckých skupin, se v období adolescence mnohem častěji objevují skupiny smíšené (Damborská, 1979). Adolescent v těchto vztazích, ať už se jedná o přátelské či partnerské, hledá respekt, porozumění a toleranci (Vágnerová, Valentová, 1991). Pomocí vrstevnických vztahů dochází ke vzájemnému sdílení postojů, pocitů a vzorců chování. Díky tomu, že adolescenti prožívají stejné problémy a nejistoty, sdílejí podobné zkušenosti a mají stejnou pozici ve společnosti, jsou si velmi blízcí a – ať vědomě či nevědomě – tyto skutečnosti sdílí. Samy o sobě tyto vztahy nemají hodnotu, ale napomáhají k nalezení vztahu k sobě samému. Pomocí komunikace a interakcí s vrstevníky může jedinec sám sebe testovat (Smolík, 2010). Přátelství se stává i určitou „psychoterapií“, díky sdělování starostí jiným se daná bolest stává méně intenzivní (Kuric, 1986).

2 Životní styl

V následující kapitole se zaměřím na vymezení pojmu styl (životní) a s tím související termín subkultura. Životní styl je dennodenně používán termín, který se objevuje napříč celou veřejností a v různých asociacích a souvislostech. Hovoří se o zdravém životním stylu, o negativních a pozitivních vlivech, o životním stylu dospívajících či starých lidí, o tom, jak volný čas ovlivňuje náš životní styl atd..

Styl jako takový je považován za dynamický společenský jev, který se váže například na chování, jednání a jiné činnosti člověka. Každý člověk má svůj vlastní životní způsob (styl), který se projevuje v činnostech, hodnotách, chování, jednání, v sociálních skupinách, v trávení volného času atd. (Duffková, Urban, Dubský, 2008). O stylovosti se hovoří jako o opaku bezvýraznosti, beztvorosti a o jevu, který svým způsobem strukturuje svět. Jedná se o termín, který se používá v mnoha souvislostech, spojuje se s jazykem, umění, sportem a jinými aktivitami. Pro tuto práci postačí bližší vymezení stylu životního (Linhart, 1996).

I tento pojem však v sobě zahrnuje řadu různých témat a i mezi veřejností či odborníky existují různá vymezení životního stylu. V terminologii je možné se setkat i s pojmy životní způsob a životní sloh, které jsou považovány v podstatě za synonyma k životnímu stylu (Duffková, Urban, Dubský, 2008).

Velký sociologický slovník charakterizuje životní styl jako organizovaný souhrn životních zvyklostí, obyčejů, jež nalézají svůj výraz v interakci s prostředím, v prostorovém chování a v celkové stylizaci. Životní styl se spojuje s hodnotami, zájmy jedince, skupiny a případně i společnosti vůbec (Linhart, 1996).

Jiné obecné vymezení považuje životní styl za „*způsob, jakým lidé žijí – tedy jak bydlí, stravují se, vzdělávají se, chovají se v různých situacích, baví se, pracují, spotřebovávají, vzájemně komunikují a jednají, rozhodují se, cestují, vyznávají a dodržují určité hodnoty, starají se o děti, pěstují potraviny, vyrábějí atd.*“ (Duffková, Urban, Dubský, 2008, s. 51–52)

Podrobnější definice nahlíží na životní styl jako na systém „*důležitých činností a vztahů a s nimi provázaných praktik charakteristických pro určitý subjekt v jeho každodennosti.*“ (Duffková, Urban, Dubský, s. 55)

Podle Jandourka životní styl označuje „komplex psaných a nepsaných norem a identifikačních vzorů, souhrn životních podmínek, na které lidé berou ohled ve vzájemných vztazích a chování.“ (Jandourek, 243)

V další definici se pojem životní styl pojí převážně s jednotlivci a je tvořen souborem názorů, postojů, vlastností temperamentu a návyků, jež jsou pro každého jedince specifické a jsou trvalejšího rázu (Kraus, 2001).

Životní styl se také spojuje s pojmy jako „životní projevy“, „životní zvyklosti“, „formy života“, „životní praktiky“ a další (Duffková, Urban, Dubský, 2008). Je kladen do souvislosti s módou, odíváním, zdravím a pohybem, s ekologickým chováním, konzumním chováním a jinými jevy (Duffková, Urban, Dubský, 2008). Přejímání a vytváření životního stylu ovlivňují individuální i společenská citlivost, hovoří se o tzv. vkusu (Linhart, 1996).

Odborníci se při pohledu na životní styl zaměřují nejen na otázku, co zkoumat, ale i na problém nositele (subjektu) životního stylu, časového a prostorového vymezení a případně i ekonomických podmínek a kvality života. V této souvislosti považujeme za důležité vymezit, kdo je vlastně subjektem – nositelem určitého životního stylu. Za toho lze považovat:

- Individuum – Nejkonkrétnější pohled na nositele daného životního stylu.
- Skupinu – Jedná se o specifickou skupinu osob, jež je spojena určitým životním stylem, který má podstatné společenské rysy. V následujícím případě se nejčastěji zkoumá pojetí subkultur.
- Společnost – Pojetí společnosti jako nositele životního stylu je zavádějící. Mluví se o tendenci v životním stylu, jež je příznačný pro část příslušníků dané společnosti nebo o životním stylu, který je nejrozšířenější v dané společnosti (Duffková, Urban, Dubský, 2008).

Na životní styl mají vliv především dva faktory, jedná se o vnější a vnitřní činitele. **Vnějšími okolnostmi** se myslí životní podmínky, které v dané chvíli existují (geografické, ekologické, biologické, demografické, sociálně-politické, politické, sociálně-ekonomické, ekonomické, technologické, kulturní a obecně ideové) a s **vnitřními okolnostmi** se pojí celý subjekt životního způsobu, jeho osobnost, hodnoty, dovednosti, schopnosti apod. Tyto dva faktory se vzájemně ovlivňují, výše zmíněné životní podmínky vytvářejí mantinely subjektu,

který se v daném prostředí pohybuje. A samotný subjekt životního způsobu si z nabízených možností životních podmínek vybírá tu, která by odpovídala a vyhovovala nejvíce jeho potřebám, hodnotám, naplněné sociální role atp. (Duffková, Urban, Dubský, 2008).

Životní styly jsou velmi různorodé a pestré. Jejich varianty mohou existovat v podstatě ve dvou formách. Buď v rámci diferenciací v životním způsobu, nebo jako alternativní životní styl. *Diferenciace v životním způsobu* souvisí s životními podmínkami. Váže se na strukturu větších skupin a hledá rozdíly například v životním stylu dle pohlaví, fáze životního cyklu, vzdělání atd. Naopak *alternativní životní styly*, jako druhá forma životního stylu, se nečastěji staví do souvislosti se zdravím a životním prostředím. Mluví se také o praktikách životního stylu vegetariánství, squatterů, skinheadů a dalších. Na rozdíl od prvně zmíněné varianty se jedná o životní styl, který se váže na méně početné skupiny mající svůj vyhraněný styl. Na alternativní životní styl lze nahlížet v širším slova smyslu jako na možnost volby. Druhý pohled trvá na nutné protikladnosti alternativního. Pojetí protikladnosti se často spojuje s životními styly nejrůznějších subkultur, které jsou v různé míře postaveny právě proti životnímu stylu, který je společností vyžadován, odměňován nebo je ve většinové společnosti nejčastější. V následujícím pojetí životního stylu se také používají termíny jako nekonvenční či nonkonformní životní styl (Duffková, Urban, Dubský, 2008).

V kontextu s životním stylem lze tedy operovat i s pojmem subkultura, jež je považována za svébytnou specifickou skupinu, která má svou vlastní identitu a je ohraničena vůči zbytku společnosti (Linhart, 1996). Styl sehrál svoji velkou roli v teoriích subkultur, jež se rozvíjela v rámci kulturních studií. Více lze nalézt v díle Dicka Hebdíga. Styl se v tomto pojetí týká společného uspořádání předmětů, aktivit a postojů, jež by označovaly určitou odlišnost a identitu (Smolík, 2010). Subkultura se tak spojuje s pojmem životní styl i alternativní životní styl. A Jandourek v *Sociologickém slovníku* považuje za subkulturu *výrazný životní styl* (Jandourek, 2001). Blíže se na pojem subkultura zaměříme v další kapitole.

V práci vycházím z Jandourkova pojetí, kdy považujeme termíny životní styl a subkultura za synonymní pojmy, které se liší pouze v tom, že styl je méně vyhraněný v daných znacích určitých subkultur.

3 Kultura a subkultura

Stejně jako u vymezení adolescence či životního stylu, ani v tomto případě neexistuje jednotná definice *subkultury*, dá se říci, že co autor, to jiné vymezení (Kolářová, Oravcová, 2011). Tento pojem se začínal používat ve 40. letech 20. století a již tehdy v sobě zahrnoval několik významů (Smolík, 2010). Publikované texty o subkulturách se však začaly objevovat až koncem 70. let 20. Století, a to díky nástupu punkového stylu (Vladimír 518, Veselý, 2011).

Termín je složen z latinské předpony „*sub*“, což je překládáno jako „pod“. V této souvislosti je výraz spojován s osobitostí a odlišností od dominantní společnosti. V jiném pojetí je předložka „*sub*“ vázána na nízké společenské postavení dané subkultury. Další část tohoto složeného termínu tvoří pojem kultura (Smolík, 2010).

Kultura je pojímána jako označení pro všechny sdílené normy, chování, schopnosti, znalosti, dovednosti a různé rituály a zvyky, které člověk přebírá v průběhu procesu socializace. Pomocí kultury se odlišují jednotlivé velké sociální skupiny a kultura má tu vlastnost, že u lidí vytváří určité vidění světa. Kultura tedy má socializační funkci a díky ní jsou lidé schopni vyrovnávat se s tlaky přírody pomocí uzpůsobení svého prostředí (Smolík, 2010). Odborníci jako Meadová a Linton, kteří se zabývali výzkumem vlivu kultury na osobnost jedince, zastávají názor, že na chování a prožívání člověka má rozhodující vliv kultura, která vyčnívá v podobě kulturních vzorců, což jsou určitá naučená schémata pro chování a jednání ve standardní situaci. Ovšem nepopírají ani vliv dědičnosti, tělesné konstituce, centrální nervové soustavy nebo hormonálního působení (Soukup, 2004).

Kultura a subkultura spolu zásadně souvisí, jelikož *subkultura* je pojímána jako kultura dílčí skupiny, která se v různé míře a v různé formě odlišuje od většinové kultury společnosti (Jandourek, 2001). Tvoří tedy určitou podkategorii kultury (Kolářová, Oravcová, 2011), nebo se také vymezuje jako forma alternativního způsobu života, který se rozvíjí v rámci jedné kultury (Soukup, 2004).

Škála znaků, kterými se člověk odlišuje, je široká a pohybuje se v rozmezí od drobných změn až k nekompromisnímu popření většinové kultury (Jandourek, 2001). Rozdíly jsou dány mnoha faktory, může se jednat o věk, povolání, přípravu na povolání, náboženství, národnost, etnikum, rasu, sociální status a sociální pozici atp. (Smolík, 2010). Vystává tady také otázka rezistence těchto subkultur vůči většinové kultuře (Barker, 2006) či tvorba napětí a konfliktů

mezi značně odlišnými subkulturami (Smolík, 2010). V samotných subkulturách se mohou objevovat neshody a navenek nemusí také vystupovat jednotně (Barker, 2006). Jestliže je subkultura ve výrazném rozporu s většinovou ideologií, označují se jako kontrakultury (Janeček, Bittnerová, 2011).

3.1 Pohled na subkultury

Na subkulturu se nahlíží v různých významech a v zásadě existují dva základní typy formulování subkultury. Jedná se o definici substanční, která vystihuje samotnou podstatu subkultury, a druhá zkoumá funkce, které subkultura má, a nazývá se definicí funkcionální (Smolík, 2010).

V jiném pojetí subkultura představuje „svět sám pro sebe“. V nejširším významu je subkultura skupina osob, která je charakteristická svým specifickým souborem norem, hodnot, modelů chování a životního stylu (Janeček, Bittnerová, 2011).

Obsáhlá definice Dyoniziaka z roku 1968 vymezuje subkultury takto: *„Jestliže více jednotlivců má podobné problémy a jestliže na základě společných zájmů a snah vzniknou dosti trvalé vazby mezi vrstevníky, kteří tvoří jen jim odpovídající a pouze je zavazující normy, hodnoty a vzory, pak jistý souhrn těchto norem, hodnot a vzorců tvoří subkulturu vymezeného souboru.“* (Smolík, 2010)

Dick Hebdige, známý odborník na subkultury, je definoval na základě stylu, do kterého lze zařadit vše od sdílené ideologie až po typické oblečení (Vladimír 518, Veselý, 2011). *Subkulturní ideologii* se myslí soubor specifických hodnot, norem a postojů, kterými se vyznávají, řídí a vyjadřují ji členové jednotlivých subkultur. Tyto ideologie nalézají svůj výraz právě v tzv. *subkulturním stylu*, který se spojuje s vizáží, vystupováním a slangem subkultury. Vizáž je nejnapadnější součástí stylu, patří k ní oblečení, úprava vlasů, různé ozdoby a doplňky. Právě díky stylu jsou členové jednotlivých subkultur rozeznatelní a odlišitelní do většinové společnosti. V tomto kontextu je důležité zmínit proces, který se vztahuje na vytváření stylu, jedná se o tzv. brikoláž (kutilství) (Janeček, Bittnerová, 2011).

Brikoláž je proces, pomocí něhož získávají jednotlivé předměty či složky oblečení nový význam, který se liší od významu, který jim připisuje většinová společnost. Pomocí těchto významů se členové subkultur odlišují nejen od většinové společnosti či členů jiných

subkultur, ale také od členů stejné subkultury. Hovoří se o tzv. distinktivní individualitě neboli rozlišující jedinečnosti. Vystihující předměty a jiné prvky nabývají na významu až při jejich aktivním užívání – stylizaci (Janeček, Bittnerová, 2011).

Jak je z výše zmíněného patrné, ideologie a styl jsou vzájemně propojené jevy každé subkultury. Může mezi nimi však vzniknout i určité napětí, které je způsobeno přiřazováním různých významů stylu, pomocí kterého jsou rozeznatelní navenek, a ideologie, kterou svým životním stylem naplňují. Mladí členové subkultur přiřazují větší důraz stylu, naopak „dělesloužící“ členové subkultur přisuzují větší význam ideologii. Tak dochází ke konfliktu, kdy mladí lidé kritizují ty starší, že nevyjadřují účast v subkultuře například typickým oblečením, a pro starší jsou ti mladší jen jakýmsi „komedianty“, kteří o pravé podstatě subkultury nevědí vůbec nic (Janeček, Bittnerová, 2011).

Znalosti a předměty, které se spojují s danou subkulturou, tvoří u každého jedince tzv. *subkulturní kapitál*. Čím širší a obsáhlejší má jedinec tento kapitál, tím se zvyšuje jeho prestiž a v rámci jeho subkultury to má vliv na hierarchii mezi členy. Tento kapitál však zvyšuje vážnost jedince jen v rámci dané subkultury, nikoli ve většinové společnosti (Janeček, Bittnerová, 2011).

3.1.1 Vznik subkultur

Vznik subkultury je přisuzován situaci, kdy určitý počet osob, které mají podobné problémy se sociálním přizpůsobením, si pomocí dostatečných interakcí vytváří svůj vlastní náhled a názory na společnost. Problémy se tak stávají základem pro zrod subkultur. Jedinci mohou tyto problémy sdílet, díky interakci o nich komunikovat, mít silnější pocit ochrany. Naplňují celkově potřebu každého jedince někam patřit a zaujímat určitou pozici v určité skupině (Smolík, 2010). Jedná se o podstatný prvek identity jedince. Tvorba subkultur se může spojovat s etnickým, socioprofesionálním nebo zájmovým základem (Janeček, Bittnerová, 2011). Vznik subkultur se neváže jen na malé, izolované preindustriální společnosti (Smolík, 2010). Je především v současné době posilována médii (Barker, 2006) a je ovlivněna faktory ideologickými, ekonomickými a kulturními (Hebdige, 2012).

V případě vzniku subkultury se jako první zmíní o této nové vlně tisk, lze také říci masmédiá, jež vytváří výstražné nadpisy a texty, rozšiřují ve společnosti paniku a na

samotnou subkulturu hledí s odporem, ale i s určitým okouzlením. Největší pozornost se zaměřuje na stylistické inovace a protispolečenské činy, které mohou vyústit až v morální paniku (Hebdige, 2012). Sociolog Stanley Cohan považuje morální paniku za stav, kdy jsou členové určité subkultury označeni nálepkou „deviantní“, a proto jsou vnímáni jako hrozba pro společnost. V první fázi jsou jedinci, skupiny a události s nimi spojené prohlášeny za nebezpečné, a to pod vlivem jiných hodnot a zájmů, tato vlastnost je médií dále rozšiřována do celé společnosti. Následují výzkumy, prognózy a způsoby řešení, které jsou vytvářeny různými „odborníky“. V následující fázi morální panika postupně ustupuje až ke stavu, kdy se stane nevýznamnou, ale je možné její znovurozšíření (Janeček, Bittnerová, 2011).

Pomocí medií se k nám dostávají zkreslené a stereotypní informace o jednotlivých subkulturách. V České republice se v poslední době jednalo o morální paniku okolo techno a freetekno stylu, v souvislosti s festivalem Czechtek. V současné době se tato panika nejvíce vztahuje na emo subkulturu, která je prezentována jako skupina osob, jež se projevuje převážně sebevražednými sklony, neschopností sociální interakce a neustálými depresivními stavy. Následující nebezpečí se v dané subkultuře může vyskytovat, ale média je často právě zveličují a přikrášlují (Janeček, Bittnerová, 2011). Média mají ovšem vliv i na integraci jednotlivých subkultur, díky níž se stávají méně exotickými, znaky subkultur jsou převedeny na zboží, subkultura je zřetelnější a je zařazena do společnosti. Nově vytvořená subkultura se pohybuje po pomyslném kruhu, od odporu a hnusu ke lhostejnosti veřejnosti a od vzdoru až k integraci subkultury (Hebdige, 2012). Negativní pohled masmédií na subkultury se objevuje již od druhé světové války a i v dnešní době nacházíme články o emo subkultuře a poškozování, o vandalství subkultury graffiti atd. (Vladimír 518, Veselý, 2011).

3.1.2 Nové pohledy na subkultury

Ve 21. století se již pohled na subkulturu, která se pojí se společenskou rezistencí, opouští a hovoří o tzv. postsubkulturálních studiích. Ta zkoumají městské a nové subkultury, mezi něž řadí i profesní či sportovní komunity (Vladimír 518, Veselý, 2011). Objevuje se menší ohraničenost subkultur. V současnosti také dochází k většímu propojení jednotlivých subkultur. Projevuje se to například v kombinování jednotlivých prvků oblečení od různých, často i protichůdných subkultur. S tímto jevem se také pojí termín, který vyjádřil Ted Polhemus, a hovoří se o tzv. supermarketu stylů. V dnešní společnosti si lidé mohou volně a

svobodně vybírat, objevují se nejrůznější a bohaté zdroje, které jim k tomu dopomáhají. To je další důvod, který způsobil, že odborníci v současnosti raději volí termín post-subkultury, jenž vyjadřuje větší splývání jednotlivých stylů (Janeček, Bittnerová, 2011). Tradiční subkultury se ztrácejí a mluví se o scénách, stylech, klubových kulturách a kmenech (viz níže) (Smolík, 2010).

V novém tisíciletí je také větší zájem o výzkum vlivu médií a internetu na formování a znaky subkultur. Více než jindy jsou dnešní subkultury postiženy komercializací, ale i přesto jsou pro členy určitou známkou jinakosti (Vladimír 518, Veselý, 2011). Subkultura se tak stala skupinou, kterou lze snadno marketingově využít či dokonce zajistit její vznik a fungování (Kramulová, 2011). Prostřednictvím globalizace se subkultury šíří do celého světa, nejsou vázány jen na americký a evropský kontinent, ale čím dál častěji se objevují i v zemích tzv. třetího světa. Šíření subkultur má za následek jejich proměny, které souvisí s adaptací na rozdílné podmínky jednotlivých zemí (Janeček, Bittnerová, 2011). Nemůžeme tedy nalézt stejné metalisty ve Velké Británii a v České republice, odlišnosti je možné nalézt například i mezi metalisty v Brně a v Praze. Sociolog Gary A. Fine v této souvislosti zavedl nový pojem idiokultura. Idiokultura je „*systém znalostí, víry, chování a zvyklostí sdílený členy skupiny, kteří jsou ve vzájemné interakci*“ (Janeček, Bittnerová, 2011, s. 104). Pomocí internetu tak mohou vznikat subkultury, jejichž členové se nikdy osobně nesetkali. Jedná se tedy o idiokultury, jež vznikly prostřednictvím internetu (Janeček, Bittnerová, 2011).

Změny lze nalézt i v samotném používání termínu subkultura, jež je tradičním termínem, který se váže na základní antropologické vymezení subkultury. V dnešní době se objevují ovšem i jiné názory a termíny, které s tímto jevem souvisí. Nejprve se mluvílo o *městském kmenu*, který oproti termínu subkultura neopomíná jejich nestálost, proměnlivost a určitou neohraničenost. Další termín souvisí s populární hudbou, kde se používá pojem *scéna* (scene), jež je možné objevit i mezi jednotlivými členy subkultur. Pro scény je typické, že členové jedné scény jsou často členy i jiných scén (Smolík, 2010). Termín *klubová kultura* (club culture) se zase váže na příznivce elektronické hudby a přisuzuje důraz vkusu a kritizuje třídní definování subkultur (Janeček, Bittnerová, 2011). I *kontrakultura* je termín, který se často zmiňuje v souvislosti se subkulturami. Jedná se o odlišný typ kultury, než je typický pro většinovou společnost. V daleko větší míře je zde kladen důraz na kontrast, negaci vůči majoritní kultuře. V médiích se ovšem nejčastěji můžeme setkat s pojmem *hnutí* (hnutí skinheads, hnutí punk atd.), který se často nesprávně zaměňuje se subkulturou. Ve srovnání

s hnutím má subkultura méně členů, existuje v ní větší protikladnost v názorech a nevytváří ani žádné formální organizace typu občanských sdružení atd. Pro hnutí je typický cíl, kterého chtějí dosáhnout, a spojuje se s politickou, kulturní a společenskou angažovaností a prosazováním změn (Smolík, 2010).

3. 2 Subkultury mládeže

Subkultury lze členit z různých hledisek, setkáme se tak s dělením podle věku, povolání, náboženství, původu, národnosti, etnika, zájmů atp. Odborníci Cloward a Ohlin dělí subkultury na kriminální, tedy takové, které jsou orientovány k dosažení ekonomického zisku a spojují se s městskou pouliční kriminalitou. Dále rozeznávají subkultury konfliktní – agresivní a únikové, tyto se spojují s alkoholismem a narkomanií (Smolík, 2010).

V této práci se blíže zaměříme jen na subkultury mládeže. Od kultury dospělých se odlišují jinými zkušenostmi převážně ve sféře volného času, ale i vzdělání či práce (Kolářová, Oravcová, 2011).

Subkulturami mládeže se zabývají sociální vědy od 50. let 20. století a jsou toho názoru, že neexistuje jednotná kultura mládeže. V 60. letech pozornost směřovala k teoriím subkultur a také k používání samotného pojmu *subkultura* (Smolík, 2010). Ale již ve 20. letech 20. století se skupina sociologů z Chicaga zabývala tímto tématem a shromažďovala informace o pouličních gangách mladých a deviantních skupin (Hebdige, 2012).

Subkultura mládeže se definuje jako „*typ subkultury vázaný na specifické chování mládeže, na její sklon k určitým hodnotovým preferencím, akceptování či zavrhování určitých norem, životní styl odrážející podmínky života*“ (Smolík, 2010, s. 35). Ovšem pochopit lze subkulturu mládeže jen při porovnání norem a životního stylu dospělé populace ve stejné společnosti.

Definice subkultur mládeže v *sociologickém slovníku* považuje tyto subkultury za specifickou kulturu a různé formy sdružování, jež souvisí s životním stylem dospívajících a pomocí nichž se tato věková skupina liší od dospělé populace. Význam příslušnosti k některé subkultuře mládeže umožňuje mladým lidem plynulejší a bezproblémovější přechod do světa

dospělých. Dále se zmiňuje o tom, že různé znaky těchto subkultur se mohou objevovat i u starších lidí (Jandourek, 2001).

Ve *Slovníku kulturních studií* jsou subkultury pojímány jako stylizované formy rezistence, tedy určitého odporu proti moci. Tvorba těchto svěbytných stylů je spojována s dobýváním vlastního prostoru, díky kterému se osamostatňuje od rodičů i od většinové kultury. V současné době nejsou subkultury chápány jen jako vyjádření rezistence, ale jsou dávány do souvislosti s kulturním kapitálem či diferencovaností vkusu (Barker, 2006).

Z výše uvedených definic vyplývá, že významnou stránkou subkultury mládeže je její styl, o kterém se mluví i jako o znaku či symbolu. Do stylu subkultur mládeže se řadí image (účes, oblečení, doplňky, piercing, tetování atd.), dále se jedná o vystupování a specifickou slovní zásobu i se způsobem jejího vyjádření (Smolík, 2010). Nejčastěji se mladí lidé vyjadřují právě svým stylem oblékání, který je v dnešní společnosti více než jindy pojímán za hlavní znak (Pospíšilová, 2003). Mládež si své prvky subkultury vytváří buď sama, nebo má na vznik prvků vliv komerce (Jandourek, 2001). Díky svému stylu mládež vyjadřuje příslušnost a soudržnost k dané subkultuře, vymezuje se vůči svým rodičům a pomocí stylu také mladí lidé reagují na problémy, jež vycházejí z jejich třídního zařazení (Kolářová, Oravcová, 2011). Pro některé členy subkultur mládeže může představovat také jenom volnočasovou aktivitu (Vladimír 518, Veselý, 2011)

Příslušníky subkultur lze rozčlenit na tři základní typy, které se liší jejich angažovaností a aktivitou vůči dané subkultuře. První typ je jedinec, který se subkultuře oddává naplno. Pořádá akce, koncerty a dalšími způsoby aktivně projevuje účast. Druhý typ je pasivní člen, jenž se v subkultuře pohybuje, ale není natolik angažovaný, jako první člen. I přesto má pro něj subkultura velký význam. Poslední typ se spojuje se zájmovou sférou, tito jedinci nejčastěji přijímají jen styl některé ze subkultur, ale nezajímají se blíže o její ideologii a hlubší souvislosti (Smolík, 2010). Jestli se dospívající stane, nebo nestane členem některé subkultury, nezávisí na jeho vlohách ani vrozených vlastnostech, největší míra vlivu je přisuzována procesu socializace a dále průběhu osvojení norem subkultury.¹

¹ Dostupné na: <http://www.rexter.cz/extremismus-subkultur-mladeze/2006/05/01/>

3.1.1 Typologie subkultur mládeže

Subkultury mládeže je možné členit pomocí různých charakteristik. Setkáme se tedy s rozdělením dle místa vzniku, rozšířenosti, jednotnosti či nejednotnosti, angažovanosti v politickém nebo společenském životě. Dále dle jejich vztahu k drogám, násilí a s tím souvisejícím členěním dle míry společenské přijatelnosti (Smolík, 2010).

Pro srovnání uvádím i vymezení Matouškovo, který rozlišuje dvě základní delikventní skupiny mládeže. Jedná se o stabilní integrované skupiny a neintegrované nestabilní skupiny. V souvislosti s druhou skupinou ji někteří autoři spojují se subkulturou násilí. Mimo tyto základní skupiny mluví i o drogové subkultuře, subkultuře rasistické a subkultuře pseudonáboženské (Matoušek, Matoušková, 2011).

V práci se dále zaměříme jen na vybrané typy subkultur, které korespondují s praktickou částí práce. Jedná se o **subkulturu emo, hip hop a metal**. Kromě těchto jmenovaných existuje velké množství dalších známých či méně známých subkultur mládeže. Některé vznikly již v minulosti, jiné naopak mohou být spojovány se současnou dobou (např. parkour). Mezi nejznámější subkultury mládeže patří mimo výše zmíněných taneční scéna, graffiti, hooligans, punk, parkour, skinheads, hippies a skate.

4 Subkultura emo

Jako první se zaměříme na charakteristiku emo stylu (subkultury). Jedná se o subkulturu, která je opředena mnoha tajemstvími a společností je často nepochopena až zatracována. Na internetu a v médiích je nejčastěji spojována se sebepoškozováním nebo dokonce sebevražedným jednáním. Není mnoho publikací a výzkumů, které by se zaměřovaly na následující subkulturu mládeže. Nejvíce tak lze o emo stylu nalézt na různých blozích a internetových stránkách. U těchto informací ovšem existuje riziko spojené se sníženou pravdivostí daných informací.

Emo styl je v současnosti styl, který se dostává u mládeže do čím dál většího povědomí a někdy je vnímán téměř za celosvětový fenomén. Je charakteristický především pro mládež ve věku 10–17 let (Smolík, 2010). Slovo emo je odvozeno od slova emotivní (emotional hardcore či emocore). V souvislosti s emo stylem vznikla i subkulturní ideologie tzv. *emo kids*, takto se označují jednotliví příslušníci emo stylu (Janeček, Bittnerová, 2011). O „emařích“ se také někdy hovoří jako o Burtonových dětech² (Vladimír 518, Veselý, 2011). Styl emo je považován za pod-styl gothic rocku či punk rocku. Od punku se emo hudba odlišuje lyrickými a emocionálně založenými texty. Smolík (2010) o emo stylu nehovoří jako o pravé subkultuře, jako vhodnější považuje v této souvislosti spíše označení styl, u něhož je kladen důraz na image a duševní prožitky. Ale v jiných publikacích a periodikách se můžeme setkat i s označením tzv. emo subkultury.

Emo styl je jedním z nejmladších hudebních subkultur (Janeček, Bittnerová, 2011). V Evropských zemích se emo styl začal objevovat okolo 90. let 20. století, vznik se spojuje s hudební scénou ve Spojených státech amerických. Jako první se k emo stylu hlásili hudební skupiny *Hüsker Dü* a *Rites of Spring* (Smolík, 2010). Byly to právě fanoušci kapely *Rites of Spring*, kteří se označovali jako emo, souviselo to s vyjadřováním emocí během jejich koncertů (Netolická, 2011). Až po 90. letech 20. století se začal vytvářet styl, který dnes chápeme jako emo a je vázán se širokým okruhem hudebních stylů, pro které jsou důležité emoce – emotivní prostředí. Hovoří se například o pop-punku, punk rocku, popu či indie.³

² Tim Burton – americký filmový režisér, scénárista a spisovatel (Střihoruký Edward, Mrtvá nevěsta Tima Burtona, Ospalá díra).

³ Hudební žánr alternativního rocku nezávislých umělců.

V současnosti jsou s emo styl spojovány skupiny jako *My Chemical Romance*, *Drop Dead*, *Aiden*, *Burden of Day* a další (Smolík, 2010). V České republice jsme mohli do roku 1996 slyšet o hudební skupině *Kritická situace*, která se považovala ideologicky za čisté emo (Vladimír 518, Veselý, 2011).

Velký „boom“ v posledních letech způsobil, že emo styl se stal komerční záležitostí, kterou využívá především hudební průmysl (Smolík, 2010). Tomu přispělo především typické oblečení a líčení tohoto stylu, z něhož profitují firmy, které se zaměřují na příslušnou image, v tomto případě image „emařů“. Vznikají tak různé značky oblečení, doplňků atd., které jsou díky reklamě prisuzovány určitému stylu (Kramulová, 2011). V tomto případě můžeme například hovořit o firmě *Converse Rubber Shoe Company*, tedy tenisky „Conversky“ (Smolík, 2010).

Za důležitou součástí emo stylu lze považovat hudbu, hudba je všobecně významná pro velkou většinu dalších subkultur (stylů) mládeže. Pro hudební skupiny, jež se hlásí k emo stylu, nebo jeho nebo jeho některé prvky přebírají, jsou charakteristické: *kytarový zvuk, výrazná melodie, melancholické – zádumčivé nálady a k tomu postavené texty písní*. Texty písní se orientují na vnitřní pocity, deprese, nešťastné lásky, zážitky, také na sebepoškozování a sebevražedné chování. U příslušníků emo stylu je hudba směr, jakým mohou poznat a zpracovat vlastní emocionální prožitky a představuje také cestou k zamyšlení se nad sebou. Nepovažují ji tedy za důležitý prvek zábavy a pobavení, ale hledají v ní jiný smysl, ponaučení a pochopení vlastních nálad a prožitků (Smolík, 2010).

U emo stylu je více než u jiných subkultur mládeže častěji užíváno k propagování a prezentaci jejich stylu internetových sítí. I vytváření skupin příznivců emo stylu je spjata mimo jiné s virtuálním světem, hovoří se o tak zvaných profilových serverech. Jedná se o stránky, kde „emař“ píše o sobě, svých pocitech, názorech, zanechává zde vzkazy ostatním atd. Tímto se často vytvářejí nová přátelství a vztahy s dalšími příslušníky tohoto stylu. Nejčastěji se jedná o formu tzv. blogů (Smolík, 2010).

4.1 Výzkum subkultury emo

V souvislosti s emo stylem byl vypracován výzkum *Pražské vysoké školy psychosociálních studií* s norskou organizací, který se zaměřoval na příslušníky emo stylu, jejich sociálních podmínek, života a zájmů. Jednalo se o projekt, který byl zpracováván

v letech 2008 až 2010.⁴ Na základě tohoto projektu si odborníci vytvořili představu o tom, co dospívající přitahuje k emo stylu.

Pro období dospívání jsou typické vyhraněné názory a postoje k dospělým, spolu s potřebou někam patřit. Styl emo umožňuje mladým lidem pohybovat se v prostředí, které je otevřené emocím a prožívání. Staví se proti představám většinové společnosti, která spíše vyzdvihuje tělesnou krásu, kult mládí a úspěchu, optimismus a radost ze života. Emo styl se staví nejen proti většinové společnosti, ale i vůči jiným subkulturám mládeže. Kritizuje názor, že je důležité být za všech situací „v pohodě, nad věcí, prostě happy“. Tyto názory dávají „emaři“ najevo právě poněkud morbidní vzhledem, černou barvou, smutkem, skepsí, symboly smrti atd. Psycholog Karel Balcar dále uvádí, že pro příslušníky tohoto stylu je příznačná velká tolerance, kreativita a citlivé jednání.

Z výzkumu také vyplynulo, že příslušnost není vázána na určitou sociální skupinu, je roztříštěná. Dále výzkum zjistil, že samotní „emaři“ se nečastěji kontaktují a diskutují pomocí internetových sítí: na blozích, sociálních sítích a diskusních fórech. Jiné typy interakce jsou u nich méně časté (Kramulová, 2011). K následující skutečnosti odkazují i data zjištěná Eurostatem, kdy v roce 2011 využívalo až 80 % osob ve věku 16 až 24 let z EU - 27 sociální sítě. Ukázalo se, že tyto sítě hrají významnou roli při vytváření a udržování sociálních kontaktů mladé generace.⁵

4.2 Typický příslušník emo subkultury

Typický příslušník tohoto stylu je charakteristický melancholickou, zádumčivou, frustrovanou náladou a také je často spojován s psychickou nevyrovnaností. Pro „emaře“ je příznačná citlivost až přecitlivělost k sobě samému, ale i k okolnímu světu. Chovají se introvertně, často se cítí osamělí, ztraceni a svým okolím nepochopeni (Smolík, 2010). Přiznávají se ke svým depresím a celkově veškerým svým emocím, jak pozitivním tak negativním, dávají volný průchod (Kramulová, 2011). Pro emo kids je příznačná i velká tolerance k jakékoliv odlišnosti, ať už se jedná o rasovou, sexuální, etnickou atd. (Janeček,

⁴ Dostupné na: <http://www.pvpsps.cz/skola/vyzkumna-cinnost/grant-eeafm-norway/>

⁵ Dostupné na: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Information_society_statistics

Bittnerová, 2011). Pomocí svého stylu dávají „emaři“ najevo svůj nesouhlas nebo poukazují na svůj problém a ve společnosti hledají pochopení a pomoc (Netolická, 2011).

V souvislosti s tímto stylem se často hovoří o sebepoškozování či dokonce o sebevražedných úmyslech. Sebepoškozování je forma agresivního chování, které jedinec směřuje proti svojí vlastní osobě. Lze sem zařadit řezání, pálení, předávkování léky, škrábání, kousání, štípání atd. (Netolická, 2011). Ale nelze říci, že existuje pevná vazba mezi tímto chováním, jednáním a emo stylem. Hovoří se o doprovodné, ovšem nikoliv jasně determinující roli emo stylu. Neznamená tedy, že každý „emař“ přemýšlí o sebevraždě. Ani výzkumy tuto spojitost nepotvrdily. I když právě sebepoškozování a sebevraždy ukazují média jako hlavní rys tohoto stylu (Smolík, 2010). Odborníci z Pražské vysoké školy psychosociálních studií se zabývali právě i spojitostí emo stylu a sebepoškozování. A zjistili, že se sebepoškozuje až desetina všech dospívajících bez ohledu, jestli se řadí k emo stylu či ne. Sebepoškozování je tedy mezi dospívajícími rozšířeným fenoménem, který jim umožňuje snášet psychickou bolest.⁶ Také piercing či tetování lze chápat za určitý prvek sebepoškozování, který se často vyskytuje u dospívajících. Mezi „emaři“ je však možné se setkat i s osobami, u kterých sebepoškozování znamená určitou pózu nebo i módu. S tímto jevem se lze často setkat spíše u mladších osob. U členů emo stylu převládá názor, že „*řeže se ten, kdo má opravdu problém...*“ (Kramulová, 2011). Docent Karel Balcar také vyslovil názor, že emo subkultura je snad jediná subkultura, která funguje i jako tzv. svépomocná terapeutické skupina.⁷ Vliv má na to především volné vyjadřování emocí, komunikace o problémech a jiné rysy emo stylu (Kramulová, 2011).

4.2.1 Typický vnější vzhled příslušníka emo subkultury

Oblékání příslušníků emo subkultury lze rozčlenit na dva různé směry. Mluví se o tzv. *jemném a tvrdém stylu*. První styl (jemný) je spojen s obdobím 90. let a hudebními žánry jako indie rock a punk rock. Tyto osoby se nejčastěji stylizují do oděvu obnošeného vzhledu, často se jedná o khaki barvy. Typické pro tento směr jsou i batohy opředené špendlíky a odznaky kapel (Netolická, 2011).

⁶ Dostupné na: <http://www.nidm.cz/projekty/realizace-projektu/klice-pro-zivot/zdrave-klima-v-zajmovem-uzdelavani/realizace/styly-mladych-iii-cast>

⁷ Dostupné na: (http://ona.idnes.cz/pravda-o-emo-nejsou-to-ufnukani-zoufalci-kteri-si-rezou-zily-pr5-/deti.aspx?c=A101022_151152_deti_job)

Druhý styl je v současnosti mnohem častější a výraznější. Oproti prvnímu zmíněnému dává přednost převážně tmavým barvám, jež se kombinují s dalšími barvami, nejčastěji se jedná o růžovou, zelenou, červenou nebo fialovou. Pro vnější vzhled „emaře“ jsou typické rovné vlasy obarvené na černo sčesané do typické ofiny do očí (tzv. patku), jejímž prostřednictvím členové emo subkultury dávají najevo svou nechuť, odpor ke komerci (Netolická, 2011). Pro „emaře“ je dále typický piercing, někdy i tetování, výrazné oční stíny a linky. Chlapci stejně jak dívky si lakují nehty černou barvou a používají make-up. Tento prvek je charakteristický, emo styl spojuje prvky mužství i ženství. Dívky dále používají různé čelenky do vlasů a další výrazné doplňky. Příslušníci emo stylu se oblékají do úzkých modrých či černých džínů s páskami se stříbrnými cvočky, typické jsou také saka, vesty, trička s nápisy, které jsou opředeny plackami (odznaky) (Smolík, 2010). V rámci tohoto stylu jsou oblíbené i košile spolu s typickou emo kravatou proužkovaného či kostkovaného vzoru. Pro oblečení příslušníků emo subkultury jsou právě pruhované červenočerné nebo černobílé vzory typické, ale objevují se i kostkované či puntíkaté oděvy. U dívek jsou populární krátké sukně, jež se doplňují s legínami, barevnými punčochami nebo podkolenkami. Na zápěstí často nosí tenisová či jiná potítka. Velmi ojedinělým doplňkem, jenž se spojuje převážně jen s emo stylem, jsou návleky na ruce, které jsou k vidění nejvíce u děvčat (Netolická, 2011). „Emaři“ se obouvají do značkových tenisek Converse (Smolík, 2010). Svůj vzhled často dobarvují i brýlemi s tlustými obroučkami a na hlavě nosí kšiltovky či kulichy v typickém emo provedení (Netolická, 2011). Jejich image podléhá jasným pravidlům a každému „emařovi“ je jasné, co se spojuje s jejich stylem a co nikoliv (Smolík, 2010).

4.3 Možná rizika emo subkultury

Ve většinové společnosti se tento styl stále nesetkává s velkou oblibou, jelikož vyzdvihuje to, co většina považuje za tabu, zavrhuje a nedává najevo, tedy *emoce* (Kramulová, 2011). I přesto se často objevuje názor, že vlastně „*všichni jsme tak trochu emo, jenom máme strach to přiznat*“ (Vladimír 518, Veselý, 2011). Označit někoho za „emaře“ se také používá jako urážka toho jedince, který se chová psychicky nevyrovnaně nebo ve větší míře hovoří o svém osobním životě či dokonce o svých citech píše na diskusní fóra a sociální síť. Rodiče a dospělí zase nejčastěji spojují „emaře“ s rizikem sebepoškozování či dokonce sebevraždou (Kramulová, 2011).

Názory na tento styl jsou také velmi ovlivněny tzv. pravidly emo. Tato pravidla jsou volně dostupná na internetu, ale starší příslušníci emo stylu je považují za výmysl a způsob, jak zesměšnit jejich styl.⁸ Ovšem zvláště nebezpečná jsou pro osoby ve věku 10 až 15 let, jelikož v tomto věku mají děti problém rozeznat, co je výmysl pro pobavení a co je myšleno vážně (Netolická, 2011). Na internetu lze nalézt 58 falešných pravidel. Tato pravidla se týkají vzhledu, chování a různých aktivit. Pro ukázkou uvádíme jen některá z nich:

- 3. Když nejsi homosexuál, buď bisexuál.
- 13. Plač při každé možnosti za všech okolností.
- 18. Dej si piercing na následující místa: dolní ret, nos, obočí, bradavka, pupek... nejlepší je, když ho budeš mít všude, ale když ti to rodiče nedovolí, dej si ho alespoň na rty. Když ti budou nadávat, vyjádři svoje pocity...
- 20. Minimálně na 5 fotkách předstírej, že pláčeš.
- 39. Nauč se přesvědčivě říkat frázi: „Já vyjadřuji své pocity.“
- 41. Aspoň jednou se pokus o sebevraždu.
- 42. Řež se něčím ostrým do ruky v místě, kde máš náramky, ale nesnaž se nějak moc, aby ti zakrývaly jizvy.⁹

A díky těmto pravidlům jsou „emaři“ vnímáni jako psychicky velmi málo odolní jedinci; osoby, jež se rády sebepoškozují atd. (Psychologie, DNES) Společnost už ovšem nevidí, že příslušnost ke stylu emo se pojí s odmítáním drog, alkoholu, tabáku i např. kofeinu. Mnohem častěji se i například přiklání k vegetariánství.¹⁰

Zajímavostí je odlišné vnímání společností tohoto stylu v Norsku, což bylo zjištěno výše zmíněným výzkumem. V Norsku společnost s příslušníky emo stylu většinou soucítí, někdy je až lituje a chápe je jako osoby, které mají problém se svojí vlastní emocionalitou.

⁸ Dostupné na: <http://www.nidm.cz/projekty/realizace-projektu/klice-pro-zivot/zdrave-klima-v-zajmovem-vzdelavani/realizace/styly-mladych-iii-cast>

⁹ Dostupné na: <http://www.nidm.cz/projekty/realizace-projektu/klice-pro-zivot/zdrave-klima-v-zajmovem-vzdelavani/realizace/styly-mladych-iii-cast>

¹⁰ Dostupné na: <http://www.nidm.cz/projekty/realizace-projektu/klice-pro-zivot/zdrave-klima-v-zajmovem-vzdelavani/realizace/styly-mladych-iii-cast>

Dokonce v této severské zemi existují speciální terénní pracovníci, jež mají na starosti subkultury mladých lidí, pomáhají jim řešit problémy, zajišťují kontakty s dalšími odborníky či pomáhají s výběrem profesí (Kramulová, 2011).

5 Subkultura metal

V této části se zaměříme na definování metalové subkultury, jež je díky roztržitosti a propojenosti mezi jednotlivými styly velmi komplikované. Často dochází k prolínání metalu a hip hopu, hardrocku, punku a dalších. I v samotné metalové subkultuře lze nalézt různorodé vlastní směry. Metal se tedy díky určité roztržitosti a nejednotnosti nejeví jako subkultura v pravém slova smyslu, ale spíše jako určitý hudební styl. Ale objevují se také názory, například i mezi mládeží, že metal souvisí nejen s hudebním projevem, ale má i svou vlastní ideologii a názory (Smolík, 2010). Metal je spojen s pokrokovými tendencemi, které ovšem staví na tradicích a právě tyto vlastnosti umožňují metalu přežívat ve světě přehlceném různými subkulturami a rychlým vývojem společnosti (Vladimír 518, Veselý, 2011).

Historie vzniku metalu se nejčastěji váže na rok 1970 a první desku kapely *Black Sabbath*, jež nesla název *Paranoid*. Členové této kapely byli charakterističtí překračováním daných hranic ve společnosti a také důrazem na vzhled, který obsahoval prvky čarodějnictví a mysticismu. Další znaky metalu, jak ho známe dnes, se objevovaly i v textech této kapely, které sledovaly kontroverzní témata (Smolík, 2010). Jejich texty se zaměřovaly na otázky války, zla, smrti a úpadku (Bukspan, 2004).

S kapelou *Black Sabbath* se také pojí slovní spojení heavy metal, s kterým se často klade do souvislosti jejich první album. Heavy metal se tak stal „*učiněným uragánem neurózy a touhy*“ (Smolík, 2010). Kritici spojovali Black Sabbath s „*přeřvanou stupiditou pro debilní omladinu na práškách*“ (Bukspan, 2004, s. 29). S touto britskou kapelou se pojí i další zajímavost, která souvisí s metalem. Zpěvák této kapely používal gesto, které se v současnosti nazývá tzv. metalové rohy, nebo také „vidlička“ či „paroháč“, jež mělo pro jeho babičku spojitost se zaháněním neštěstí. Význam tohoto gesta se vztahuje i k oblasti satanismu a d'áblova vyznání, ovšem v metalu se typicky neužívá kvůli následujícímu významu (Janeček, Bittnerová, 2011). I přesto se můžeme setkat s označením metalisty jako posla d'ábla (Smolík, 2010). Od doby *Black Sabbath* je gesto „paroháče“ typickým projevem na koncertech a jiných akcích (Janeček, Bittnerová, 2011). Ve společnosti ovšem vznikl předsudek, který dává do souvislosti metalový styl se satanismem.¹¹ Na hudební scéně je ale převážně jen otázkou stylizace (in Prevence, 2008). Přesto musí metalová hudba čelit mnoha kritikám, ale i různým

¹¹ Satanismus neboli odmítání křesťanství, odpor a znechucení k majoritě (in Prevence, 2008).

obviněním a žalobám, převážně v USA (Christe, 2005). V této souvislosti můžeme slyšet i takové slovní spojení jako „*hon na metalové čarodějnice*“ (Christe, 2005, s. 301).

Od roku 1970 se tedy začalo hovořit o metalové subkultuře jako takové. V současné době je ovšem metal spojen téměř s veškerými žánry hudby, čerpá z folkloru, elektronické hudby, hip hop, jazzu, hardrocku, gothic rocku, ale v této souvislosti se mluví i o symfonické či klasické hudbě (Smolík, 2010).

V České republice se metal usadil v 80. letech 20. století. Pro toto období je typická určitá izolovanost metalu vůči jiným hudebním subkulturám (Janeček, Bittnerová, 2011). Do roku 1989 byl vývoj metalu, ale i jiných hudebních stylů značně ovlivněn i politickou situací v tehdejší Československu, kdy kapely před samotným koncertováním či vydáním desky musely mít souhlas politického orgánu a vyjádření o „nezávadnosti“ kapely. Díky této situaci byl hudební průmysl ošizen i o zahraniční interprety. Do převratu byly samotné metalové kapely médií prohlašovány za příživníky a protisociální živly. V roce 1988 také vyšel článek v Rudém právu o spojitosti metalové subkultury a fašismu s názvem „*Kult násilí a smrti: Proč*“. Pro Československo a metalovou subkulturu byla příznačná i určitá nevraživost metalistů vůči jiným subkulturám (Smolík, 2010). Až od 90. let 20. století dochází k výraznějšímu rozkvětu této subkultury, který lze nejlépe spatřovat především v hudbě (Janeček, Bittnerová, 2011). Za nejlepší období pro metal se však považují roky 1987–1989. Pro metalovou scénu v České republice jsou příznačné především velké letní festivaly, na kterých účinkují jak české, tak i zahraniční metalové kapely. Mediálně nejznámější je festival Masters of Rock, dále se pořádá Brutal Assault a velké množství menších festivalů (Smolík, 2010).

5.1 Typologie metalové subkultury

Když se blíže zaměříme na členění metalu, můžeme se setkat mimo jiné s následujícími pod-styly: *Glam metal*, *NWOBHM*, *Power metal*, *Speed metal*, *Trash metal*, *Death metal*, *Black metal*. Ke každému pod-stylu metalu lze zařadit velké množství kapel. A stejně jako u emo stylu, i v souvislosti s metalem se hovoří o komercionalizaci, tedy i v tomto případě jsou kapely méně či více komercionalizované (Smolík, 2010).

Glam metal je pod-styl metalu, který je dobře přijímán většinovou společností. Pro členy tohoto stylu je příznačný velký důraz na image, ale svým vzhledem nepřipomínají tzv.

tvrdé rockery. Také ve svých písních vyjadřují romantické představy, často se zaměřují na otázky sexu, alkoholu a užívání si života. Typickými kapelami tohoto metalové stylu jsou *Skid Row*, *W.A.S.P.*, *Poison* a další (Smolík, 2010).

NWOBHM je metalový směr, který se orientuje více na složitější hudební projev a větší energické vyjadřování. V překladu zní název tohoto hnutí *New Wave of British Heavy Metal* (Smolík, 2010).

Další novou cestou v metalu je **power metal**, jež více než ostatní směry čerpá z fantazijních témat. Také jejich hudba se zdá rychlejší, tvrdší a vyzrálejší. Do následujícího pod-stylu lze zařadit kapely jako *Helloween*, *Platinum*, *Gamma Ray* a další (Smolík, 2010).

Speed metal je další pod-styl, pro nějž je typické brutálnější a rychlejší hudební vyjadřování. Je spojován například s kapelami jako *Bitch*, *Cacophony*, *Iron Angel* a další (Smolík, 2010).

Vznik **trash metalu** je spojován především s oblastmi Spojených států amerických a propojením heavy metalu s punkem a hardrockem. Pro projev, tohoto pod-stylu metalu je typická rychlost, údernost a razance. Dále se často vyjadřuje k různým politickým i sociálním otázkám ve společnosti. K vyznavačům trash metalu bývají řazeny například kapely *Metallica*, *Slayer*, *Anthrax*, *Exodus* a další (Smolík, 2010).

Death metal, jak je již z názvu patrné, v sobě zahrnuje údernost, rychlost, tvrdost, zuřivost až vztek. Texty zabředávají do kontroverzních témat, jako okultismus, sadisticko-masochistická témata, ale i sociálně-politické otázky a protikřesťanské názory. Death metal je považován za přechod mezi trash metalem a black metalem (viz níže). K death metalu jsou řazeny například hudební skupiny *Death*, *Obituary*, *Morbid Angel*, *Napalm Death* a další (Smolík, 2010).

Poslední zmiňovaný pod-styl metalu se nazývá **black metal**. Jeho vznik se pojí s 80. léty 20. století a oblíbený je především ve Švýcarsku a severovýchodních evropských zemích (Smolík, 2010). Tento metalový subžánr má mezi ostatními své výsadní, ojedinělé postavení, jež je dáno jak specifickou hudbou, tak historickými vlivy, které black metalu přisuzovaly velkou míru nebezpečnosti (Vladimír 518, Veselý, 2011). Samotný black metal se člení do dalších čtyř hlavních proudů, dle spojitosti s dalšími různorodými prvky. Hovoří se tedy o pravém black metalu, o black metalu s pohanskými, folklorními či klávesovými a symfonickými rysy nebo i o spojení black metalu s elektronickými prvky (Smolík, 2010).

Black metal patří k nejpodmanivějším subžánrům metalové subkultury. A tento styl si stále udržuje určitou výjimečnost, odlišnost a úspěšně se brání velkým vlivům komercializace (Vladimír 518, Veselý, 2011). S black metalem se pojí kapely jako *Bathory Celtic Frost* a další. Pro skupiny black metalu je typický černě pomalovaný obličej, spolu s historickými zbraněmi a oblečením (Smolík, 2013). K typickému vzhledu také patří typická témata v jejich písních, které se týkají náboženství, černé magie, satanismu a vikinské mytologie. Je tedy zřejmé, že díky tomu společnost zaujímá ke členům black metalu negativní postoje. Tomu přispívá i v poslední době se rozvíjející blackmetalové skupiny na východě Evropy, které v různých mírách vyjadřují nacistické názory. Od této vlny se však velká část blackmetalové skupiny distancuje (Vladimír 518, Veselý, 2011). Jejich koncerty jsou spojovány také s charakteristickým chováním, kdy se objevuje tzv. *headbaging*, což znamená třesení hlavou do rytmu hudby. Dále je velmi typické poskakování a další pohyby do rytmu hudby (*moshing*) a skákání z pódia do hlediště na fanoušky (*stagediving*) (Smolík, 2010). V současné době zaznamenává black metal velký rozkvět a láká čím dál více dalších příznivců (Vladimír 518, Veselý, 2011).

Mezi dalšími pod-styly metalu můžeme mimo jiné řadit i *melodic metal*, *doom metal*, *white metal*, *epic metal*, *nu-metal*, *gothic metal*, *folk metal*, *pagan metal*, *pro(gressive) metal* a o dalších (Smolík, 2010).

5.2 Typický příslušník metalové subkultury

Metal se často považuje jen za hudební subkulturu, ale i on má v sobě zahrnutou určitou ideologii a image. O metalové subkultuře se hovoří i jako o „*odcizené subkultuře*“, jelikož její členové jí musí vyjadřovat absolutní věrnost (Janeček, Bittnerová, 2011).

Pro metalistu je samotná image velmi důležitá. Typický metalista má dlouhé vlasy a je oblečený do džínového či koženého oblečení. Nejčastěji se obléká do triček, na nichž jsou názvy různých metalových skupin nebo i provokativní a pobuřující nápisy či obrázky. Ty se mohou týkat například ukřižování, sexuálních témat, symbolů smrti aj. Jako doplňky se nečastěji objevují kožené náramky či pásky, na nich se mohou vyskytovat různé hroty či kování. Metalisté se obouvají do těžkých bot (Smolík, 2010).

Následující prvky nelze považovat za hlavní rysy image metalistů, jak již bylo dříve uvedeno, samotný metal se člení na mnoho dalších podstylů a každý z nich může mít svůj

vlastní pohled na image. Za spojovací znak image můžeme považovat jen dlouhé rozpuštěné vlasy (Janeček, Bittnerová, 2011). V tomto směru lze spatřovat i určitý rozdíl image mladých metalistů a těch starších, kdy mladí lidé přikládají vnějšímu vzhledu větší důraz než samotné metalové hudbě (Smolík, 2010).

5.3 Možná rizika metalové subkultury

Co se týče typického chování, metalová subkultura bývá často kladena do souvislosti s požíváním alkoholu nebo samotných drog, ale tento předpoklad je nutno zohledňovat jen s určitou rezervou a nelze jej uplatňovat na všechny metalisty (Smolík, 2010).

Některé studie poukazují na specifické znaky ve spojení heavy music, kam můžeme zařadit i metal a chování adolescenta. Z nich vyplývá, že tito jedinci mohou více sympatizovat s různým antisociálním chováním, jako je satanismus, snížený respekt k ženám atd. V prožívání vykazují více hněvu a emocionální nevyrovnanosti. Objevují se i vyhrcořenější konflikty v rodinách, zejména s rodiči. Preferování heavy music je u jedinců spojeno s nedostatkem pochopení vlastního já, nespokojeností, nedůvěrou a odmítáním autorit. Poslech heavy music má ale i své pozitivní stránky. Slouží k rozptýlení a působí jako vnější stimulace. Umožňuje v jedincích vytvářet pocit sounáležitosti, vědomí, že na světě nejsou osamoceni (Schwartz, 2004).

Stejně jako u jiných subkultur, i v tomto případě se zvyšuje vliv internetu, existuje nespočet stránek, které se zaměřují na metal a jeho jednotlivé subžánry (Vladimír 518, Veselý, 2011). Na metal jsou zaměřeny světové webové stránky jako www.bnrmetal.com a www.metal-archives.com. V českém prostředí jsou známé metalové stránky www.allmetal.cz, www.metalopolis.cz, www.metal-man.wz.cz a www.metalmania.cz (Bukspan, 2004).

6 Subkultura hip hop

Vznik hip hopu je spojován se 70. léty 20. století a americkými černošskými ghety, kdy došlo ke smíchání stylů, které vyústilo v „černou taneční horečku, inovací jamajského dubu a energie funku (Veselý, 2010). Do povědomí veřejnosti se však hip hop zapsal díky písni *Rapper's Delight* v roce 1979, ale své definitivní místo v hudební branži získal hip hop až v roce 1986. Do té doby byl hip hop považován za výstřelek módy, který nebude mít dlouhé trvání (Veselý, 2010).

Na západě evropského kontinentu se hip hop začal objevovat v 80. letech 20. století (Janeček, Bittnerová, 2011). V současnosti je mnoho příznivců i ve vzdálenějších oblastech, jako je Japonsko nebo průmyslová Afrika. Pro historii hip hopu je neméně důležité album *The Chronic* od *Dr. Dre* vydané v roce 1992, po jehož uvedení na trh hip hop ztratil svou rebelantskou tvář a stával se čím dál více součástí hlavního hudebního proudu. V 90. letech 20. století se v hip hopu začaly objevovat i jiné hudební žánry jako soul, blues, jazz a jiné (Smolík, 2010). Dá se říci, že postupem času hip hop ztrácel na originalitě, čím dál více jej využívala komerce. Společnost ho zná především díky výraznému důrazu na vnější vzhled a módu (Vladimír 518, Veselý, 2011). Na trhu existují i firmy specializované na hip hopové zboží, jako *Fubu* nebo *Racawear* (Smolík, 2010).

V České republice se o hip hopové subkultuře a formách graffiti začalo hovořit od roku 1989. Ale již před tímto datem bychom mohli s hip hopovou subkulturou spojit například Lennonovou zeď na pražské Kampě nebo skupinu *Manželé* s jejich slavným hitem *Jižák*. „Ghetttem“ se stalo pro hip hopy v Praze sídliště na Jižním městě (Janeček, Bittnerová, 2011). „Hopeři“ se setkávali i v mnoha klubech jako *Atlerna Komotovka*, *Cibulka*, *Roxy*, *Borát* a jiné, ale díky jejich špatné pověsti musela být jejich existence ukončena (Vladimír 518, Veselý, 2011). Česká graffiti scéna je výrazně spjata se zahraničními, převážně německými autory graffiti (Smolík, 2010).

Mezi osobnosti hip hopové subkultury v České republice se řadí například skupiny *Piráti*, *Michal V.*, *Chaozz*, *Orion* nebo i ve spojení se Slovenskou republikou známý *Kontrafakt* či *Moja řeč*. S hip hopem se také můžeme setkat ve specializovaném hip hopovém pořadu na TV Óčko: v 5. elementu. K setkávání této subkultury dochází často i na letních festivalech, známý je například Hip Hop Kemp (Smolík, 2010).

6.1 Oblasti hip hopové subkultury

Hlavním prvkem této subkultury je stejně jako u většiny ostatních hudba, ale jelikož se jedná o subkulturu, ovlivňuje i celkový životní styl jejích členů (Smolík, 2010). Hip hop v sobě zahrnuje následující čtyři oblasti: *Graffiti*, *Bboying* neboli breakdance, *DJing* a *MCing* neboli rap. Někdy se k těmto třem oblastem řadí i *beatboxing* (Bečan, 2012). Následující elementy jsou důležitou součástí kultury hip hopu a pro samotné členy mají význam při přežití v městském prostředí, jsou tedy určitým projevem odporu. Jednotlivé prvky se objevují i v doslovné definici hip hopu, která zní: „*Hip hop je umělecká forma zahrnující graffiti, breakdance, DJing a MCing*“ (Smolík, 2010, s. 193). Každá složka hip hopu se zaměřuje na určitou oblast, graffiti – výtvarná, dj-ing a mc-ing – hudební a breakdance – taneční (Fiedler, 2003)

Smysl graffiti je ve vymezení území, oblasti, teritoria v městském nepřehledném prostředí (Veselý, 2010). Blíže bude graffiti spolu s breakdance rozebráno níže. Dalším prvkem je DJing, jež slouží jako nástroj k vyjádření hip hopové muziky. Děje se to pomocí gramofonů (tzv. cutting), v dnešní době i mixu a sampleru¹² (Smolík, 2010).

Jedním z hlavních elementů hip hopu je v současnosti stále častěji považován i beatbox. Jedná se o zvuk, který je vytvářen jen pomocí úst a má napodobovat bicí hudební nástroje (Janeček, Bittnerová, 2011).

6.1.1 Rap

Rap slouží, stejně jako je tomu u graffiti, k určitému vymezení oblastí, ale pomocí slov. A je to právě rap, který se stal tou nejvýraznější složkou hip hopu (Veselý, 2010). Historie vzniku rapu spadá do oblasti západní Afriky a odtud se dostal rap do USA (Fiedler, 2003).

Slovo „rap“ samo o sobě skýtá různé asociace, jako úder kladivem, facku, drzost a sebejistotu, energii, silný vztah k životu vůbec a jiné (Vladimír 518, Veselý, 2011). Za hlavní znak rapu se považuje tzv. *toasting*, neboli výkřik do hudby (Fiedler, 2003). Pro rap je

¹² Jedná se o počítačový generátor zvuků různých nástrojů i hlasů.

důležitou součástí tzv. „mluvení o sobě“, i když v poslední době se přechází i k plurálu „mluvení o nás“, ale samotný rap závisí i na osobnosti, vnějším vzhledu a charismatu (Veselý, 2010). Mezi hip hopy se také říká: „*Rap je něco, co děláš, hip hop je něco, co žiješ.*“ (Veselý, 2010, s. 187) Texty v rapu jsou založeny většinou na vychloubání či ponižování druhých, o opravdovosti člověka, společenských či rasových křivdách (Veselý, 2010). Ve velmi častých případech se texty týkají lásky a věrnosti k rapu (Vladimír 518, Veselý, 2011). Objevují se i texty o drogách, respektu, uznání a válkách pouličních gangů (Fiedler, 2003).

Styl rapu se rozlišuje na několik druhů, dle kombinace různých jiných hudebních stylů. Můžeme tedy slyšet o *alternativním rapu*, jehož hranice nejsou přesně definovány. Dále o *bass rapu*, *crossover rapu*, který se jeví jako nejmírnější a má blízko k popu. Existuje i funkově orientovaný *east coast rap* či drsný až výhružný *gangsta rap*. Mezi velmi oblíbený hip hopový proud patří *g-funk*, jenž preferuje pomalé rytmicko – melodické pozadí. *Underground rap* se snaží deklarovat svou nezávislost, jedinečnost a jejich texty mívají velmi provokativní ráz. Dále známe tvrdý rap, tzv. *hardcore rap*, nebo rap ovlivněný jazzem, tzv. *jazz rap*. Rap dává také hip hopovému tanečnímu stylu velké možnosti ztvárnění, jež se ale v různých prvcích odlišují od breakdance. Velký rozdíl se jeví převážně v náročnosti, kdy hip hop dance tolik nevyužívá akrobatické prvky (Balaš, 2003).

6.1.2 Graffiti a breakdance

Subkultura hip hop má silnou souvislost s graffiti, jejichž autoři realizují své výtvarné projevy pomocí sprejů nebo fixů ve veřejném prostoru. Za zrod graffiti je považováno stejné období jako u hip hopu, tedy 70. léta 20. století (Janeček, Bittnerová, 2011). Při zrodu graffiti stáli stejně jako v hip hopu lidé z ghatt afroamerického a hispánského původu. A byl to právě hip hop, který způsobil celosvětový rozmach graffiti. Graffiti je samo o sobě také subkulturou, mezi jejímiž členy ovšem existuje velká různorodost (Smolík, 2010).

Častým tématem je ztvárnění podpisu samotných autorů graffiti (tzv. tagy) ve formě nejrůznějších krycích jmen (Janeček, Bittnerová, 2011). Snahou je co nejlepší originální ztvárnění na co nejvíce místech v městě, tak aby jejich podpis (tzv. tag) zaujal co nejvíce lidí (Smolík, 2010). Autoři graffiti (writeři či sprejeři) se pouštějí i do složitějších děl, jež se nazývají piece (masterpiece). Právě graffiti, jakožto výtvarná stránka hip hop subkultury, je tím největším lákadlem pro mládež (Janeček, Bittnerová, 2011). Mladí lidé v něm vidí cestu

ke slávě, možnost vyjádření pocitů, určitý projev buičství, nespokojenosti, nebo i ukázkou svých dovedností. Graffiti jim umožňuje zažít vzrušení a nebezpečí (Smolík, 2010).

Pro společnost a majitele posprejovaných ploch jsou autoři graffiti noční můrou. Rozkvět tohoto stylu a čím dál více posprejovaných ploch měly za důsledek i vydání mnoha různých opatření k potlačení autorů graffiti. Celkově lze říci, že graffiti subkultura je značně spojována s vandalismem a výtvarnými projevy na dopravních prostředcích, soukromých i veřejných budovách atd. Postupem času došlo ale i k tomu, že graffiti se začalo objevovat na uměleckých výstavách a jiných oficiálních místech. A využívá se často i ke komerčním účelům – v reklamách a na výrobcích pro mládež. A dokonce se na některých vysokých školách můžeme setkat s katedrami pro studium graffiti. A právě díky tomuto vymezení se v současnosti člení graffiti subkultura na skupinu osob, které chtějí spolupracovat se společností, a naopak na ty, jež chtějí zůstat v anonymitě a své dílo vytvářet v tajnosti. Rap a hip hop produkují svoji samostatnou subkulturu s vlastním hodnotovým řádem (Smolík, 2010).

S hip hopem se spojuje i taneční styl, který se nazývá breakdance a za jehož autora se považuje *DJ Kool Herc* (Smolík, 2010). Hudba breakdance je složena z mixovaných rytmů, v nichž zpěváci tzv. rapují texty (Janeček, Bittnerová, 2011). Anglické slovo *break* v překladu znamená přestávku, ale ve smyslu breakdance se jedná spíše o zlom, tedy tanec plný zlomů a zvrátů. V období vzniku na breakdance působil převážně černý disco tanec a afroamerické a latinskoamerické styly tance. Následně breakdance začal čerpat i z pantomimy a akrobacie. Tanečníci byli z počátku převážně mladí lidé z amerických ghett, kteří své taneční umění předváděli na veřejnosti, kde se jim dostávalo pozornosti a dalších možností. Breakdance se ale pro svoji velkou náročnost nestal komerční záležitostí, vystoupení jsou realizována jen v určitých klubech, existují i národní soutěže a mezinárodní mistrovství v breakdance (Balaš, 2003).

6.2 Typický příslušník subkultury hip hop

Typický vnější vzhled člena hip hop subkultury je spojen se sportovním volným oblečením, charakteristické jsou především široké kalhoty a mikiny s kapucí (Janeček, Bittnerová, 2011). Dále jsou to nejrůznější výrazné doplňky jako kšiltovka, tmavé brýle, robustní prsteny, řetízky a další šperky. „Hopery“ lze také mnohdy vidět se skateboardem či

snowboardem. V současnosti se k výrazu hip hopera řadí i automobily jeep či tzv. pípáky. A typičtí členové hip hopu jsou spojováni i s kouřením marihuany (Smolík, 2010).

Nestřídmost a okouzlení bohatstvím a slávou je chování, jež často spojuje členy subkultury hip hop. Má to spojitost s rasovým utlačováním. Zdůrazňování vlastní hodnoty, úspěchu a bohatství je často jeden ze způsobů, jak se „hopeři“ pokoušejí vyrovnat s nesnášenlivými postoji veřejnosti k osobám černé pleti (Veselý, 2010). „Hopeři“ si vytvářejí i svůj vlastní slang, jehož součástí je mnohdy velké množství vulgarit a projevů agrese (Smolík, 2010).

Stejně jako u jiných subkultur, i v rámci hip hopu se mohou členové dělit do nejrůznějších skupin. Sám český raper *Pivoth* dělí „hopery“ na čtyři skupiny. Do první skupiny řadí „pozéry“, pro něž je typické oblékání do vytahaného oblečení, hlasitá hip hopová muzika a vulgární slovník, který často reprezentují v nekvalitních hudebních nahrávkách. Nejsou aktivními členy subkultury a hip hop jim slouží jen jako určitá póza. Další skupinou jsou praví „hopeři“, kteří jsou v subkultuře aktivní, přemýšlejí o ní a žijí v ní. Jejich hudební produkce je kvalitnější než u předešlé kategorie. Třetí skupině členů se říká MC. I přesto, že nenosí typické hip hoperské oblečení a celkově na vnějším vzhledu není příslušnost k hip hopu tak patrná, se v otázkách hip hopu velmi dobře orientují, často rapují a dále se rozvíjejí. Poslední skupina se spojuje s výrazem „swag“. To je pojem, který se u mladé generace v poslední době používá čím dál častěji, i když jeho vznik sahá už do 80. let 20. století. V minulosti byl spojen s vlastním, osobitým stylem, který byl tak jedinečný, že se nedal přesně napodobit. Dnes je „swag“ spojen spíše s velkým marketingovým tahem, který sám určuje, co je „IN“ a co je „OUT“ (boty, oblečení, výrobky atd.). Mládež se potom snaží být, co nejvíce „swag“ (Bečan, 2012).

Freestyle raper *Pivoth* dále rozděluje „hopery“ na ty mladé, které si často na hip hop pouze hrají a hlavní důraz přikládají svému vnější vzhledu. A na druhé straně jsou starší hopeři, kterým je okolo 30 let a hip hop je pro ně životním stylem (Bečan, 2012).

6.3 Možná rizika a současná situace hip hop subkultury

Pro současnou situaci hudby hip hopové subkultury je příznačný určitý pokles produkce v hudebním průmyslu. Uvádí se, že po roce 2000 došlo až ke 13% snížení. Jako důvod se uvádí vliv dynamiky byznysu, kvůli kterému dochází k neustálému střídání

hudebních žánrů na výsluní popularity. Druhý pohled si pohrává se zajímavou myšlenkou, že hudební průmysl systematicky pracuje s každou výraznou, inovační a tvůrčí subkulturou až do té doby, kdy z ní již nedokáže nic nového vytěžit a subkultura sama se jeví jako „vyčerpaná“ (Veselý, 2010).

Hip hop se také v 90. letech začal spojovat se zločiny, drogami a cenzurou, což mohlo také způsobit pokles zájmu společnosti o hip hop (Smolík, 2010). Hip hop je důležitou součástí severoamerické kultury, a i přes snižování zájmu veřejnosti o tuto subkulturu vytváří různé projekty k pozvednutí hip hopu. Například *Národní muzeum Americké historie* vytvořilo v roce 2006 projekt, jehož účelem bylo přiblížit veřejnosti svět hip hopu. Na výstavě se objevilo hip hopové umění, móda, sporty, graffiti, také různé fotografie a plakáty. Výstava byla opatřena heslem: „Hip hop se nezastaví“ („Hip hop won't stop“) (Brunson III, 2011).

Na hip hop subkulturu stejně jako na mnohé, lze snad říci i na všechny ostatní, výrazně působí internetové sítě. Existuje velké množství internetových stránek, jež se zaměřují na hip hop, graffiti, beatbox a jiné. Na stránkách se vystavují jednotlivé výtvarné projevy autorů graffiti, sdílejí svoje názory o hip hopové subkultuře atd. Existují také webové stránky, které předávají většinové společnosti obraz hip hoperů a jejich stylu (Smolík, 2010).

7 Rizikové chování

Rizikové chování je společensky nepřijatelné chování a některé z těchto projevů bývají ve společnosti přímo zakázány. Na tomto místě je důležité zmínit, že v odborné i populárně naučné literatuře se lze setkat s mnoha dalšími podobnými termíny, které označují takové jednání. Hovoří se tak o chování abnormálním, agresivním, antisociálním, asociálním, delikventním, kriminálním, maladaptivním, návykovém, nepřizpůsobivém, problémovém a i o výše zmíněném rizikovém chování. Není potom pochyb, že takto velký pojmový soubor slov, která se v mnoha okolnostech překrývají, nebo jsou používány i za synonymum rizikového chování, může v odborných kruzích vyústit ve zmatek a nepochopení (Dolejš, 2010).

Slovní spojení rizikové chování je složeno ze slova „riziko“, což v překladu znamená určité nebezpečí a možný nezdár (Dolejš, 2010). Druhé slovo „chování“ má velké množství výkladů a nejčastěji se definuje jako veškeré pozorovatelné činnosti, aktivity jedince, které se uskutečňují mezi člověkem a danou situací nebo okolím.¹³

Obecně se používá k vyjádření všech pozorovatelných souhrnů činností člověka, které probíhají mezi člověkem a okolím (situací). Z pozice individua jde o smysluplnou (intencionální) činnost daná složkami vrozenými (instinktivními) i naučenými (rozumovými), do které se promítá soubor vztahů k vnitřnímu i vnějšímu světu, jeho zaměřenost, sociální pozice i záměrné či nezáměrné jednání.

Rizikové chování se tak jeví jako „*souhrn vnějších projevů, aktivit a reakcí adolescenta, které jsou nebezpečné a jež vykazují zvýšený výskyt negativních důsledků pro aktéra a pro jeho sociální okolí*“ (Dolejš, 2010, s. 23).

Existuje i jiné vymezení rizikového chování. Jedná se o jednání, které se považuje za „*soubor fenoménů, jejichž existenci a důsledky je možné podrobit vědeckému zkoumání a které lze ovlivňovat preventivními a léčebnými intervencemi*“ (Dolejš, 2010, s. 19).

V minulosti se v této spojitosti používal termín sociálně patologické jevy, převážně v legislativních normách MŠMT. V současnosti se však od něj upouští kvůli přílišné tvrdosti

¹³ Dostupné na: <http://www.andromedia.cz/andragogicky-slovník/chovani>

a obecnosti – ne každé rizikové chování je patologické – a je nahrazován termínem rizikové chování (Dolejš, 2010).

Rizikové chování je široký pojem, patří do něj jak problémové méně nápadné chování (např. vykřikování ve škole, opisování), tak závažnější delikventní chování (např. šikana, krádeže). Také je důležité zmínit, že určení projevů rizikového chování není ustálenou záležitostí, naopak je závislé na mnoha okolnostech.

Rizikové chování vytváří rizika pro samotného jedince, motivací jsou mu však viděné zisky, které mohou z tohoto chování vzniknout (Dolejš, 2010). Pro adolescenci je typické hledání odpovědí na mnohé otázky, které se týkají vlastní osoby. S rizikovým chováním tedy může souviset tzv. koncept negativní identity, kdy je pro adolescenta přijatelnější chování, které se vymyká normám a očekávaní ze strany jeho okolí. A tento životní postoj adolescenta může vyústit až k rozvoji rizikového, nebo dokonce kriminálního jednání (Šafářová, 2002). Další teorie rozvoje rizikového chování pracují s předpokladem, že mladí lidé touží po vzrušení, což jim může nabízet právě rizikové jednání. Hovoří se i o tzv. egocentrické teorii, kdy mají mladé osoby potíže přijmout názory ostatních lidí, tudíž si nemusí uvědomovat a připouštět riziko spojené s daným typem chování. Vychází se i z předpokladu, že rizikové chování, které je spojené s určitým riskováním, má pro jedince význam při zajišťování vyššího postavení ve skupinové hierarchii přátel. Existuje i názor, že pomocí rizikového chování, především kouření a pití alkoholických nápojů, mladí lidé napodobují to, co považují za normální chování v dospělosti (Graham, 2004).

V souvislosti s rizikovým chováním se mluví o střední míře rizika pro jedince i pro celou společnost. Rizikové chování je tedy na rozhraní mezi normalitou a společností definovanou patologií a kriminalitou. Rizikové chování však může způsobit nežádoucí psychosociální či zdravotní poškození daného jedince, jiných osob, majetku nebo prostředí (Dolejš, 2010). Miovský a Vágnerová hovoří o nárůstu zdravotních, sociálních, výchovných a možných dalších nebezpečí, jak pro samotnou osobu, tak pro širší společenství.¹⁴

Odborníci napříč vědními obory se zabývají každou z forem rizikového chování, pohled je tedy multidisciplinární. Za zmínku stojí nejčastější vědní obory, které se zabývají projevy tohoto nežádoucího chování: speciální pedagogika, adiktologie a psychologické poradenství. Ale jelikož je rizikové chování zastřešující pojem pro další formy nežádoucího

¹⁴ Dostupné na: <http://www.adiktologie.cz/cz/articles/detail/70/154/Rizikove-chovani>

společenského chování (problémové, asociální, delikventní, disociální a antisociální), je zkoumáno mnohem větším množstvím vědních oborů (Dolejš, 2010).

7.1 Klasifikace rizikového chování

Z výše zmíněných definic v předešlé kapitole je zřejmé, že do forem rizikového chování lze zařadit mnohé rizikové jevy. V českém prostředí neexistuje všeobecně akceptovaná klasifikace jednotlivých forem rizikového chování (Dolejš, 2010).

Nejčastěji se do rizikového chování řadí:

- Šikana a jiné násilné chování ve školách
- Další formy agresivního jednání
- Záškoláctví
- Užívání návykových látek
- Nelátkové závislosti jako gambling či závislosti na používání PC
- Užívání různých anabolik a steroidů
- Kriminální jednání
- Sexuálně-rizikové chování
- Vandalismus
- Xenofobie, rasismus, antisemitismus a jiné formy intolerance
- Zneužívání a týrání dětí (i to komerční)¹⁵

Na rizikové chování se zaměřuje i Světová zdravotnická organizace, která je rozčleňuje do tří obecných skupin na agresivní neboli aktivní formy (např. násilí), pasivní formy (např. záškoláctví, zneužívání drog) a kompromisní formy (např. rodinné a vztahové potíže) (Dolejš, 2010).

Legislativně se v České republice na projevy rizikového chování zaměřuje *Metodický pokyn k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních* z roku 2007. V souvislosti s rizikovým chováním se tu používá dřívější termín sociálně patologické jevy, pod které se vyčleňuje následujících chování: záškoláctví, šikana, rasismus, xenofobie, vandalismus, kriminalita a delikvence. Primární prevence je

¹⁵ Dostupné na: <http://www.adiktologie.cz/cz/articles/detail/70/154/Rizikove-chovani>

v dokumentu dále zaměřena na užívání návykových látek, u kterých rozlišuje tabák, alkohol a omamné a psychotropní látky. Zmiňuje i politický a náboženský extremismus, virtuální drogy a gambling. Vyžaduje i včasný zásah u domácího násilí, týrání a zneužívání dětí, poruch příjmu potravy a ohrožování mravní výchovy dětí a mládeže (Metodický pokyn k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních, 2007). Tyto stejné rizikové projevy se poté objevují i ve *Strategii prevence rizikových projevů chování (2009) u dětí a mládeže v působnosti rezortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2009-2012*.

Zajímavé rozdělení pochází i od doktorky Cvečkové (2010), která ve své příručce o příčinách, následcích a prevenci rizikového chování, rozděluje rizikové jevy na osm skupin. Tyto vybrané formy rizikového chování se výrazně neodlišují od výše zmíněných dělení, ale za zmínku stojí jedna specifická skupina, a to *experimentování a riskování* (Dolejš, 2010).

V rámci rizikového chování se také v některých klasifikacích přímo definují i sebevražedné pokusy a dokonané sebevraždy (Šafářová, 2002).

V souvislosti s rizikovým chováním byl vypracován mezinárodní výzkum, tzv. Kalifornský projekt, který byl zaměřen na věkové období adolescence. V České republice byl vypracován pod vedením Petra Macka. Ze získaných dat vyplynulo, že nejčastějším typem rizikového chování u vybraného vzorku českých adolescentů je *užívání návykových látek*, především cigaret, alkoholu a jiných tzv. měkkých drog. Jako druhé nejčastější rizikové chování se objevilo *problémové chování ve škole*. Na třetím místě se umístila *riziková zábava*, která se spojuje především s ohrožením vlastního zdraví. Dále se ve výzkumu umístilo *problémové chování k rodičům a přestupky drobné povahy* (Šafářová, 2002).

Pro tuto práci bylo vytvořeno vlastní dělení, které bylo využito v dotazníkovém šetření a nejlépe vystihuje možná rizika vybraných subkultur mládeže. Toto dělení vychází ze zmíněných odborných zdrojů, především z Metodického pokynu MŠMT k prevenci sociálně patologických jevů, kde blíže specifikují především typy návykových látek. Jako ojedinělé rizikové chování jsem zde zvolila i *deprese a sebevražedné chování*, které se klasifikují jako rizikové chování méně často.

Mezi rizikové chování přiřazující se k vybraným subkulturám mládeže bylo zvoleno následující:

- kouření

- pití alkoholu
- užívání tvrdých drog (pervitin, kokain atd.)
- kouření marihuany
- užívání taneční drogy
- záškoláctví
- rizikové sexuální chování
- agresivita
- kriminalita
- deprese až sebevražedné jednání
- rizikové chování za volantem
- rizikové sporty
- rasismus, xenofobie

V této kapitole si neklademe za cíl přesné charakterizování jednotlivých forem rizikového chování. Jedná se jen o klasifikaci a určení rizikových jevů, které jsou použity v dotazníkovém šetření v praktické části této práce. Blíže se o jednotlivých formách rizikového jednání lze dozvědět především v publikacích profesora Michala Miovskeho, které se zaměřují na rizikové chování, na internetové stránce www.adiktologie.cz a v mnoha jiných odborných publikacích, které byly vypracovány k tématům jednotlivých forem rizikového chování.

II. Praktická část

8 Předmět pedagogického průzkumu

Předmětem výzkumu je srovnat a prozkoumat názory mládeže na příslušníky subkultur (stylů) emo, hip hop a metal s bližším zaměřením na vnímání rizikového chování u těchto stylů života mládeže. Jedná se o velmi obsáhlé téma a každá z vybraných subkultur v sobě skýtá možnosti podrobných výzkumů. Cílem této práce není podrobné probádání této problematiky, ale zjištění vztahu mládeže k těmto subkulturám a jejích názorů na ně.

V praktické části je využit kvantitativně orientovaný pedagogický průzkum, který je doplněn o kvalitativní výzkum ve formě nestrukturovaného rozhovoru zpracovaného formou případové studie. Jedná se o tři případové studie zaměřené na příslušníky emo, metal a hip hop subkultury. Těmito studiemi bych chtěla docílit lepšího porozumění, vcítění se a pochopení členů radících se do vybraných subkultur.

8.1 Problém a cíl výzkumu

Nejprve se v praktické části zaměříme na kvantitativní výzkum zpracovaný formou dotazníkového šetření, které tvoří stěžejní část empirického výzkumu.

Nejdříve si stanovíme problém, na který se výsledky průzkumu pokusí podat odpověď. Pro účely této práce byla nastolena následující otázka: *Odlišuje se vnímání vybraných subkultur mládeže u různých typů středních škol?*

Mezi dílčí problémy jsou řazeny:

1. Vnímání vybraných subkultur mládeže u studentů střední zdravotnické školy.
2. Vnímání vybraných subkultur mládeže u studentů gymnázia.
3. Vnímání vybraných subkultur mládeže u studentů středního odborného učiliště.

K naplnění cíle byly stanoveny následující výzkumné otázky:

Výzkumná otázka č. 1: Je subkultura (styl) emo mezi mládeží negativněji vnímána než subkultury (styly) hip hop a metal?

Výzkumná otázka č. 2: Liší se hlavní přisuzovaný znak subkultur (stylů) emo, hip hop a metal v závislosti na typu střední školy?

Výzkumná otázka č. 3: Přisuzují studenti gymnázia subkulturám (stylům) hip hop, metal a emo větší míru rizikového chování?

V další fázi práce se zaměříme na testování a získání odpovědi na výzkumné otázky, spolu s vymezením výzkumného vzorku a metod. Na tyto fáze navazuje vyvozování závěrů spolu s prezentací výsledků (Chráška, 2007). Tyto etapy budou součástí dalších kapitol práce.

8.1.1 Charakteristika výzkumného vzorku

Výběr výzkumného (výběrového) vzorku předchází samotnému sběru dat a má velký vliv na reprezentativnost výsledků a závěrů výzkumu. Výzkumný vzorek jsou jednotky, které skutečně pozorujeme, zkoumáme. Jedná se o část ze základního souboru (Chráška, 2007). Vzorek je tedy součástí základního souboru, u něhož předpokládáme, že naše výsledky zkoumání jsou platné. Pro reprezentativnost výzkumu je důležité, aby získané výsledky z výzkumného vzorku byly co nejvíce podobné těm, které bychom dosáhli z výzkumu na celém základním vzorku (Disman, 2002).

Práce je zaměřena na vnímání a postoje mládeže k vymezeným subkulturám. V souvislosti s teoretickou částí práce, kde se věnujeme vymezení pojmu mládež z různých hledisek, budeme v praktické části vycházet z psychologického pojetí. Toto pojetí spojuje mládež s vývojovým stupněm adolescence, ale ani adolescence nenachází přesné a jednoznačné věkové určení. Začátek tohoto období se nejčastěji spojuje s věkem 15 let, ale konec a přechod do období dospělosti již nemůžeme jednoznačně určit. Zařazení jedince do období adolescence je tedy velmi individuální a odvíjí se od mnoha okolností. Využijeme tedy vymezení Příhody, který adolescenci neboli postpubescenci spojuje s jedinci ve věku od 15 do 20 let (Příhoda, 1967).

Při výběru vzorku je za výchozí vymezení považováno výše definované rozmezí. Jako vzorek pro výzkum posloužili studenti středních škol, kteří patří do věkového rozpětí 15 až 20 let. Základní soubor je představován studenty středních škol. Výběr konkrétního výzkumného vzorku byl záměrný a za účelem naplnění cíle výzkumu byl orientován na různé typy středních škol v Přerově. Jednalo se o studenty Gymnázia Jakuba Škody, Střední odborné zdravotnické školy Hranice s alokovaným pracovištěm v Přerově a studenty Střední školy gastronomie a služeb v Přerově. Výsledky výzkumu tedy nelze zobecnit na celou populaci, nasvědčují pouze stavu vnímání subkultur na přerovských středních školách.

Gymnázium Jakuba Škody, Komenského 29, Přerov, 750 11

Gymnázium Jakuba škody se řadí k nejprestižnějším školám nejen v kraji Olomouckém. Nabízí svým studentům velmi kvalitní vzdělávání, špičkové vybavení tříd, mnoho možností získávání dalších dovedností, vědomostí a zkušeností. V současnosti má škola okolo 680 studentů, kteří navštěvují osmileté nebo čtyřleté studium na střední škole. Pro účely této práce se zúčastnili výzkumu studenti na čtyřletém studiu a pro větší reprezentativnost byli doplněni i studenty vyšších ročníků osmiletých studií.¹⁶

Střední zdravotnická škola Hranice a odloučené pracoviště Přerov, nám. Přerovského povstání 2804, Přerov, 750 02

Jedná se o střední odbornou školu, kde jsou studenti připravováni na profesi zdravotnického asistenta. Studium na této škole je ukončeno maturitní zkouškou, která se skládá ze státní maturitní zkoušky a následně profilové zkoušky, jejichž součástí je i praktická část. Škola nabízí pro své studenty i akreditované kurzy, například kurz znakového jazyka, pracovník v sociálních službách, kurz zdravotníka na zotavovacích akcích a jiné. Dotazníkové šetření bylo zaměřeno pouze na studenty odloučeného pracoviště Přerov, které má okolo 110 studentů.¹⁷

Střední škola gastronomie a služeb, Šířava 7, Přerov

Střední škola gastronomie a služeb nabízí studium v učebních i studijních oborech v dálkové i prezenční formě studia. Mezi obory, které zde mohou studenti navštěvovat, patří hotelnictví, kosmetické služby, kadeřnictví, kuchař-číšník, cukrář, prodavač a obor podnikání.

¹⁶ Dostupné na: <http://www.gjs.cz/rs/index.php/informace/o-skole>

¹⁷ Dostupné na: <http://www.szs-hranice.cz/>

Mezi učební obory se řadí následující: kadeřnictví, kuchař-číšník, cukrář a prodavač. Z důvodu naplnění cíle výzkumu proběhlo dotazníkové šetření v učebních oborech.¹⁸

8.1. 2 Metody sběru dat

Existuje mnoho technik sběru dat, nejčastěji jsou kombinací následujících čtyř technik: přímého pozorování, rozhovoru, dotazníku, analýzy dokumentů (Disman, 2002).

Volba metody sběru dat závisí na výzkumném problému a cíli, kterého chceme dosáhnout. Kvantitativní výzkum nám slouží k potvrzení nebo vyvrácení stanovených výzkumných otázek. Jako metoda sběru dat byl zvolen kvantitativní sběr dat pomocí dotazníkového šetření, jelikož umožňuje získání velkého počtu dat při relativně nízkých nákladech a v poměrně krátkém čase (Disman, 2002). Při vymezení dotazníku vycházím z definice Chráska: *„Dotazník je soustava předem připravených a pečlivě formulovaných otázek, které jsou promyšleně seřazeny a na které dotazovaná osoba odpovídá písemně.“* (Chráska, 2007, s. 163) Dotazník se skládá z jednotlivých otázek-položek. Tyto položky se mohou dělit z různých hledisek: dle míry volnosti, dle cíle v daném dotazníku atd. (Pelikán, 2011)

Dotazník pro zjištění postojů a názorů žáků středních škol k vybraným subkulturám tvoří 19 položek, které můžeme roztrždit do následujících kategorií:

- Demografická data (položky 1, 2, 3)
- Kontaktní a filtrovací otázky (položky 4, 5, 6)
- Vnímání charakteristických znaků subkultur emo, hip hop a metal (položky 8, 9, 10)
- Názory studentů na subkultury emo, hip hop a metal (položky 11, 12, 13)
- Příslušnost a projevy sympatie k některé subkultuře (položky 14,15)
- Rizikové chování subkultur emo, hip hop a metal (položky 16, 17, 18, 19)

Z dotazníkového šetření je možné zjistit, jaký vztah mají studenti středních škol k subkulturám emo, hip hop a metal. Vztah k vybraným subkulturám je možné posuzovat podle přímo položených otázek orientovaných na oblíbenost těchto subkultur. Dále jsou zde otázky zaměřené vnímání a chápání těchto subkultur. Díky výzkumu si můžeme vytvořit obrázek o vnímání znaků členů subkultur emo, hip hop a metal a o tom, jestli se objevují rozdíly ve vnímání těchto charakteristických znaků. Vztah studentů k subkulturám dále

¹⁸ Dostupné na: <http://www.sirava.cz/>

vyvozujeme i pomocí poslední sady otázek, která se snaží postihnout otázku vnímání rizikovosti těchto subkultur u mládeže.

Vzor dotazníku uvádíme v příloze č. 1

8.1.2 Oslovení respondentů a provedení dotazníkového šetření

U dvou ze tří škol byli osloveni vybraní učitelé. Byla sjednána osobní schůzka, na které byly učitelům vysvětleny potřebné informace a předány dotazníky. Dotazník rozdávali učitelé ve svých hodinách a v jimi vybraných třídách. Čas potřebný k vyplnění dotazníku se pohyboval okolo dvaceti minut. U jedné ze škol byla využita pomoc konkrétních studentů přímo a díky jejich ochotě proběhlo dotazníkové šetření v rámci jejich volného času v době velké a případně i polední přestávky. Návratnost dotazníků byla 87%, konkrétně se navrátilo 184 dotazníků z 210.

8.2 Analýza dat získaných z dotazníkového šetření

Vědecký přístup je založen na zachycení kvantity zkoumaného jevu (Chráska, 2007). V nejširším vymezení znamená měření „*přirázování čísel předmětům nebo jevům podle pravidel*“ (Kerlinger, 1972, s 404).

Rozlišují se čtyři druhy měření: měření nominální, měření ordinální, měření intervalové, měření poměrové (Chráska, 2007).

V práci je použito měření nominální, které čísla označuje určité charakteristiky daného jevu, tzv. „nálepkuje“. Pomocí nominálního měření získáváme četnost jednotlivých znaků. Nominální měření je v pedagogických výzkumech velmi časté (Chráska, 2007).

U položek č. 8, 9, 10 a 11 využíváme měření, které je možné považovat za měření ordinální, jelikož čísla zde vyjadřují pořadí podle určitého kritéria. Získaná čísla nás poté informují o pořadí objektů. V následujícím případě byly uplatněny stupnicovité položky, které seřazují jevy podle určitého kritéria. Tato metoda se nevyužívá ve výzkumech často, jelikož mohou vzniknout potíže při vyhodnocování jednotlivých položek. Problémem je zejména skutečnost, že se objevují různé kombinace pořadí odpovědí, s různou výpovědní kvalitou (Chráska, 2007). Ve své praktické části práce byla tato metoda využita, protože poskytla

nejlepší možnost k získání odpovědi na otázku: „*Když se řekne, že je někdo emo (hip hop, metal), jak jsi tuto osobu představujete?*“ (viz příloha č. 1). Při zpracování jednotlivých položek byly sečteny hodnoty, které studenti přiřadili k jednotlivým znakům subkultury (stylu) a znak s největší hodnotou se stal odpovědí na výše uvedenou otázku. Položka č. 11 vytváří představu o vnímání jednotlivých rizikových chování u skupin studentů středních škol, na kterou následně navazují další tři položky, které se týkají přímo vnímání rizikivosti subkultur emo, hip hop a metal.

Celkový počet dotazníků, který je podroben analýze dat, činí 184 exemplářů ze tří typů škol: z gymnázia, střední odborné školy a učiliště. Díky tomu se nabízí možnost následného srovnání. Dotazníky jsou anonymní a získaná data jsou určena pouze pro potřeby této diplomové práce.

Potřebná data z vyplněných dotazníků byly shromážděny a seřazeny podle vztahů. Následně byla určena četnost jednotlivých odpovědí. Jak je výše uvedeno, položky byly pro přehlednost roztrženy do šesti kategorií, kterým odpovídá šest podkapitol. V grafech a tabulkách jsou použity zkratky středních škol:

- GJŠ: Gymnázium Jakuba Škody
- SZŠ: Střední zdravotnická škola Přerov
- SŠGS: Střední škola gastronomie a služeb

8.2.1 Demografická data

V první části dotazníku byly umístěny identifikační otázky, které zjišťovaly pohlaví a věk studenta a typ střední školy. Tyto otázky umožní třídění jednotlivých dat podle výše zmíněných charakteristik. Pro účely této práce je nejdůležitější třídění podle typu školy.

Pohlaví respondentů

Výzkumný vzorek tvořilo celkem 184 studentů, z toho 43 chlapců a 141 dívek. Výrazně tedy převyšuje počet dívek nad chlapci, kdy dívky tvoří až 77 % z výzkumného vzorku. Nejvyrovnanější počet z pohledu pohlaví je na Gymnáziu Jakuba Škody, kdy dokonce počet chlapců převyšuje dívky o pět osob. Na zbylých dvou středních školách již výrazně

převyšuje počet dívek na chlapci, což je zapříčiněno typem střední školy, která je častěji navštěvována studentkami.

Věkové rozložení respondentů

Pro účely této práce není rozdělení respondentů dle věku zásadní. Díky této otázce v dotazníku je ale potvrzeno, že všechny osoby lze zařadit do kategorie adolescence, na kterou je práce zaměřena. Výrazně převyšuje počet osob ve věku 17 let, který čítá 73 osob z celkového počtu 186 studentů, což činí necelých 40 %. S výrazným odstupem následuje počet osob ve věku 18 let, jejichž součet činí 46 osob.

Respondenti dle typu školy

Počty studentů dle typu školy jsou téměř vyrovnané (viz tabulka č. 1). Střední zdravotnická škola má o čtyři respondenty méně z důvodu nižší návratnosti dotazníků.

Typ střední školy	Počet respondentů
Gymnázium Jakuba Škody	63
Střední zdravotnická škola	59
Střední škola gastronomie a služeb	62

Tabulka č. 1: Respondenti dle typu střední školy

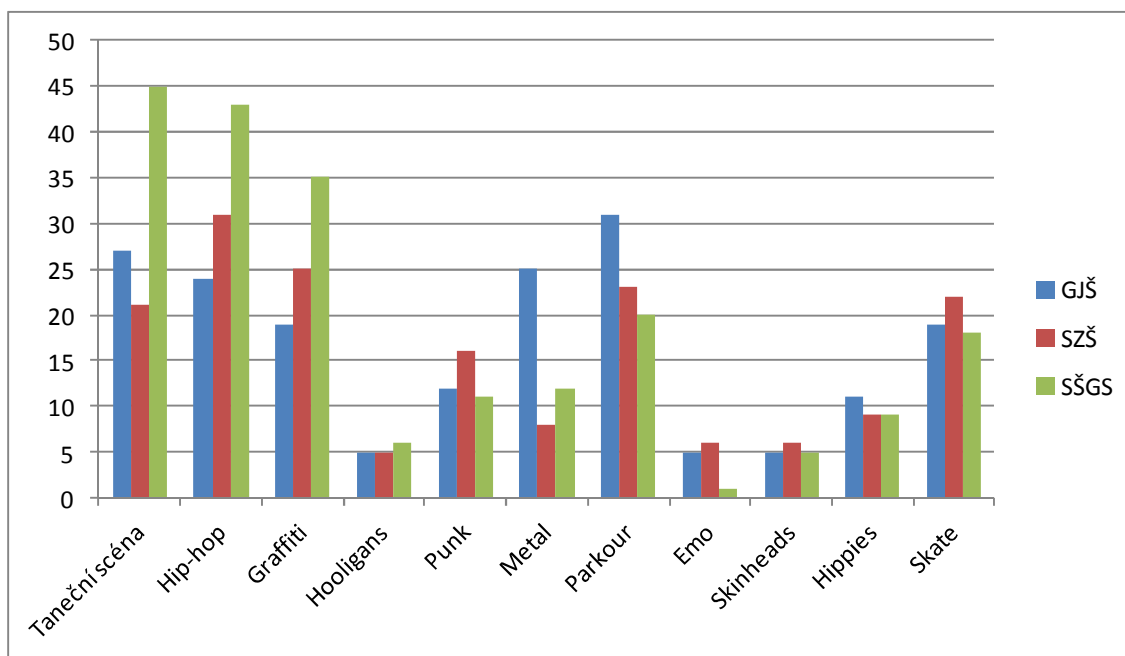
8.2.2 Kontaktní a filtrovací otázky

Který z těchto stylů – subkultur – znáš nebo jsi o nich slyšel/a? Jaký na ně máš názor?

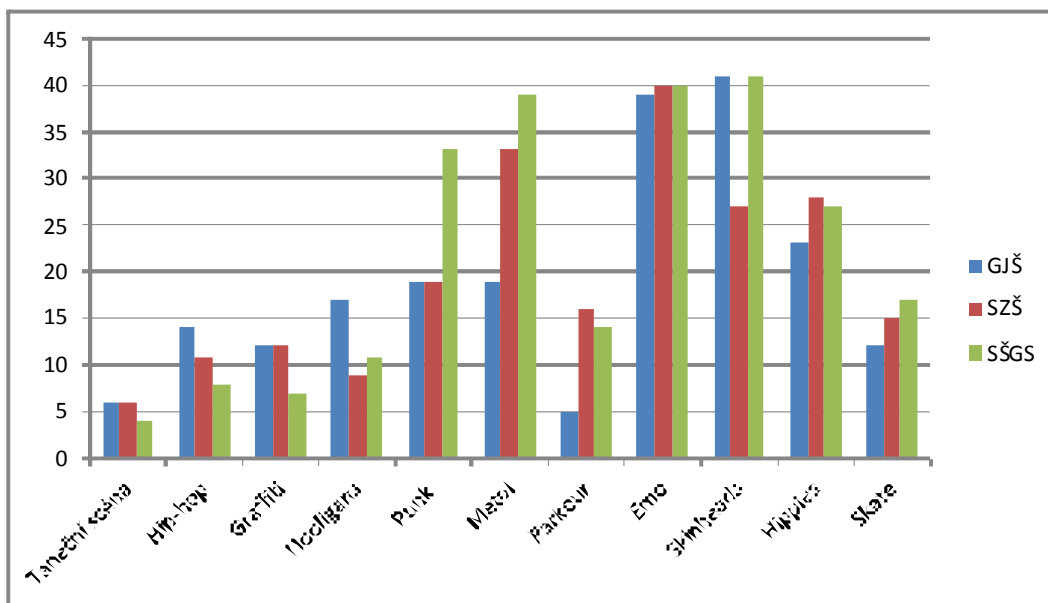
Položkou č. 4 usilujeme o to, docílit kontaktu s respondenty a jejich názoru na nejčastější subkultury, které se vyskytují u skupin mládeže. Slouží také jako filtrovací položka, díky označení odpovědi „*neznám*“ danou subkulturou. Z celkového počtu respondentů nezná 1 osoba styl hip hop, 2 osoby styl metal a 7 studentů nezná emo. U těchto respondentů nebyly brány v potaz odpovědi, které se týkaly subkultury, již neznali.

K subkultuře emo se tedy dále vyjadřovalo jen 177 studentů, k metalové subkultuře 182 a k poslední výše jmenované 183 studentů.

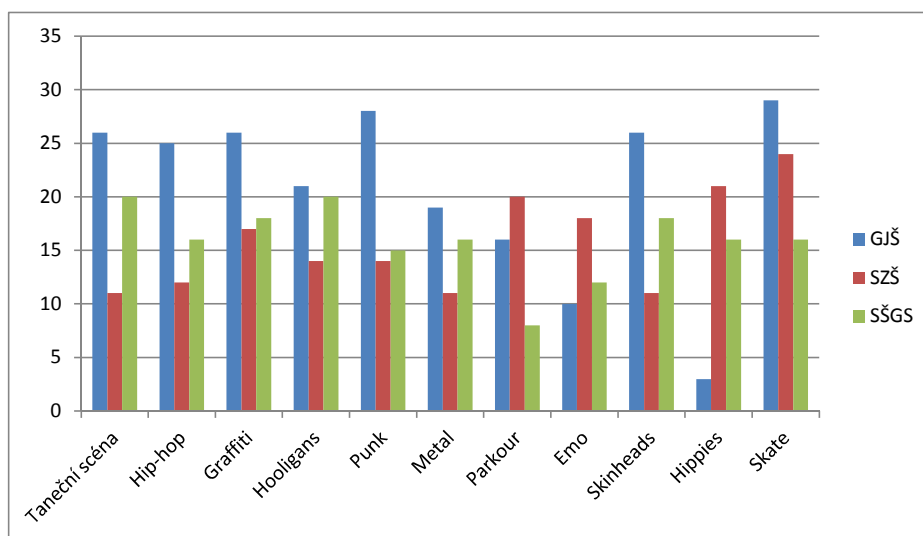
Na prvních třech grafech je znázorněno rozložení odpovědí dle typu škol. Z daných grafů je patrné, že největší shodu našli studenti u stylu emo, kde se odpověď „Ano, nelíbí se mi“ pohybovala u všech škol okolo 21% (viz graf č. 2). Naopak nejpopulárnější je u studentů taneční scéna a hip hop. Za zmínku stojí i nový styl parkour, který patří mezi studenty k oblíbenějším, především u gymnazistů (viz graf č. 1). U metalového stylu je velký rozdíl v názorech mezi studenty jednotlivých typů škol. U studentů gymnázia jsou k metalu častěji pozitivní nebo neutrální postoje, ale u studentů SZŠ a SŠGS patří metal k méně oblíbeným a dokonce u studentů SŠGS se pohybuje na stejné úrovni jako nejméně oblíbené styly emo a skinheads. U studentů Gymnázia Jakuba Škody se vyskytují mnohem častěji neutrální názory, kdy z jedenácti daných subkultur u osmi častěji odpovídali položkou „Ano, je mi to jedno“, než studenti zbylých dvou středních škol (viz graf č. 3). Za nejméně známou subkulturu, s výrazným předstihem před ostatními, je mezi studenty považován styl hooligans (viz graf č. 5). Položka č. 4 byla konstruována jako polouzavřená, čili byly uvedeny dotazy na další subkultury. U studentů Gymnázia Jakuba Škody se jednalo o rap, scene, DnB, country, studenti Střední zdravotnické školy Hranice uvedli pop, diow a dance a studenti Střední školy gastronomie a služeb v Přerově nenašli ve výběru možností rap, scene a DnB.

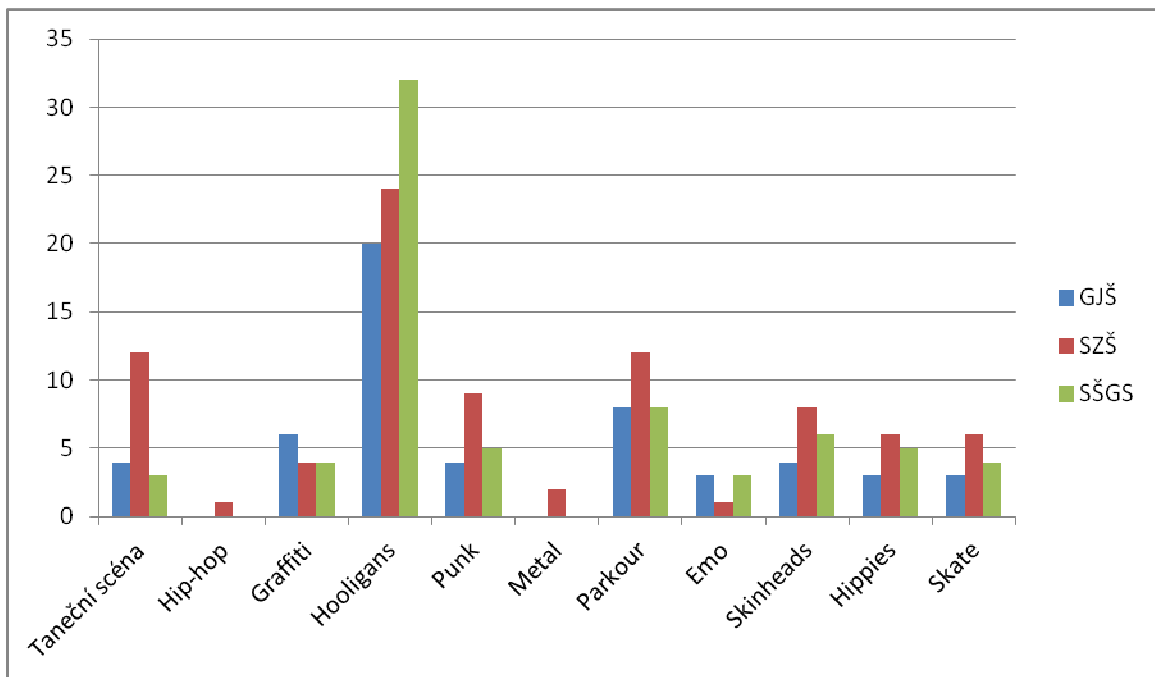
Graf č. 1: Odpovědi „Ano, líbí se mi“ dle typu střední školy

Graf č. 2: Odpovědi „Ano, nelíbí se mi“ dle typu střední školy

Graf č. 3: Odpovědi „Je mi to jedno“ dle typu střední školy

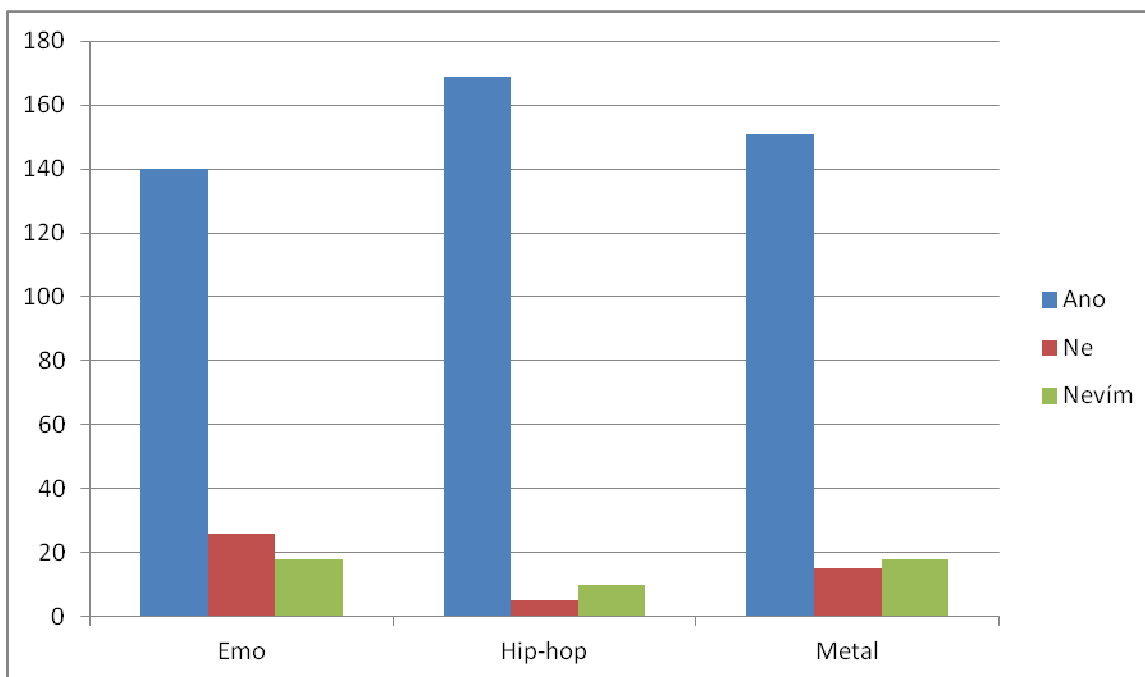

Graf č. 4: Odpovědi „Neznám“ dle typu střední školy

Celkový pohled na položku č. 4 ukázal, že k nejoblíbenějším stylům patří styl hip hop, taneční scéna a s výraznějším odstupem následně graffiti a novější styl parkour. Na opačném pólu je s nejvíce negativními odpověďmi styl emo, u něhož 64 % respondentů volilo „Ano, nelíbí se mi“. Na dalších příčkách neoblíbenosti se nachází styly skinheads a metal. Na styl skate nahlíží studenti středních škol nejvíce neutrálně.

Setkal/a jsi se někdy s osobou, kterou charakterizuje emo, hip hop či metal?

Pomocí položek č. 5, 6 a 7 můžeme zhodnotit, zda odpovědi, které se v dalších částech dotazníku týkají subkultur emo, hip hop a metal, jsou podloženy osobním setkáním s příslušníky daných subkultur, nebo nikoliv. U získaných odpovědí dle typu daných středních škol se neobjevují výraznější rozdíly. V odpovědích lehce vybočuje Střední zdravotnická škola, jejíž studenti častěji odpovídali, že se s danou subkulturou nesetkali nebo ji nedovedou zhodnotit. Rozdíl je ovšem minimální a ze získaných dat je patrné, že se většina studentů s osobami daných subkultur setkala. Se subkulturou hip hop se studenti setkávali nejčastěji, kladná odpověď se objevovala okolo 91,2 %. I přesto, že se většina studentů s osobami daných stylů setkala, subkultura emo ze získaných dat mírně vybočuje. Ze 184 respondentů se setkala s touto osobou nejméně studentů (140) což činí 76 % z celkového výzkumného vzorku. U 26 studentů se objevila odpověď „Ne, nesetkali“ a 18 studentů si setkáním není jistá (viz. graf č. 5).

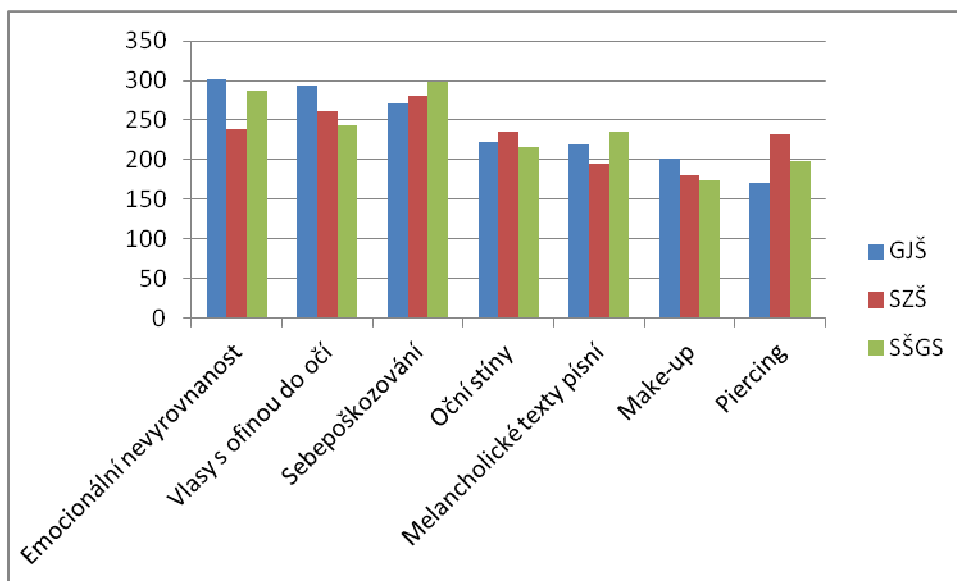
Graf č. 5: Setkání s osobami charakterizujícími styl emo, hip hop a metal

8.2.3 Vnímání charakteristických znaků subkultur emo, hip hop a metal

Vnímání znaků emo subkultury (stylu)

Na položku zaměřující se na vnímání charakteristických rysů emo subkultury odpovídalo 177 respondentů z celkového počtu 184. Pro studenty Střední zdravotnické školy a Střední školy gastronomie a služeb je hlavní znak „emaže“ „*sebepoškozování*“. Studenti Gymnázia Jakuba Škody naopak považují za hlavní rys „*emocionální nevyrovnanost*“, sebepoškozování řadí až na třetí místo v celkovém pořadí vybraných vlastností (viz graf č. 6). I na opačné straně v pořadí znaků našli studenti Střední zdravotnické školy a Střední školy gastronomie a služeb shodu. Za nejméně vystihující znak považují „*make-up*“, zatímco u studentů Gymnázia Jakuba Škody nejméně bodů získal „*piercing*“. Rozdílné pořadí studentů gymnázia může souviset i s nejméně negativním vnímáním této subkultury oproti zbylým dvěma středním školám.

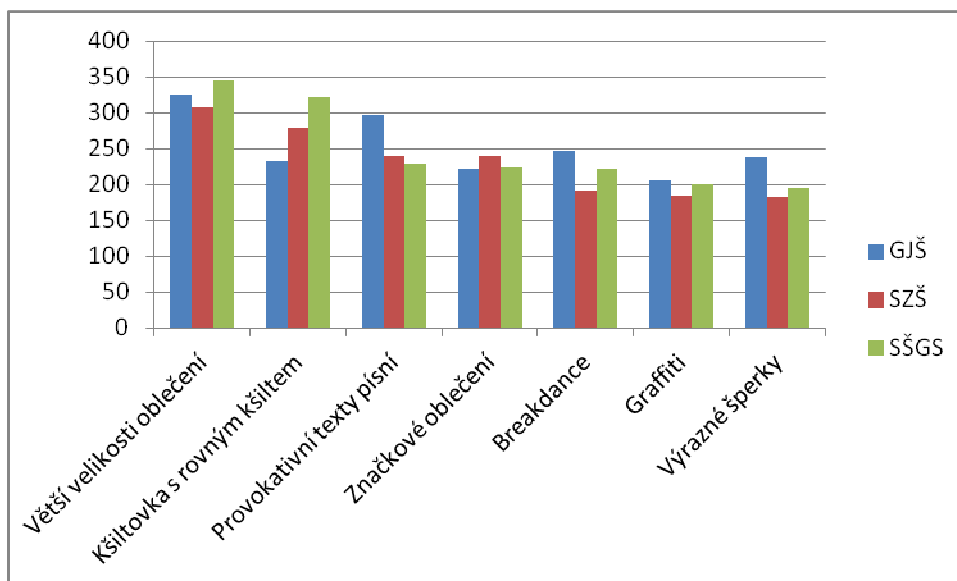
Získaná data ukazují, že studenti řadí na první tři příčky charakteristických znaků emo subkultury stejné vlastnosti. U všech typů středních škol se zde vyskytují, i když v rozdílném pořadí, emocionální nevyrovnanost, vlasy s ofinou do očí a sebepoškozování.

Graf č. 6: Vnímání příslušníka subkultury emo

Vnímání znaků subkultury (stylu) hip hop

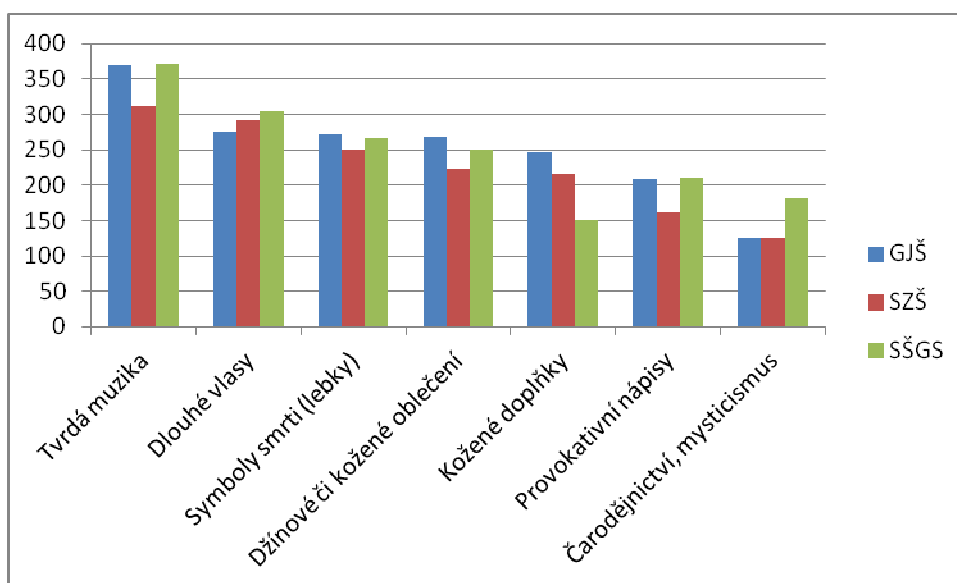
Na otázku, jež zkoumala vnímání charakteristických rysů hip hopové subkultury, odpovídalo 183 respondentů z celkového počtu 184. Studenti gymnázia, střední odborné školy i středního odborného učiliště se shodli při přiřazení hlavního znaku hip hopera. Pro tyto studenty je hlavní znak, který vystihuje příslušníka hip hopu, „větší velikost oblečení“ (viz graf č.7). Pořadí ostatních nabízených znaků již u studentů středních škol není stejné, přičemž se odpovědi liší především v případě výběru studentů gymnázia. Pořadí znaků u zbylých dvou středních škol je až na poslední dva charakteristické rysy stejné. Tito studenti za druhý nejdůležitější symbol považují „kšiltovku s rovným kšiltem“. Mezi studenty gymnázia je tento symbol až na pátém místě, což je výrazný rozdíl. Poslední místo žebříčku charakteristických znaků patří „graffiti“ a u studentů Střední zdravotnické školy „výrazným šperkům“.

Graf č. 7: Vnímání příslušníka subkultury hip hop

Vnímání znaků metalové subkultury

Na položku zaměřující se na vnímání charakteristických symbolů metalové subkultury odpovídalo 182 respondentů z celkového výzkumného vzorku. „*Tvrdou muziku*“ považují studenti všech tří typů středních škol za hlavní znak metalisty. Ani posloupnost dalších tří znaků se neliší v závislosti na typu střední školy, následuje v pořadí: *dlouhé vlasy*, *symboly smrti a džínové či kožené oblečení*. Posloupnost zbylých tří symbolů je již odlišná. I přesto studenti při výběru charakteristických znaků metalové subkultury, v porovnání se zbylými dvěma, našli největší soulad (viz graf č. 8).

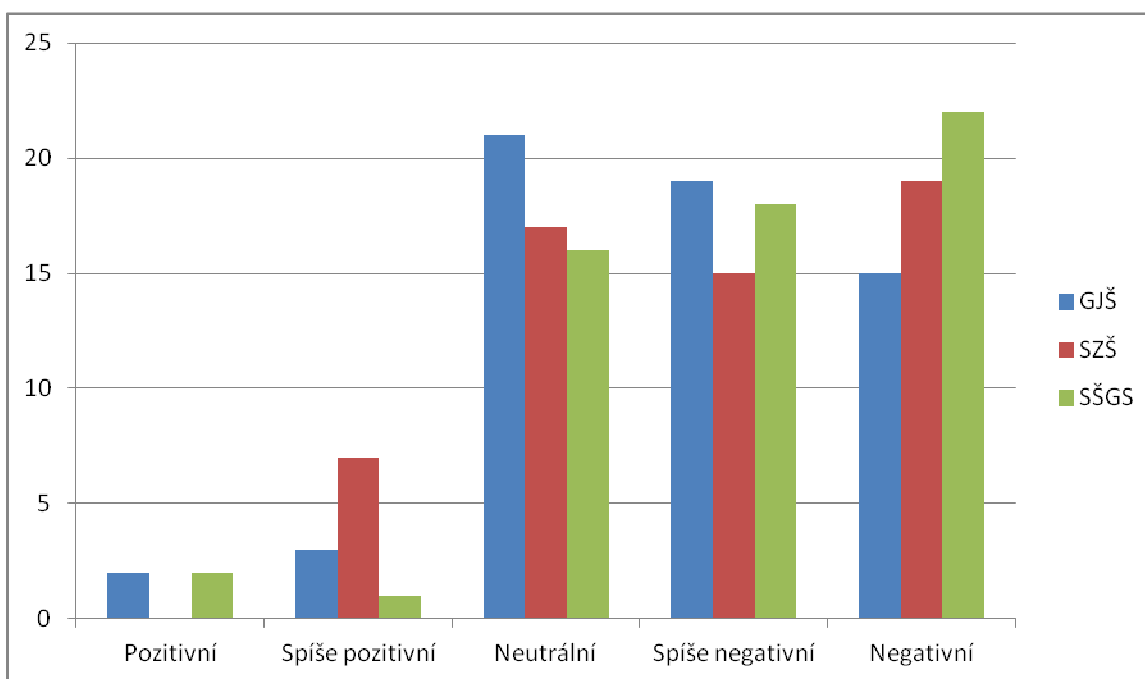
Graf č. 8: Vnímání příslušníka subkultury metal

8.2.4 Názory studentů na oblíbenost subkultury (stylů) emo, hip hop a metal

Položky č. 11, 12 a 13 se zaměřují na oblíbenost vybraných stylů u studentů středních škol. V souvislosti s výše zmíněnou položkou č. 4 bylo na otázku oblíbenosti emo stylu bráno v potaz jen 177 odpovědí, u stylu hip hop 183 a u metalového stylu 182 odpovědí.

Oblíbenost subkultury emo dle typu střední školy

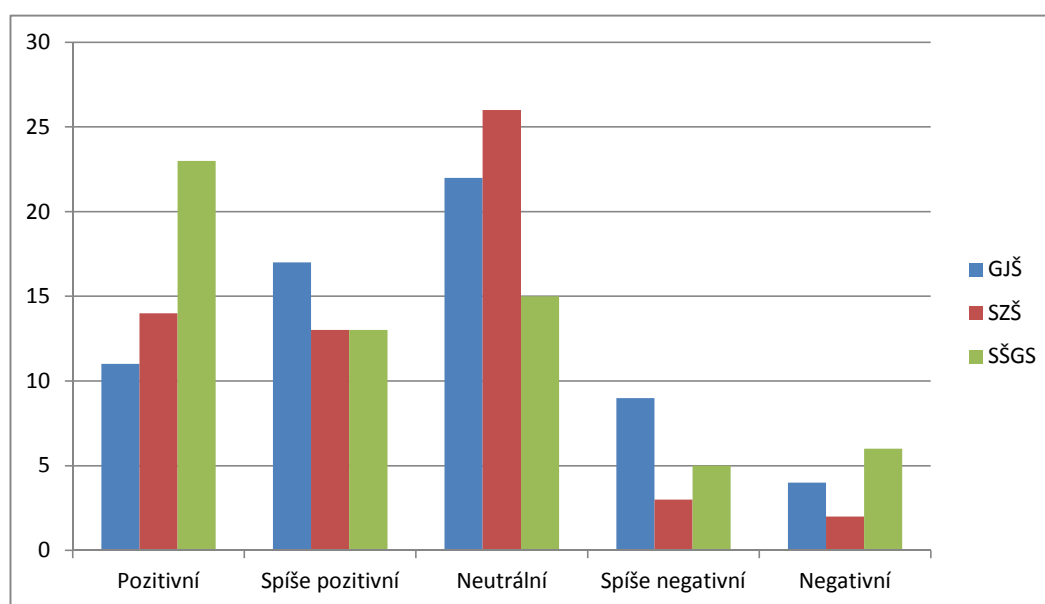
U subkultury emo se na všech typech středních škol setkáváme s nejmenší oblíbeností. Na otázku, jaký mají názor na styl emo, vybralo odpověď „*pozitivně*“ nebo „*spíše pozitivně*“ jen 5 studentů Gymnázia Jakuba Škody, 7 studentů Střední zdravotnické školy a 3 studenti Střední školy gastronomie a služeb. Tento počet je v porovnání s četností ostatních odpovědí opravdu zanedbatelný. Studenti se shodovali i na opačné straně škály, i zde lze ovšem sledovat mírné rozdíly, kde se nejméně negativní postoje objevují u studentů gymnázia. Naopak studenti Střední školy gastronomie a služeb nejčastěji vyjadřovali negativní názory na tuto subkulturu (viz graf č. 9).

Graf č. 9 Názory studentů na oblíbenost stylu emo dle typu střední školy

Oblíbenost subkultury hip hop dle typu střední školy

Z daných subkultur (stylů) patří hip hop mezi studenty středních škol k nejvíce oblíbeným. Z vybraných dat vyplývá, že nejoblíbenější je tento styl mezi studenty Střední školy gastronomie a služeb v Přerově, kdy odpověď „*pozitivní*“ a „*spíše pozitivní*“ zvolilo 58 % studentů této školy. Gymnazisté oproti stylu emo, kde byli nejméně kritičtí, mají se svými celkem 13 negativními reakcemi nejvíce záporných názorů na tuto subkulturu. Studenti Střední zdravotnické školy zastávají nejvíce neutrálních postojů k tomuto stylu, odpověď „*neutrální*“ se u jejich studentů objevila ve 45 % (viz graf č. 10).

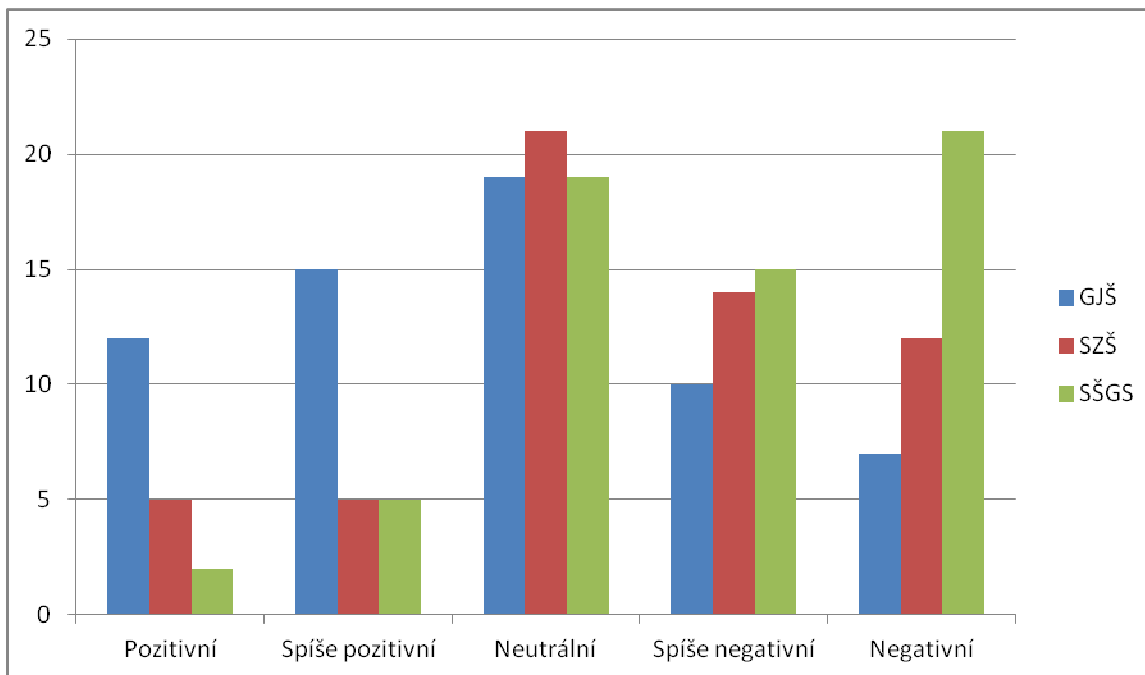

Graf č. 10 Názory studentů na oblíbenost stylu hip hop dle typu střední školy

Oblíbenost subkultury metal dle typu střední školy

U stylu metal se objevují nejrozdílnější postoje k oblíbenosti v souvislosti s typem střední školy. Studenti GJŠ mají výraznou převahu pozitivních reakcí, naopak u studentů zbylých dvou středních škol převažují spíše negativní postoje. Odpověď „*pozitivní*“ či „*spíše pozitivní*“ si zvolilo až 27 studentů GJŠ, ale jen 10 studentů SZŠ a 7 studentů SŠGS. Studenti SŠGS vnímají metalovou subkulturu nejvíce negativně, odpověď „*negativní*“ či „*spíše negativní*“ zvolilo až 58 % dotazovaných z této střední školy. Tento rozdíl může být ovlivněn faktem, že u respondentů GJŠ byl vyrovnaný počet chlapců a dívek, ale u zbylých dvou středních škol byl počet chlapců minimální. Největší shodu našli studenti u odpovědi

„*neutrální*“. Tento názor zastává 19 studentů GJŠ, 21 studentů SZŠ a 19 studentů SŠGS (viz graf č. 11).

Graf č. 11 Názory studentů na oblíbenost stylu metal dle typu střední školy

Oblíbenost subkultur emo, hip hop a metal

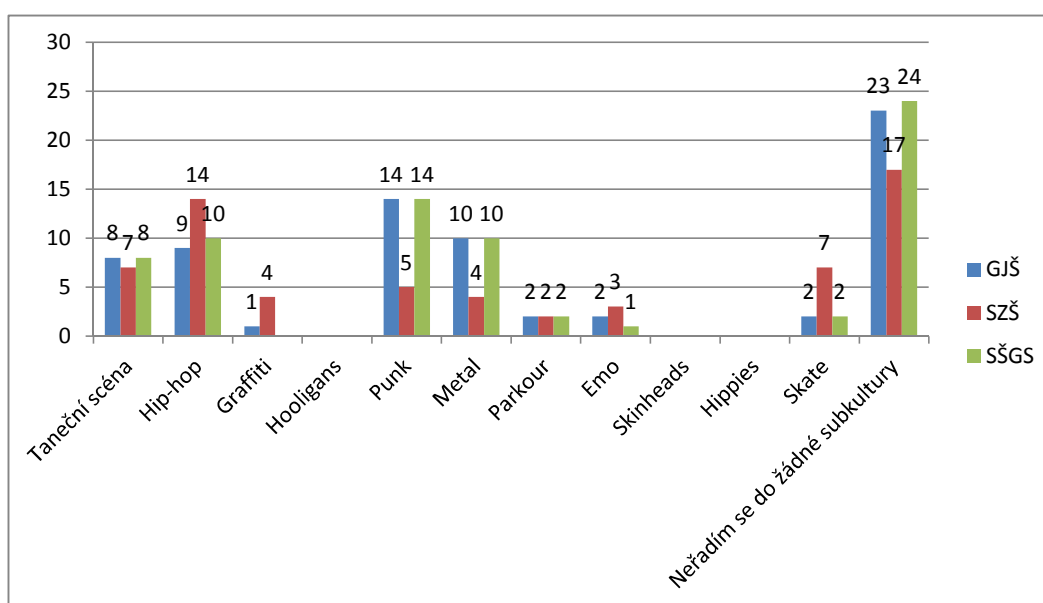
Z celkového počtu získaných dat od studentů středních škol nejčastěji převažují neutrální názory na subkultury emo, hip hop a metal. Za nejoblíbenější subkulturu lze u studentů považovat hip hop, který získal 91 pozitivních hodnocení, což činí 51 % z celkového množství získaných odpovědí. Na opačné straně oblíbenosti stojí styl emo, který vnímá pozitivně jen 15 studentů z celkového počtu 177 reakcí, jedná se pouze o 8 %. I přes vcelku pozitivní vnímání metalové subkultury studenty gymnázia se u této subkultury v souvislosti s celkovým součtem odpovědí objevují častěji negativní reakce, ve 43 % respondenti zvolili odpověď „*negativně*“ či „*spíše negativně*“.

8.2.5 Příslušnost a projevy sympatie k některé subkultuře (položky 14, 15)

Řadíte se do některé subkultury (stylu) mládeže?

Z celkového počtu 184 respondentů, 120 studentů se přiřadilo do jedné nebo více subkultur. To činí až 65 % z výzkumného vzorku. Do žádné subkultury se neřadí 64 studentů (viz graf č. 12).

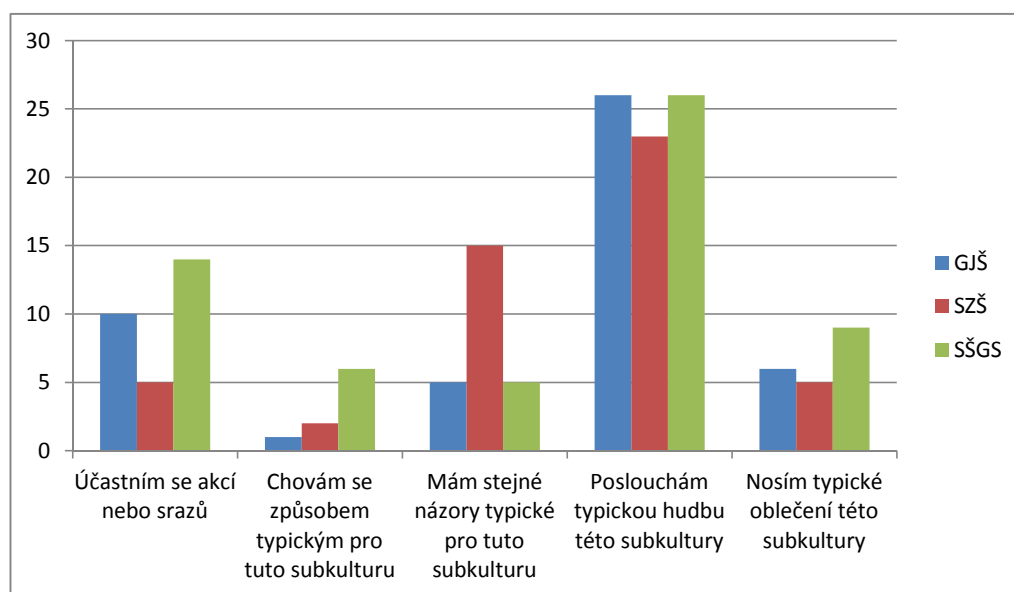
Z pohledu typu střední školy je vyrovnaná příslušnost k taneční scéně, parkour a emo stylu. Do subkultury hooligans, skinheads a hippies se nezařadil žádný student. U studentů střední zdravotnické školy je nejoblíbenější hip hop, u studentů gymnázia a střední školy gastronomie a služeb naopak vede styl punk. Příslušnost k hip hopu projevilo 28 % ze 120 studentů, kteří se přiřadili k některé subkultuře. U metalu to činilo 20 % a k emo stylu se přiřadilo šest studentů. Někteří studenti prohlásili příslušnost k více než jedné subkultuře, přičemž nejčastěji se objevovala kombinace hip hop a taneční scéna. Položka č. 14 byla ve formě polootevřené otázky, v této souvislosti byla nabídnuta příslušnost i k jiným subkulturám. U studentů střední zdravotnické školy se objevil styl motocross a pop. Studenti Gymnázia Jakuba Škody uvedli příslušnost k stylu punkrock, poprock a practical-out-door-man.

Graf č. 12 Příslušnost k subkulturám dle typů středních škol

Jak se projevuje účast v subkultuře, do které se řadíte?

Položku č. 15 zodpovědělo 120 studentů, kteří se přiřadili do některé z výše zmíněných subkultur. Ze získaných dat vyplývá, že u studentů středních škol se příslušnost nejčastěji projevuje *poslechem typické hudby*, kterou určitá subkultura představuje. Tato odpověď tvořila 47 % z celkového počtu odpovědí na tuto položku. Shodu v tomto projevu našli i studenti vybraných typů středních škol. U ostatních projevů se již vyskytují větší rozdíly v počtu získaných výběrů. Studenti střední zdravotnické školy v porovnání s ostatními středními školami častěji volili možnost „*mám stejné názory typické pro tuto subkulturu*“. A ze získaných dat vyplývá, že studenti střední školy gastronomie a služeb v Přerově se častěji účastní akcí a srazů příslušné subkultury než studenti dvou zbylých středních škol. (viz graf č. 13) Jelikož se jednalo o polootevřenou otázku, studenti mezi projevy sympatií jejich subkultury dále uvedli: „*Chovám se úplně normálně.*“ (GJŠ: skate), „*Všichni se chováme tak, že se nepřetvařujeme.*“ (SZŠ: emo), „*Jsem, jaká jsem.*“ (SŠGS: hip hop), „*Chráním se před blbými narážkami.*“ (SŠGS: emo).

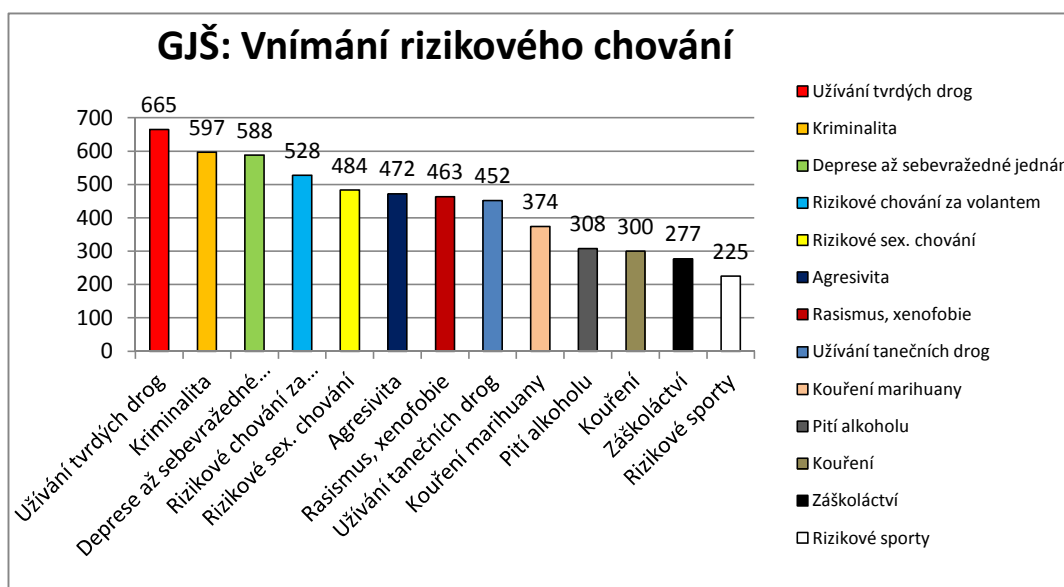

Graf č. 13 Projevy příslušnosti k subkultuře dle typu střední školy

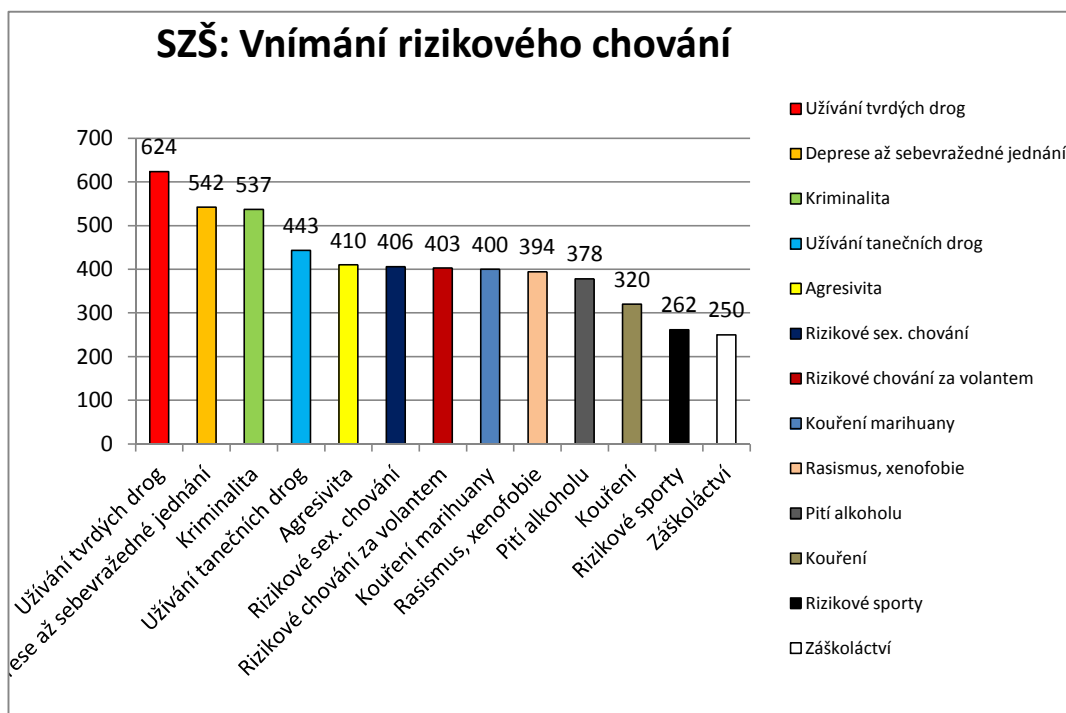
8.2.6 Rizikové chování subkultur emo, hip hop a metal

Vnímání rizikového chování studenty středních škol

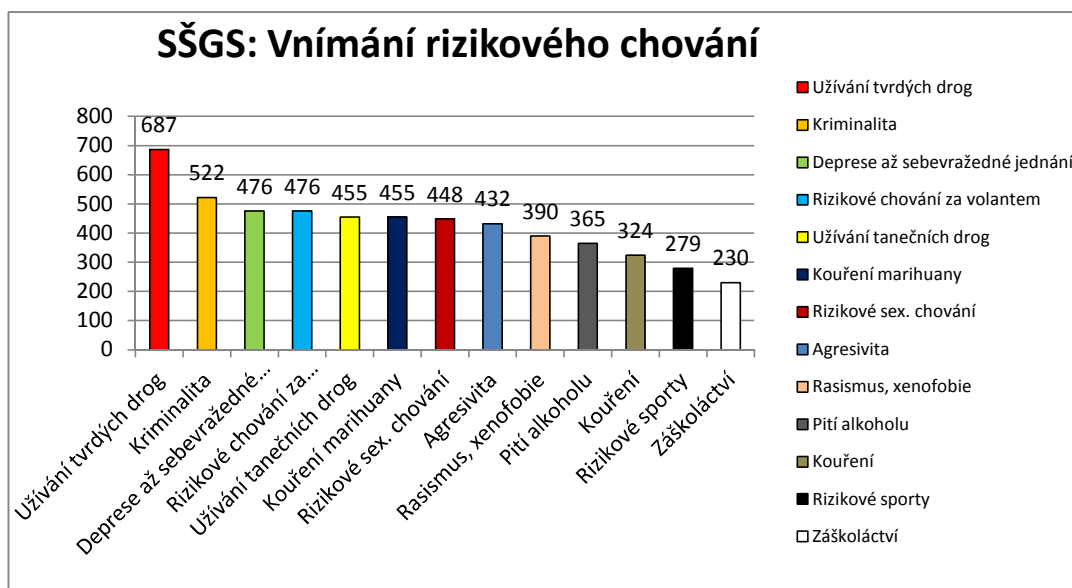
Studenti gymnázia, střední zdravotnické školy i střední školy gastronomie a služeb považují *užívání tvrdých drog* za nejrizikovější z nabízených možností. U studentů střední školy gastronomie a služeb je prvenství tohoto chování nejvýraznější. Na dalších dvou místech studenti také nacházeli shodu, v různém pořadí se zde vyskytuje *kriminalita a deprese až sebevražedné jednání*. Za nejméně rizikové chování vnímají studenti gymnázia *rizikové sporty* a studenti zbylých dvou středních škol *záškoláctví*. Pítí alkoholu a kouření patří ve společnosti i mezi mládeží k nejčastějším a nejvíce tolerovaným rizikovým chováním. Mezi studenty je vnímáno *pítí alkoholu* rizikověji než *kouření* (viz graf č. 14, 15, 16).

Graf č. 14 Vnímání rizikového chování studenty Gymnázia Jakuba Škody

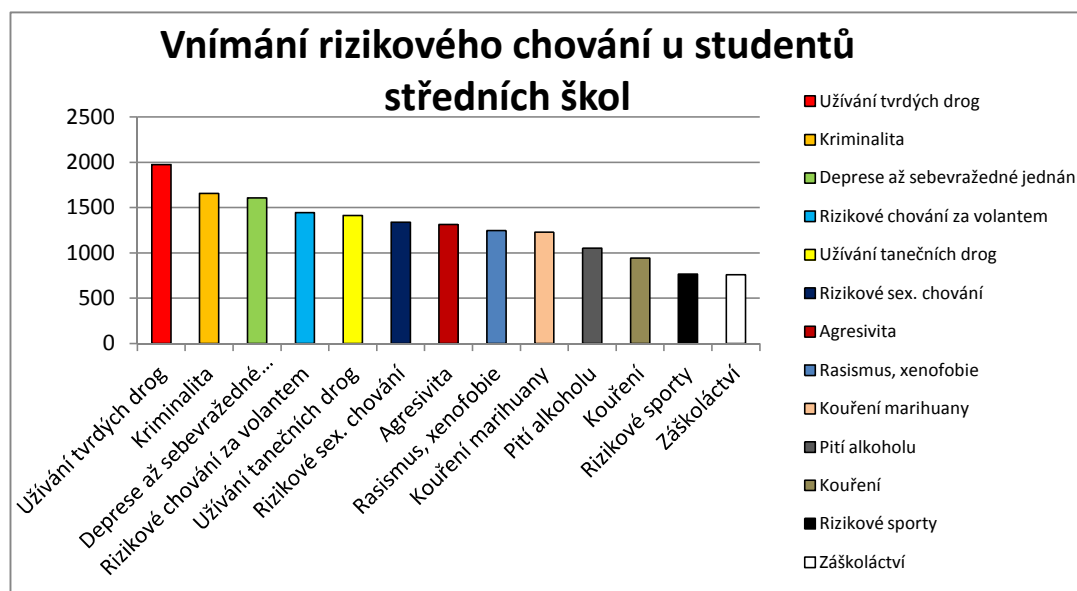
Graf č. 15 Vnímání rizikového chování studenty střední zdravotnické školy

Graf č. 16 Vnímání rizikového chování studenty střední školy gastronomie a služeb

Celkové pořadí vnímání rizikového chování u skupin mládeže vypadá následovně (graf č. 17). S výraznou převahou, až o 320 bodů, je za nejrizikovější považováno mezi studenty *užívání tvrdých drog*. Na následujících dvou místech se vyskytuje *kriminalita* a *deprese až*

sebevražedné jednání. Rizikové chování za volantem je mezi studenty považováno za čtvrté nejrizikovější, což vnímám jako zajímavé zjištění. Nebezpečné řízení auta je vnímáno rizikověji než užívání *tanečních drog, rizikové sexuální chování či agresivita. Kouření marihuany* jako nelegální drogy studenti řadí do poloviny méně rizikového chování, před *pití alkoholu a kouření*. Tento fakt opírám o informaci pocházející z nezávislého šetření v roce 2010 na reprezentativním vzorku populace ČR, kdy bylo zjištěno, že pětina mladých osob ve věku 15–34 let měla v posledním roce zkušenost s konopnými drogami.¹⁹ Ve studiích Lepíka a kolektivu (2010) je prezentováno, že až 53 % šestnáctiletých adolescentů užilo během svého života alespoň jednu marihuanu (Dolejš, 2010). *Rizikové sporty a záškoláctví* považují studenti z nabízeného výběru chování za nejméně nebezpečné.

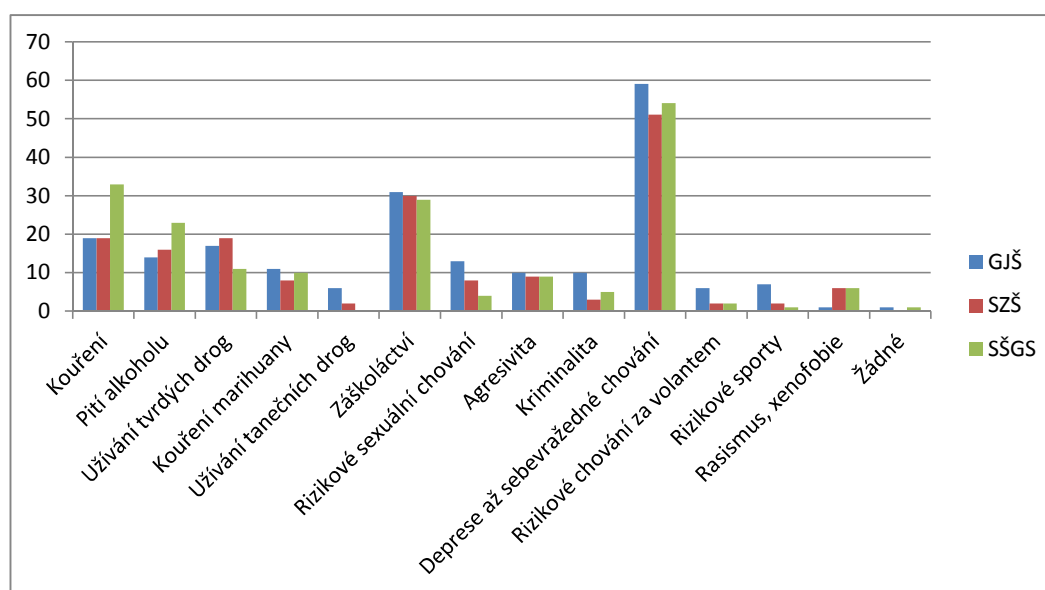
Graf č. 17 Vnímání rizikového chování u studentů středních škol

Vnímání rizikového chování u jedinců patřící do subkultury emo

Na položku č. 8 zaměřující se na vnímání rizikového chování u příslušníků emo subkultury odpovídalo 177 respondentů z celkového počtu 184. U této položky nejsou patrné

¹⁹ Dostupné na: http://www.drogy-info.cz/index.php/o_nas/klicove_indikatory/populacni_pruzkomy/uzivani_drog_v_populaci_s_ituace

výrazné rozdíly vnímání rizikového chování. *Deprese až sebevražedné chování* je mezi studenty středních škol považováno za nejvýraznější rizikové chování, které se pojí se subkulturou emo. Tato odpověď tvoří 32 % z celkového množství jmenovaných rizikových chování. Spojitost lze také vidět s hlavním charakteristickým rysem této subkultury, který je uveden výše, a to na místě, kde studenti středních škol vnímají příslušníka emo subkultury „jako jedince, který se poškozuje“. Z ostatních rizikových chování je vyšší četnost jen u *záškoláctví*, frekvence zbylých projevů rizikového chování je již zanedbatelná. Pouze jeden respondent z Gymnázia Jakuba Škody a jeden ze Střední školy gastronomie a služeb nepřiradili *žádné* rizikové chování (viz graf č. 18).

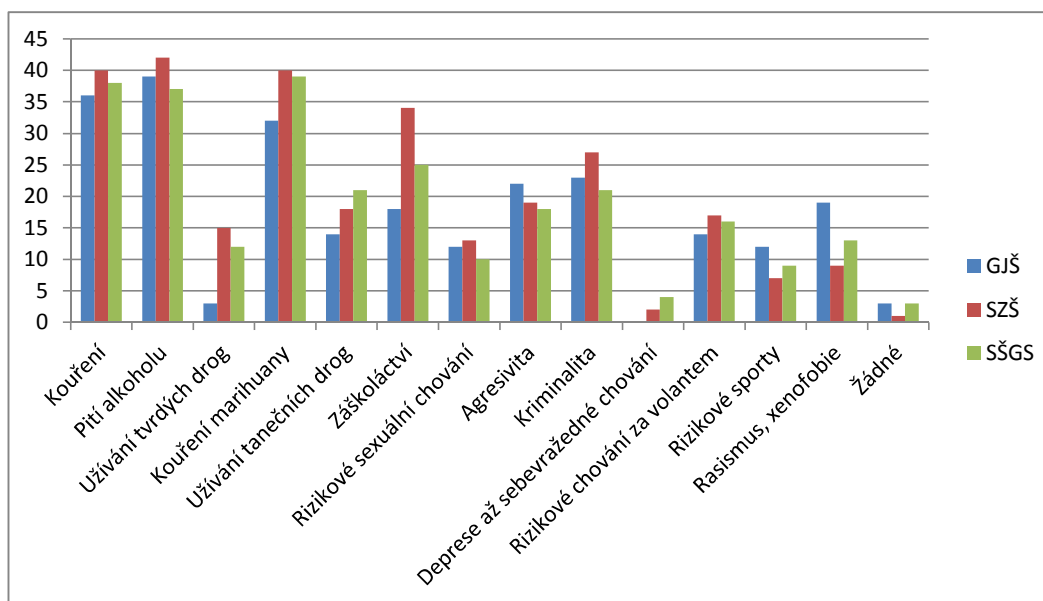

Graf č. 18 Přiřazené rizikové chování u jedinců patřících do subkultury emo dle typu střední školy

Vnímání rizikového chování u jedinců patřící do subkultury hip hop

Na následující položku odpovídalo 183 studentů z celkového počtu výzkumného vzorku. U subkultury hip hop již lze spatřovat určité rozdíly v přiřazování rizikového chování v souvislosti s druhem střední školy. Například *užívání tvrdých drog*, které je považováno u studentů za nejrizikovější chování, přiřadili k hip hopu jen tři studenti Gymnázia Jakuba Škody, ale až 37 studentů Střední školy gastronomie a služeb v Přerově. Studenti odborného učiliště a střední odborné školy vnímali hip hop celkově rizikověji než studenti gymnázia. Tato situace nastala i přesto, že příslušnost k této subkultuře je častější u studentů prvních

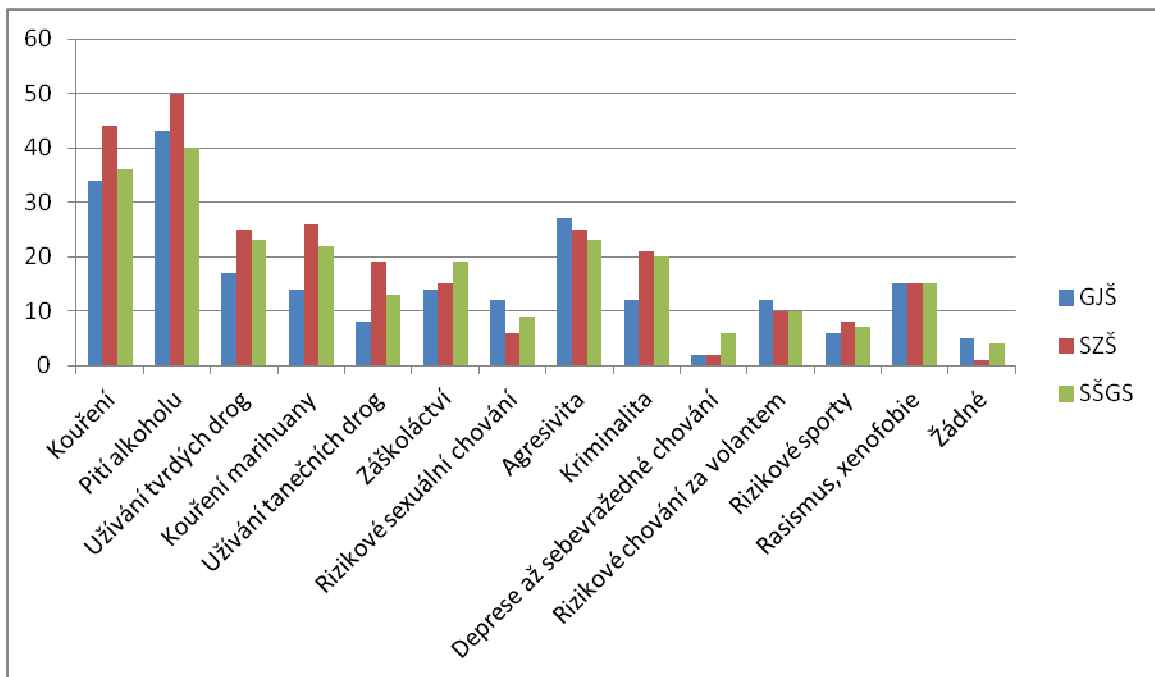
dvou zmíněných středních škol a studenti těchto škol mají i pozitivnější postoje k hip hopu. Naopak respondenti z gymnázia více než respondenti zbylých dvou středních škol spojují hip hop s rasistickým a xenofobním chováním (viz graf č. 19). Za hlavní rizikové chování lze považovat *kouření marihuany*, které je u ostatních stylů zanedbatelné a v souvislosti s hip hopem dosahuje až 15 % z celkového množství přiřazených rizikových chování.

Graf č. 19 Přiřazené rizikové chování u jedinců patřících do subkultury hip hop

Vnímání rizikového chování u jedinců patřící do subkultury metal

Na položku č. 19 odpovídalo 182 respondentů z celkového počtu 184. Vnímání rizikového chování metalové subkultury není mezi studenty jednotlivých typů středních škol tak rozdílné. Opět je zde možno zaznamenat negativnější vnímání ze strany studentů Střední školy gastronomie a služeb a Střední zdravotnické školy. *Kouření a pití alkoholu* mělo největší četnost, ale jelikož je následující chování spojováno se všemi subkulturami, nepovažují jej za hlavní rizikové chování subkultury metal. Naopak lze za typické rizikové chování považovat *agresivitu* či *užívání tvrdých drog*. Užívání tvrdých drog spojilo s metalem v součtu 65 studentů, u hip hopu se jednalo jen o 30 respondentů. *Žádné rizikové chování* zvolilo u subkultury metal 10 respondentů, 5 studentů gymnázia, 4 studenti odborného učiliště a 1 student střední odborné školy (viz graf č. 20).

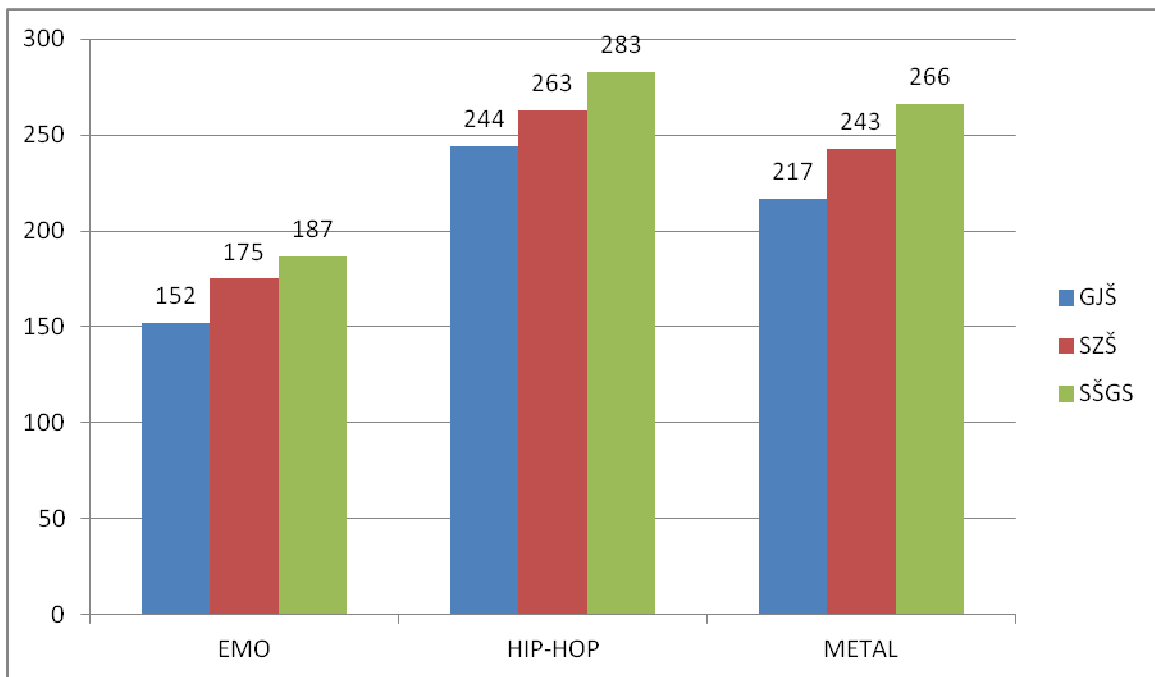

Graf č. 20 Přiřazené rizikové chování u jedinců patřících do subkultury metal

Četnost přiřazených rizikových chování u subkultur emo, hip hop a metal dle typu střední školy

Subkultura emo získala u žáků všech tří středních škol nejmenší počet označených druhů rizikového chování. Naopak nejvíce získala subkultura hip hop, a to i přesto, že je vnímána ze tří zkoumaných stylů nejvíce pozitivně a patří mezi studenty středních škol k nejoblíbenějším. Subkultura metal se nachází uprostřed v celkovém součtu přiřazených druhů rizikového chování.

Studenti gymnázia, jejichž počet respondentů je ze tří středních škol největší, přiřazovali daleko méně druhů rizikového chování k vybraným subkulturám. U subkultury emo, hip hop i metal zvolili z nabízených možností nejmenší počet druhů rizikového chování. Naopak nejkritičtěji vnímají subkultury emo, hip hop a metal studenti Střední školy gastronomie a služeb (viz graf č. 21).

Graf č. 21 Rizikové chování u subkultur emo, hip hop a metal dle typu střední školy

8.3 Interpretace výzkumných otázek

K naplnění cíle výzkumu byly stanoveny tři otázky, cílem tohoto výzkumu je na základě získaných a zpracovaných dat tyto otázky potvrdit či vyvrátit.

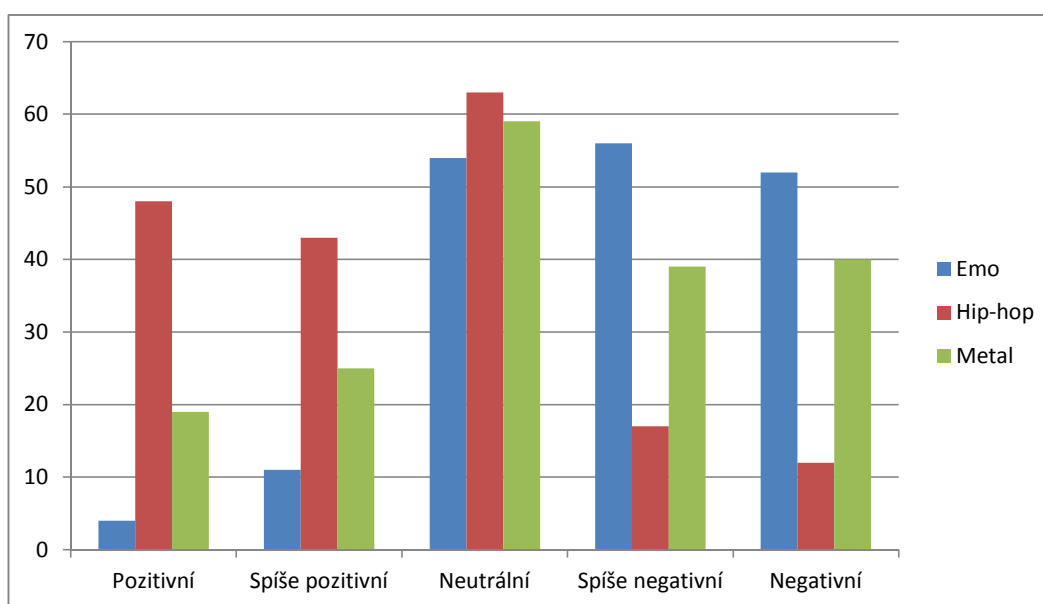
Výzkumná otázka č. 1: Je subkultura (styl) emo mezi mládeží negativněji vnímán než subkultury (styly) hip hop a metal?

Otázkou oblíbenosti subkultur emo, hip hop a metal se primárně zabývají položky č. 11, 12 a 13. Určitou výpovědní hodnotu může mít v této souvislosti i položka č. 4, která se orientuje nejen na vybrané subkultury, ale na celou škálu nejznámějších subkultur (stylů) mládeže. Tato položka v dotazníku spíše filtruje respondenty, kteří neznají výše uvedené tři subkultury (styly).

Dle položky č. 4 zvolilo v souvislosti s emo stylem 64 % respondentů odpověď „Ano, nelíbí se mi“, u metalu tuto možnost zvolilo téměř 50 % a u hip hopu jen 18 % ze 184 dotazovaných.

Z celkového počtu získaných dat od studentů vybraných typů středních škol je pořadí oblíbenosti stylů emo, hip hop a metal dle položek č. 11, 12, 13 následující: Za nejoblíbenější subkulturu lze u studentů považovat hip hop, který získal až 91 pozitivních názorů, což činí 51 % z celkového množství získaných odpovědí. Na opačné straně oblíbenosti stojí styl emo, který vnímá pozitivně jen 15 studentů z celkového počtu 177 reakcí, jedná se pouze o 8 %. U metalové subkultury se častěji objevují negativní reakce, ve 43 % respondenti zvolili odpověď „negativně“ či „spíše negativně“ (viz graf č. 22).

Výzkumná otázka č. 1 je potvrzena. Na základě shromážděných dat bylo zjištěno, že subkultura emo je mezi mládeží vnímána negativněji než subkultury metal a hip hop.

Graf č. 22 Názory studentů na oblíbenost stylů emo, hip hop a metal

Výzkumná otázka č. 2: Liší se hlavní přisuzovaný znak subkultur (stylů) emo, hip hop a metal v závislosti na typu střední školy?

Na vyvrácení či potvrzení této výzkumné otázky se zaměřovaly položky č. 8, 9 a 10.

Jako hlavní symbol příslušníka emo stylu bylo zvoleno u studentů Střední zdravotnické školy a Střední školy gastronomie a služeb v Přerově „*sebepoškozování*“. Ovšem studenti gymnázia považují za hlavní znak „*emaře*“ „*emocionální nevyrovnanost*“.

V souvislosti s hlavním symbolem příslušníka hip hop stylu našli studenti všech tří středních škol shodu a za hlavní rys považují „*větší velikosti oblečení*“.

U metalové subkultury se také studenti gymnázia, střední odborné školy a středního odborného učiliště shodli v určení hlavního charakteristického rysu metalu, což je dle odpovědí „*tvrdá muzika*“.

Určení pořadí u těchto položek lze zjistit pouze orientačně, jelikož k zodpovězení byly použity stupnicovité položky, díky kterým získáváme pořadí jednotlivých jevů, nikoliv jejich četnost. U každé subkultury bylo toto pořadí sečteno a znak v nejvýznamnější pozici je považován za charakteristický rys daného stylu.

Výzkumná otázka č. 2 byla vyvrácena. Na základě shromážděných dat bylo zjištěno, že studenti v závislosti na typu střední školy vnímají hlavní přisuzovaný znak k subkulturám (stylům) odlišně. Shodu našli u subkultur hip hop a metal, odlišně ovšem vnímají hlavní znak subkultury emo.

Výzkumná otázka č. 3: Přisuzují studenti gymnázia subkulturám (stylům) hip hop, metal a emo větší počet rizikového chování?

Na vyvrácení či potvrzení této výzkumné otázky se zaměřovaly položky č. 17, 18, 19 a v potaz lze brát také pořadí rizikového chování zjištěné položkou č. 16.

U stanovení této výzkumné otázky jsem vycházela z předpokladu, že studenti gymnázia budou zaujímat k daným subkulturám kritičtější postoje a budou vnímat výrazněji rizikové chování, které by mohly mít jednotlivé subkultury v představách mládeže. Dalším předpokladem, se kterým jsem pracovala, byla domněnka, že studenti střední odborné školy a středního odborného učiliště se budou častěji řadit k některé ze subkultur mládeže, tudíž bude jejich vnímání rizikového chování subkultur mírnější a pozitivnější. Tento druhý předpoklad se potvrdil jen částečně a pouze s nepatrnými rozdíly. Z celkového počtu 63 studentů gymnázia se do některé ze subkultur řadí 63 %, u studentů střední odborné školy to činí 71 % a u studentů středního odborného učiliště 62 % z celkového počtu studentů.

Studenti gymnázia přiřazovali k subkulturám emo, hip hop a metal daleko méně druhů rizikového chování než studenti zbylých dvou středních škol. U subkultury emo činil počet druhů rizikových chování vybraných studenty gymnázia 30 % z celkového počtu. (u SZŠ 34 %, u SŠGS 36 %), u subkultury hip hop se pohyboval tento počet okolo 31 % (u SZŠ 33 %, SŠGS 36 %) a u metalové subkultury vypadalo procentové rozdělení přiřazených rizikových chování následovně: 30 % připadalo na studenty gymnázia, 33 % na studenty střední odborné školy a zbylých 37 % na studenty středního odborného učiliště.

Výzkumná otázka č. 3 byla vyvrácena. Ze shromážděných údajů bylo zjištěno, že studenti gymnázia nepřizávají subkulturám hip hop, metal a emo větší počet druhů rizikového chování. V této souvislosti můžeme mluvit spíše o opačném výsledku, než byl první předpoklad, tedy že těmto subkulturám oproti očekávání přiřazují nejmenší počet rizikového chování.

Diskuze

V praktické části této práce bylo při průzkumu vnímání vybraných subkultur mládeže, v tomto případě subkultur (stylů) emo, hip hop a metal, využito dotazníkového šetření. To proběhlo ve třech různých typech škol (střední odborné školy, středního odborného učiliště a gymnázia), tento výběr koresponduje s hlavním definovaným problémem, při němž hledáme odpověď na otázku, zda se liší vnímání těchto subkultur u studentů různých typů středních škol. Počet respondentů z hlediska typu střední školy se zásadně neliší, určitou odlišnost lze ovšem spatřovat v rozložení respondentů dle pohlaví, jelikož ve výzkumném vzorku dvou ze tří škol výrazně převyšuje počet dívek nad chlapci.

Z dotazníkového šetření vyplynulo, že studenti výše zmíněných středních škol měli možnost setkat se s osobami, které by zařadili k subkulturám (stylům) emo, hip hop a metal. I z výzkumného vzorku se do některé subkultury zařadila více než polovina studentů, ze zkoumaných subkultur se nejvíce studentů přiřadilo k hip hopu. Při pohledu na rozdíly mezi třemi typy středních škol se studenti gymnázia spolu se studenty středního odborného učiliště nejčastěji zařazovali do punkového stylu a u studentů střední zdravotnické školy se zase nejčastěji objevovala odpověď hip hop. Účast v některé subkultuře se mezi studenty středních škol nejčastěji projevuje poslechem typické hudby.

V hodnocení oblíbenosti definovaných subkultur mládeže se výrazně odlišuje vnímání u studentů gymnázia a studentů středního odborného učiliště. Studenti gymnázia mají na definované subkultury mládeže spíše neutrální postoj nebo v případě metalu a parkouru převažují naopak pozitivní názory oproti studentům středního odborného učiliště. U studentů této školy naopak výrazně převyšují pozitivní názory na subkultury hip hop, taneční scénu a graffiti. Studenti střední zdravotnické školy mají méně vyhraněné názory.

U otázek, které se zaměřovaly na prisuzování hlavního charakteristického rysu k daným subkulturám, našli studenti středních škol shodu u subkultury metal a hip hop. Rozdíl se objevuje v hlavním prisouzeném znaku u subkultury emo, kde studenti gymnázia zvolili jiný hlavní znak než studenti zbylých dvou středních škol. V následujícím případě můžeme nalézt souvislost ve vnímání oblíbenosti této subkultury (stylu), kdy studenti gymnázia měli nejméně negativních a nejvíce neutrálních názorů na tuto ve společnosti kontroverzněji vnímanou subkulturu (styl).

Studenti gymnázia, střední odborné školy i středního odborného učiliště zvolili za nejrizikovější chování *užívání tvrdých drog*. I na dalších třech místech na stupnici vnímání druhů rizikového chování se u studentů objevují stejné odpovědi, i když v různých pořadích. Za nejméně rizikové chování považují studenti gymnázia *rizikové sporty*, ale studenti střední zdravotnické školy a středního odborného učiliště vnímají jako nejméně rizikově projevy *záškoláctví*.

Rozdíly v přiřazování druhů rizikového chování k subkulturám emo, hip hop a metal nabízejí nejzajímavější výsledky. Styl emo, i přesto, že je mezi studenty vnímán nejvíce negativně, byl spojován s nejmenším počtem přiřazených druhů rizikového chování. Naopak styl hip hop, který patří k oblíbenějším a i sami studenti se právě k tomuto stylu sami řadili nejčastěji, měl největší počet přiřazených druhů rizikového chování. I při pohledu na rozvržení četnosti přiřazených druhů rizikového chování dle typu střední školy lze sledovat zajímavé výsledky. Studenti gymnázia přiřadili nejmenší počet typů rizikového chování ke všem zkoumaným subkulturám (stylům). Souvislost lze vidět ve výše zmíněných odpovědích, kdy k subkulturám zastávali častěji neutrální postoj a v případě subkultury emo měli nejmenší počet negativních názorů. Nejkritičtěji vnímají subkultury (styly) hip hop, metal a emo studenti Střední školy gastronomie a služeb v Přerově a to i přesto, že hip hop mezi studenty patřil k nejoblíbenější subkultuře, a oblíbenější byl i v porovnání s jinými školami.

Z výše zjištěných údajů lze tedy usuzovat, že vnímání vybraných subkultur mládeže se mezi studenty gymnázia, střední zdravotnické školy a středního odborného učiliště odlišuje. Nejmenší rozdíly lze vidět ve vnímání hlavních charakteristických rysů, kdy až na studenty gymnázia v subkultuře (stylu) emo našli studenti shodu. Naopak větší rozdíly byly odhaleny v počtech přiřazených druhů rizikového chování k daným subkulturám. U studentů gymnázia byla prvotním východiskem hypotéza, že budou daleko více kritičtí k rizikovým projevům a znakům subkultur a přiřadí jim největší počet druhů rizikového chování. Z průzkumu však vyplynul opak tohoto tvrzení, jelikož studenti gymnázia přiřadili nejmenší počet rizikových projevů. Na následující zjištění se dalo usuzovat již v případě oblíbenosti a názorů na vybrané subkultury, jelikož u studentů gymnázia se častěji objevovaly odpovědi neutrální a v případě stylu metal a emo i nejmenší počet negativních reakcí.

Tato praktická část práce přinesla pohled na vnímání vybraných subkultur mládeže u výzkumného vzorku složeného ze studentů tří typů středních škol. Výzkum poukázal i na další otázky, které by případně byly vhodným námětem k zamyšlení a dalšímu prozkoumání.

Za pozornost stojí například vnímání subkultur (stylů) dle pohlaví, jelikož z výše získaných dat lze usuzovat, že pohlaví má na odpovědi určitý vliv. Odpovědi studentů gymnázia vykazovaly častější odlišnosti od odpovědí studentů zbylých dvou středních škol a právě jen u této střední školy bylo mužské a ženské pohlaví téměř vyrovnáno. Jako další otázka k zamyšlení by mohla posloužit souvislost mezi příslušností k některé subkultuře a četnosti přiřazených druhů rizikového chování.

9 Případové studie

Praktickou část práce doplňuje kvalitativní výzkum členů jednotlivých subkultur. Ke zpracování byl použit postup pomocí případové studie, která se zaměřuje na podrobný popis a rozbor jednoho nebo i více případů. Pomocí případové studie docílíme popisu složitosti případu, náhledu na vztahy v jejich celistvosti. Na základě případové studie také dochází k lepšímu pochopení podobných případů. Existuje více druhů případových studií dle zaměření zkoumaného jevu. Pro účely této práce byly zvoleny osobní případové studie, které se zaměřují vždy na jednoho jedince a které se snaží zachytit určité události, procesy, zkušenosti, a vztahy (Hendl, 2005).

Stejně jako u kvantitativního výzkumu, i kvalitativní šetření obnáší určité fáze, na kterých závisí úspěšnost výzkumu. Fáze kvalitativního výzkumu postupují v pořadí od určení výzkumné otázky, následuje výběr případu a určení metod. Po těchto úkonech se pokračuje sběrem dat, která se následně analyzují a interpretují. Kvalitativní výzkum se ukončuje přípravou zprávy, jejímž cílem je přiblížit a v případě složitosti i zjednodušit daný případ (Hendl, 2005).

Následující případové studie tvoří v praktické části práce doplňkovou funkci. Do práce jsou zahrnuty za účelem přiblížení a pochopení života členů vybraných subkultur. Nekladou si tedy za cíl formulovat na tomto místě složité výzkumné otázky, ale práce by také mohla být ochuzena o významné poznatky, kdybychom případové studie nevyužili k vyvození vlastního závěru. Pomocí případových studií se pokusíme zodpovědět výzkumnou otázku, která zní:

„Mají příslušníci subkultury emo, hip hop a metal něco společného?“

9.1 Oslovení respondentů a provedení případové studie

Práce se podrobněji zaměřuje jen na tři subkultury mládeže, které byly zvoleny zejména pro jejich výrazné odlišnosti v jednotlivých projevech a také kvůli jejich aktuálnosti u mládeže. Již při výběru subkultur existoval předpoklad, že nebude problém najít a oslovit jedince, kteří se vnímají jako členové hip hopové a metalové subkultury. Těžkosti však mohou nastat v souvislosti se subkulturou emo, jelikož těchto osob není ve společnosti tolik a také z důvodu určité uzavřenosti a záměrné izolovanosti této skupiny. Problém se jevil jako opodstatněný a dokonce mohl ovlivnit zaměření práce na jinou subkulturu. Nakonec byly při

kontaktování emo příznivců využita možnost internetových blogů, které se orientují na fenomén emo. Po zajištění kontaktu tímto způsobem bylo možné dohodnout se na osobním setkání se dvěma členkami emo. U hledání zbylých dvou osob (metalisty a „hopera“) postačily známosti přátel či sociální síť. Se všemi třemi jedinci proběhlo osobní setkání v místě dle jejich vlastního výběru. Na začátku rozhovoru byly osoby seznámeny s okolnostmi, které byly příčinou jejich kontaktování a byly ujistěny o anonymitě rozhovoru i zpracování výsledků. Rozhovory byly velmi podnětné a zajímavé. Všechny tři osoby se snažily rozhovor využít k vyvrácení předsudků o jejich subkultuře a ukázat pozitivní vliv na jejich osobu.

Získané informace byly v průběhu rozhovoru zapisovány a doplňovány dalšími poznámkami, které byly následně zpracovány do formy osobních případových studií, které jsou uvedeny níže.

9.1.1 Osobní případová studie č. 1

Jméno – Klára

Pohlaví – žena

Věk – 16 let

Styl – emo (2 roky)

Matka – 37 let; **vzdělání** – základní; **povolání** – nezaměstnaná/pokojská

Otec – 40 let; **vzdělání** – středoškolské; **povolání** – zedník

Sourozenci – nejsou

Osobní anamnéza

Klára se narodila jako první a jediné dítě velmi mladé matce. Těhotenství nebylo očekávané a způsobilo řadu problémů v rodině. Nakonec si matka dítě ponechala a otce dítěte si díky tomu vzala. Těhotenství probíhalo normálně a dítě se narodilo zdravé a bez problémů. Jako novorozenec prodělala Klára novorozeneckou žloutenku. O jiných problémech v tomto období neví. A ani v průběhu vývoje neprodělala závažnější onemocnění a úrazy.

Anamnéza rodinného prostředí

Klára vyrůstala a vyrůstá v nepříznivém rodinné prostředí, které ji velmi silně negativně ovlivňuje. Dle vlastních slov se doma necítí dobře. Narodila se jako nechtěné dítě a díky ní byli rodiče nuceni se vzít. Vztah ale po necelém půl roku ztroskotal a rodiče se rozvedli. Důvodem byla přílišná žárlivost otce, který matku i v určitých situacích fyzicky napadal. Po tomto vztahu si matka ihned našla dalšího přítele, se kterým strávila 5 let života. Klára uvádí tyto roky za její nejšťastnější. Matčin nový přítel byl mírné povahy, pracovitý, nepil a Kláře i matce poskytoval materiální i citové zázemí. Po pěti letech ovšem tragicky zahynul při autonehodě. Klářina matka si velmi záhy našla dalšího muže. Tento muž nepracoval, byl zcela závislý na příjmu její matky. S matkou trávili veškerý čas v hospodách a pitím alkoholu, přičemž samotná Klára s nimi někdy musela zůstat až do ranních hodin v hospodě. Pití alkoholu rodičů mělo vzrůstající tendenci a začaly se objevovat i roztržky mezi přítelem a matkou. Tyto konflikty vyústily až k fyzickému napadání matky, kdy její přítel velmi surově bil matku i v přítomnosti Kláry. Dívka uvádí, že jednou ji zbil tolik, že se bála, že je matka mrtvá. Matka tuto událost nahlásila na policii a muž skončil ve vězení. Situace v rodině se tím ovšem nevyřešila. Matka stále velmi hodně pila a Kláře se vůbec nevěnovala. Nezáleželo jí na

tom, co dívka dělá nebo nedělá, nedávala jí najíst, vracela se v brzkých ranních hodinách. Klára měla maminku velmi ráda a kvůli silnému poutu dokonce nenavštěvovala mateřskou školu. Byla výrazně citově závislá na svojí matce a chtěla, aby jí matka city také dávala najevo. V tomto období rodinu navštívil i několikrát odbor sociálně právní ochrany dětí. Ale situace se vždycky určitým způsobem vyřešila. Největší starost o Kláru měla její babička, která si chtěla vzít Kláru do péče. Nakonec jí do péče oficiálně nebyla Klára předána, ale dívka se k ní přesto přestěhovala a žila u ní do 13 let věku, kdy se vrátila zpátky k matce. Otec po celou dobu o Kláru neprojevil zájem a alimenty neplatil. Rodina žila v neustálé finanční tísní, jelikož u matky se střídaly období, kdy byla zaměstnaná a kdy nikoliv, protože alkohol ji začal výrazně zasahovat jejího života. Častokrát se stávalo, že neměly po celý týden co jíst. Tento stav trval až do začátku roku 2012, kdy se vrátil její otec ze Slovenska a Klára se k němu přestěhovala. Uvádí, že její život s otcem není ideální, ale zatím je tato možnost nejschůdnější. Vidí současnou situaci jako krok k lepšímu, jelikož před touto dobou byl její život tak obtížný a náročný, že si chtěla sáhnout i na život. Cítila se nechtěná, matka o ni neprojevovala žádný zájem a Klára tolik toužila po lásce. Smysl našla právě ve svém stylu, kamarádech a hudbě. Její matka se před třemi měsíci také pokusila o sebevraždu, léčení odsuzuje a situaci se nepokouší řešit.

Anamnéza školního prostředí

MŠ: nenavštěvovala

ZŠ: Měla odklad školní docházky, jako důvod uvedla, že se do základní školy netěšila a projevovala velký citový vztah k matce a bála se odloučení. Po nástupu do základní školy přibližně do sedmé třídy probíhalo vše v normě. Neměla výrazné problémy s chováním ani se školními výsledky. Se spolužáky měla příznivé vztahy, ale sama se cítila poněkud odlišná, nechtěla se s nimi příliš kamarádit a vázat se bližším přátelstvím. V období sedmé třídy vygradovaly problémy doma a Klára přestala chodit do školy. Začaly se stupňovat konflikty s vyučujícími a zhoršovaly se školní výsledky. Matka o tom, že Klára nechodí do školy, věděla. Dokonce s ní častokrát byla i doma, věděla, že schválně nenavštěvuje školu a že se i toulá po městě. Nijak nezakročila, nezajímala se o její život. V této době se také začaly objevovat výrazné problémy se spolužáky. Jako důvod konfliktů Klára uvádí, že se chovala a vypadala odlišně než většina. Měla jiné názory a nedostatečné ekonomické zajištění. Tyto občasné slovní roztržky vyústily až ke krádežím věcí. Tento problém konzultovala i s učiteli na základní škole, ale ti se stavěli a stranu spolužáků. A díky jejímu vzhledu si také na ni

určitým způsobem „zasedli“. Svěřila se také matce, ale té na tom nezáleželo a nepokusila se situaci řešit. Nakonec byl tento problém vyřešen ukončením povinné školní docházky a nástupem na střední odborné učiliště.

SŠ: Po základní škole se rozhodla ke studiu na středním odborném učilišti, kde si vybrala obor kadeřnice. V současnosti navštěvuje první ročník a je velmi spokojená. Spolužáci ji akceptují, nemá výraznější konflikty s učiteli ani se spolužáky. Cítí se tam velmi dobře a chodí do školy ráda. Mezi její oblíbené předměty patří německý jazyk a praxe. A výrazný odpor cítí k tělesné výchově.

Současný stav

V současnosti se cítí vyrovnaně, a to díky přátelům, kteří ji podporují a naplňují její volný čas. Je také velice spokojená s výběrem střední školy, která se pro ni stala velmi důležitou. Sama říká, že se řadí mezi pesimisty a sama před pár měsíci přemýšlela nad sebevraždou. Dokonce si zjišťovala informace o možnostech získání prášků. Nakonec právě díky přátelům tuto možnost zavrhl a snaží se na dobrovolný odchod ze světa nemyslet. Posledních několik měsíců žije s otcem, po neustálých a gradujících konfliktech odešla od matky. Ale i s otcem se konflikty objevují, jelikož i on velmi holduje alkoholu. Střídají se u něj období práce a nezaměstnanosti, kdy nedostává žádné peníze a někdy dokonce nemají ani prostředky na to, aby si zajistili něco k jídlu. K matce se ovšem Klára nechce vrátit, navštěvuje ji jen sporadicky. Nejlepší vztah má nadále s babičkou, se kterou tráví hodně času. Babička se o vnučku zajímá, baví se s ní o jejím životě, o budoucnosti a problémech. Nejraději by u ní Klára opět bydlela, ale sama babička má výrazné zdravotní problémy a nedostatek peněz. Tudíž ji nechce přidělovat starosti a „obtěžovat ji“.

V současné době má Klára přítele a začíná zahajovat sexuální život. K alkoholu má výrazný odpor a pije opravdu jen výjimečně. Nekouří a s ostatními drogami také nemá zkušenosti.

Svoji budoucnost si představuje v ideálním případě tak, že by ihned při první příležitosti odešla od rodičů a začala žít sama. Stále si hledá brigády, ale kvůli jejímu nízkému věku se jí nedaří nic najít. Uvádí, že to může být i díky jejímu vzhledu, jelikož některé brigádnické příležitosti vyžadují „seriózní“ vzhled.

Doplňující otázky

JAK SE DOSTALA K EMO STYLU?

Nikdy o tom nepřemýšlela, ale pravděpodobně vedla cesta přes hudbu. Právě hudba, která charakterizuje tento styl, jí totiž začala pomáhat v těžkých chvílích a cítila se při jejím poslechu dobře. Žádný její kamarád či známý se k tomuto stylu neřadil, vybrala si ho zcela dobrovolně a sama. A v tomto stylu se cítí dobře a jiná než ostatní.

A PROČ PRÁVĚ EMO?

Už dříve se jí líbilo oblečení, styl a hudba, která se k tomuto stylu řadí. A když si vyhledala další informace, tak se jí emo líbilo čím dál více. Protože dle jejích slov: „*Emaři si na nic nehrají, když chtějí brečet – brečí, když se chtějí smát – smějí se. Nepotřebují nikoho a nehledí na názory jiných.*“ A také si mezi nimi našla spoustu opravdových přátel, mimo tuto skupinu se setkala jen s podvody a lží.

CO Z EMO STYLU PŘIJALA ZA SVÉ?

Nejvíce se emo projevuje v oblečení a celkovém vzhledu. Barví si vlasy na nejrůznější barvy. V současnosti zvolila barvu fialovou. Vlasy má střižené do patky a stříhá se sama. Nosí černo – barevné oblečení. Před půl rokem si udělala sama tři piercingy – do nosu, rtů a uší. Poslouchá charakteristickou hudbu a účastní se nejrůznějších srazů. Také si osvojila vnitřní pravidla a názory, které se s tímto stylem pojí. Sama říká: „*Všichni si myslí, že emo znamená řezání, ubližování a černé oblečení, ale o tom to není. Já jsem se nikdy neřízla a většina emařů to taky nedělá. O tom to určitě není.*“

JAKÉ JSOU NÁZORY RODINY?

Její matce na jejím stylu nezáleží, neprojevila žádnou snahu si o tom s Klárou promluvit, ale také jí to nijak nevyvracela. Také otci je lhostejné, co Klára dělá. Jediná babička si o všem s Klárou povídá a snaží se ji pochopit. Ze začátku se k jejímu stylu stavěla chladně, ale v současné době vše přijímá. Dokonce by chtěla poznat její přátele a navštívit s Klárou nějaký koncert.

9.1.2 Osobní případová studie č. 2

Jméno – Petra

Pohlaví – žena

Věk – 19 let

Styl – Metal

Matka – 42 let; **vzdělání** – středoškolské; **povolání** – nezaměstnaná

Otec – 45 let; **vzdělání** – středoškolské; **povolání** - muzikant

Sourozenci – nejsou

Osobní anamnéza

Petra se narodila jako jediné dítě mladým rodičům pár měsíců po svatbě. Těhotenství i porod probíhaly v pořádku. Petra neví o žádných komplikacích, nemocech či jiných problémech v této době. Narodila se do úplné rodiny s dobrým zázemím. V dětství často trpěla nemocemi dýchacích cest a opakovaně se kvůli tomu dostávala i do nemocničního prostředí. Nejvýznamnější vzpomínku má na to, když ve svých třech letech musela strávit dva týdny v nemocnici bez přítomnosti rodičů. V šestnácti letech měla vážný úraz hlavy, kdy byla dva měsíce v nemocnici, z toho čtrnáct dní v umělém spánku. Po probuzení si nic nepamatovala a musela se znovu naučit mluvit, číst, psát a počítat. Tento úraz ji velmi ovlivnil a i teď má kvůli tomu problémy v některých činnostech, převážně v řeči. Při mluvení se zadržává a hledá déle slova. Po osmnáctých narozeninách nečekaně otěhotněla a dítě si nechala. Porod i těhotenství proběhly normálně a v současnosti má chlapec jeden rok a je pro Petru smyslem života, motivací a vidinou lepší budoucnosti.

Anamnéza rodinného prostředí

Petra se narodila do úplné rodiny, ovšem tři roky po narození se rodiče pro velké neshody rozvedli a Petra dál žila ve střídavé péči. Dle jejích vlastních slov tuto událost poměrně dobře snášela a rodiče ji nezatěžovali svými problémy. Přes týden bydlela u matky a na víkendy si ji k sobě bral otec. K oběma rodičům má i v současnosti dobrý vztah. Pevně matku vnímá jako vzor a také uvedla, že je to její jediná skutečná kamarádka, které se svěřuje se všemi problémy. Oba rodiče si po rozvodu našli nové protějšky, se kterými žijí dodnes. Další dítě ovšem neměli a neplánovali, tudíž Petra vyrůstala jako jedináček. Na své dětství má hezké vzpomínky, jezdili na dovolené, rodiče s ní trávili hodně času. Také prarodiče se Petře

věnovali, setkávají se a pomáhají jí dodnes. Petra uvedla, že měla velmi bouřlivou pubertu, proto rodiče museli v tomto období řešit časté problémy s chováním, se školním prospěchem, kouřením a s alkoholem. Dostávala nejrůznější tresty, které měly krátkodobé trvání a rodiče ji po chvíli opět vše dovolili. Petra začala kouřit v osmi letech a kouří do nynější doby. Během těhotenství kouření omezila, ovšem nepřestala docela. Ve škole byla ráda středem pozornosti, často vyrušovala a měla problémové vztahy s učiteli. Rodiče museli tedy řešit častá napomenutí a poznámky. Její experimenty s pitím alkoholu se množily a ve čtrnácti letech skončila Petra na jednotce intenzivní péče s těžkou otravou alkoholem. Opět následovaly určité tresty a omezení ze strany rodičů, ale neměly, stejně jako ty minulé, žádné dlouhé trvání ani důsledky. Po patnáctých narozeninách Petra přes školní rok fungovala jako hodná dcera, ale po celé dva měsíce prázdnin o ni rodiče téměř nic nevěděli. Trávila veškerý čas často v hospodách, na koncertech a s partou kamarádů. Po těžkém úrazu, který se Petře stal v šestnácti letech, se musela rodina semknout a pomoci Petře překonat tuto událost. V současnosti si na rodinné vztahy nestěžuje, má velmi dobrý vztah jak s matkou, tak otcem, kteří jí ve všem pomáhají. Narození dítěte ji nevymlouvali a souhlasili s jejím rozhodnutím si syna nechat.

Anamnéza školního prostředí

MŠ: Mateřskou školu Petra navštěvovala ode tří let. Chodila do mateřské školy na vesnici, jelikož matka nechtěla, aby veškerý čas trávila ve městě. Na mateřskou školu má dobré vzpomínky. Již v tomto období se ukázalo, že se raději kamarádila a hrála si s chlapci. Nechtěla nosit šaty ani sukně. Doma ji do holčičích šatů nenutili a její matka, také metalistka, byla spíše ráda, že nemá doma, jak sama Petra říká, „barbínku“.

ZŠ: Petra nastoupila do školy v řádném termínu a na 1.stupni základní školy neměla výraznější problémy s učením ani s chováním. Do školy chodila ráda, učila se však málo a známky se pohybovaly mezi dvojkami a trojkami. Rodiče chtěli, aby se více učila, ale Petru to nikdy nebavilo. Při přechodu na druhý stupeň základní školy se u Petry začaly objevovat problémy s chováním, jelikož vždy a všude byla velmi ráda středem pozornosti. Mezi spolužáky byla oblíbená, ale učitelé si s ní nevěděli rady. V tomto období byly na denním pořádku nejrůznější poznámky a napomenutí. Od třinácti let těmto problémům výrazně přispělo časté pití alkoholu a kouření. Zpočátku se o Petřin volný čas starali rodiče, nabízeli jí aktivity a zařizovali jí nejrůznější kroužky, jako je hra na flétnu, klavír, dále gymnastika, atletika, volejbal a dramatický kroužek. Všechny tyto kroužky Petru bavily jen chvíli a brzy

do nich přestala pravidelně docházet. Jen kroužek klavíru navštěvovala celkem šest let. Volný čas tedy začala trávit nicneděláním s kamarády a pitím alkoholu. Ve čtrnácti letech začala chodit se svým starším kamarádem a po roce vztahu, přesně v den jejích 15 narozenin, prožila i svůj první sexuální zážitek.

SŠ: Po základní škole se rozhodla ke studiu na střední škole oděvní, kterou navštěvovala tři roky. Po třech letech v důsledku těžkého úrazu musela přejít na střední školu obchodní, kde úspěšně ukončila středoškolské vzdělání s maturitou.

Toto období výrazně ovlivnil těžký úraz hlavy. Petra trávila svůj víkendový večer v hospodě a popíjela se svoji kamarádkou alkohol. Někdo jí během večera vhodil do sklenice lék diazepam a Petra při odchodu domů spadla z velké výšky na hlavu. Po převozu do nemocnice lékaři zjistili, že má krvácení do mozku a musela strávit čtrnáct dní v umělém spánku. Po probuzení si nic nepamatovala a měla výrazné problémy s mluvením, čtením, psaním a počítáním. V důsledku tohoto úrazu musela opakovat 2. ročník na střední škole oděvní a nastaly výrazné problémy s prospěchem a nezvládáním učiva. Byla tedy donucena přestoupit na jinou školu, kde se prospěch velmi zlepšil. Po tomto úrazu omezila pití alkoholu a trochu zklidnila své chování, ale jak sama uvádí, ne na dlouho. Po nějaké době se opět vrátilo vše do starých kolejí a svůj volný čas zase začala trávit stejným způsobem.

Současný stav

V současné době se Petra cítí spokojeně a vidí svou budoucnost v pestrých barvách. Velkou motivací je její malý syn Šimon, kterému obětuje vše a věnuje se mu s láskou a péčí. S Šimonovým otcem se před jeho narozením znali jen krátce a tři měsíce po narození syna se rozešli, z rozhodnutí Petry. Po rozchodu se vše urovnalo a Šimona mají ve střídavé péči, která probíhá bez problému. Přes týden je syn u Petry a na víkendy si ho bere jeho otec, který je o deset let starší než Petra. Se Šimonem mu také pomáhají jeho i Petřini rodiče, kteří jsou z malého vnuka velmi nadšeni. Petřini rodiče se jí snaží zabezpečit i finančně, jelikož sama Petra nemá žádné naspořené peníze. Po rozchodu s Šimonovým otcem se Petra vrátila ke svému dlouhodobému příteli Michalovi, s kterým střídavě chodí a rozchází se. Michal je její první velká známost, znala ho již ve 14 letech. Ovšem před dvěma měsíci se, dle její výpovědi, nadobro rozešli. Jako důvod uvedla, že má Michal dlouhodobé problémy s pervitinem, a i když teď dokončil odvykací léčbu, Petra nevěří, že se úplně vyléčil. Musí teď při každém rozhodnutí myslet na malého Šimona. Poslední půlrok byl také kvůli tomu velmi náročný, navštěvovala psychiatra a užívala antidepresiva. Nové světlo v životě je pro

Petru syn Šimon, který se pro ni stal novým „antidepressivem“ a je pro ni vším. Největší strach má právě z toho, že by o něj mohla přijít.

Doplňující otázky

JAK SE DOSTALA K METALU?

Jako důvod uvedla, že oba dva rodiče k tomuto stylu určitým způsobem patří. Vyrosla v prostředí, kde se poslouchala tvrdá muzika, nosilo se černé oblečení, prázdniny se trávily na koncertech atd.

A PROČ PRÁVĚ METAL?

Petra si metal oblíbila převážně kvůli hudbě a černému oblečení, které má ráda. Ale nikdy neodsuzovala jiné přesvědčení. Určitou dobu tíhla i ke gothicu a sama má i spoustu přátel, které se k tomuto druhému stylu řadí. Nemyslí si, že je „ortodoxní metalistka“, dokáže se bavit i na diskotékách a její kamarádi nepatří jen mezi členy této subkultury.

CO JSI Z METAL STYLU PŘIJALA ZA SVÉ?

Převážně styl muziky, která ji přitahuje nejvíce. Ráda jezdí na koncerty a festivaly, které se vyznačují tvrdou hudbou. Dále má ráda a často nosí černé oblečení, které ji charakterizuje. Vlasy si barví na černou barvu a nosí spoustu černých doplňků.

JAKÉ JSOU NÁZORY RODINY?

Matka i otec ji vždy v tomto směru podporovali, jelikož se řadí sami mezi metalisty. Vyrůstala tedy v prostředí, kde vše okolo metalu bylo běžnou součástí jejich života.

9.1.3 Osobní případová studie č. 3

Jméno – Jana

Pohlaví – žena

Věk – 18

Styl – hip hop

Matka – 43; **vzdělání** – střední s maturitou ; **povolání** – nezaměstnaná/úřednice

Otec – 45; **vzdělání** – učiliště; **povolání** - zámečnick

Sourozenci – nevlastní sestra Vendula (6 let) a Klára (2 roky)

Osobní anamnéza

Jana byla chtěné dítě a narodila se jako prvorozená dcera. Těhotenství i porod probíhal v pořádku, není si vědoma žádných komplikací. Narodila se do úplné rodiny s dobrým rodinným zázemím. V dětství nebyla výrazněji nemocná, prodělala běžná dětská onemocnění bez závažnějších komplikací.

Anamnéza rodinného prostředí

Jana byla chtěné dítě a narodila se do příznivého rodinného prostředí. Rodiče postavili vlastní dům v poklidné vesnici a o svou prvorozenou dceru se starali s láskou a péčí. Když měla Jana šest let, začaly se mezi rodiči objevovat neshody, které vyústily až v rozvodové řízení. U Jany byla určena střídavá péče, přes týden žila u své matky, která si pronajala byt ve městě, a víkendy trávila v domě u svého otce. Janina matka si přibližně po roce našla svou druhou vážnou známou a brzy se jí narodila druhá dcera a po pár letech ještě syn. Jana trávila převážnou část týdne se svou matkou a na víkendy jezdila ke svému otci. Zpočátku vše fungovalo, ale po narození Janiny nevlastní sestry Venduly se začala všechna pozornost matky a nevlastního otce obracet na ni a Jana zůstávala v pozadí. Musela se starat o svou malou sestru a byly na ni kladeny vysoké nároky. Ani u svého vlastního otce Jana nenacházela oporu. Její vlastní otec pil, zkoušel nejrůznější drogy, střídal partnerky a věnoval se spíše zálibě ve sportovních autech než své dceři. Zpočátku to Jana vnímala velmi intenzivně a cítila se oklamaná. Ale jak rostla, začala této situaci využívat ve svůj prospěch. Kolem jejích čtrnácti let se začaly objevovat první problémy. Jana začala zkoušet nejrůznější drogy, které zpočátku dokonce kradla svému otci – a to cigarety, alkohol a marihuanu. Ve škole se jí zhoršoval prospěch, ale jelikož její matka měla starosti o své dvě další děti a otec jí

také nevěnoval pozornost, situace se neřešila. Dokonce si v tomto období její otec našel přítelkyni, které bylo pouhých dvacet let. V patnácti letech si prosadila svoji vysněnou střední školu v Ostravě, kam musela dojíždět a během týdne žít na internátě. V této době se začaly Janiny problémy prohlubovat. Připojila se ke špatné partě vrstevníků, nechodila do školy a začala zkoušet i jiné drogy, například pervitin. I vzhledově na ní začal být vidět její sebedestruktivní styl života. Byla pohublá, bledá, měla zapadlé oči, nepřítomný výraz. Toho už si její rodiče všimli a nakonec rozhodli, že bude Jana bydlet u otce, který na ní může dohlédnout lépe, než matka, která se musí starat o své další dvě děti. Otec začal Janu hlídat, nepouštěl ji o víkendu ven, kontroloval jí moč, jestli v ní nemá stopy drog. Navštívili i místní sdružení P – centrum. Rodiče spolu začali díky této situaci více komunikovat.

Anamnéza školního prostředí

MŠ: Mateřskou školu Jana navštěvovala od tří let. Chodila do mateřské školy na vesnici, ve které s rodiči žila. Mateřskou školu Jana navštěvovala ráda a má na ni dobré vzpomínky. S ostatními dětmi ve školce neměla konflikty a byla v kolektivu oblíbená.

ZŠ: Jana nastoupila do první třídy ZŠ s ročním odkladem. Jako hlavní důvod odkladu jí byla ze strany rodičů sdělena nevyspělost a snaha o prodloužení dětství. Ona sama uvádí, že to bylo v období, kdy rodiče mezi sebou měli velké neshody, tudíž se zřejmě nechtěli zatěžovat ještě Janiným nástupem do základní školy. Na prvním stupni ZŠ Jana neměla výraznější problémy. Bavily ji všechny předměty, především výtvarná výchova. Do školy chodila ráda a známky měla také pěkné. Při přechodu na druhý stupeň základní školy, spolu se začátkem puberty, se Jana snažila výrazněji vyhraňovat vůči ostatním lidem, rodičům, názorům, pravidlům a rozkazům. Začala využívat situace s rodiči k vlastnímu prospěchu. Začala kouřit, pít alkohol, po večerech se toulala s kamarády a školní povinnosti se přesunuly až na druhou kolej. Tyto problémy se začaly nejdříve projevovat ve školních výsledcích, kdy začala nosit horší známky, objevovaly se i poznámky za špatným chováním a projevy záškoláctví. Rodiče situaci řešili napomenutím, nadávkami a případnou hrozbou domácího vězení, zrušení kapesného a jinými tresty. Jana si našla způsoby, jak rodiče obelstít. Neshody z důvodu školní docházky se objevovaly pravidelně, ale v menší míře. Na druhém stupni Jana navštěvovala výtvarný a taneční kroužek, ale nenašla v nich výraznější zálibu. Veškerý volný čas tedy Jana trávila se svými převážně staršími kamarády.

SŠ: Po základní škole se rozhodla ke studiu na střední škole v Ostravě. Hlavním důvodem byla větší vzdálenost, chtěla odejít na internát a osamostatnit se. Na této střední škole se

dostala do špatné party, s kterou se nevinné večerní toulání změnilo na pití alkoholu, kouření cigaret a občasné kouření marihuany. Rodiče si začali všimnout, že něco není v pořádku, a po vzájemné domluvě začali situaci řešit. Jedním ze zásahů rodičů byla změna střední školy, aby se Jana mohla vrátit zpátky do svého rodného města a začala bydlet u svého otce.

Současný stav

V současné době Jana žije u svého otce na vesnici a dokončuje čtvrtý ročník středního odborného učiliště s maturitou. Ve škole má průměrné známky a nemá žádné problémy s chováním. Po studiu si chce se svým přítelem pronajmout byt, začít pracovat a osamostatnit se. Víkendy tráví se svým přítelem nebo s kamarády v barech na diskotékách. S rodiči již vychází lépe a myslí si, že oni jí také začali více důvěřovat. Ona sama říká, že již problémy s tvrdými drogami nemá a jen občas s přáteli kouří marihuanu a popíjí alkohol. Komplikovanější vztah má spíše s matkou, která si představovala její budoucnost jinak. Celou svou pozornost tak matka ještě více zaměřila na svůj nový vztah a své další dvě děti.

Doplňující otázky

JAK SE DOSTALA K HIP HOPU?

Přes kamarády, s kterými trávila veškerý volný čas. Tito kamarádi poslouchali hip hop, oblékali se do typického oblečení a jí se tento styl po čase začal také líbit. Většina jejích kamarádů se k tomuto stylu hlásí, i s jejím přítelem se v tomto shodují.

A PROČ PŘÁVĚ HIP HOP?

Jako hlavní důvod se jí jeví hudba, která je jí ze znaků hip hopu nejbližší a ráda na ni tančí na diskotékách. Na hudbě se jí také líbí texty, které jsou podle ní pravdivé a „na nic si nehrají“. Ale zamlouvá se jí i oblečení, které k tomuto stylu patří, ale v tomto směru není tak vyhraněná a obléká se do toho, co jí prostě líbí.

CO Z HIP HOP STYLU JSI PŘIJALA ZA SVÉ?

Většina jejího oblečení by se dala zařadit jako typická pro hip hop, ale hlavní je pro ni hudba, která jí nejvíce oslovila. Víkendy tráví s kamarády na diskotékách, kde hrají tento styl, a dokáže protančit i celý večer.

JAKÉ JSOU NÁZORY RODINY?

Rodiče se k jejímu stylu nijak nevyjadřují, nevyvracejí jí ho, ani s ním nesouhlasí. Její matka má občas nějaké negativní připomínky k jejímu oblečení, ale změnu jejího stylu prý už vzdala dávno.

Diskuze

Na začátku kvalitativního výzkumu jsem si položila otázku: *Mají příslušníci subkultury emo, hip hop a metal něco společného?*“ K získání odpovědi na tuto otázku byly využity nestrukturované rozhovory sepsané do formy případových studií. Ze získaných informací lze vyvodit následující závěry.

Určitou vypovídací hodnotu může mít to, že se jednalo ve všech třech případech o dívky, v případě emo stylu na výzvu o rozhovor odpověděly jen dívky. U zbývajících dvou stylů byly k rozhovoru o jejich životě také více vstřícné dívky.

Z informací osobní anamnézy se jednalo u všech dívek o nekomplikovaný porod. Jen v případě Petry se následně objevily výraznější zdravotní potíže.

V případě rodinného prostředí se jednalo ve všech třech případech o osoby z rozvedených rodin a také z rodin, kde děti vyrůstaly jako jedináčci. I v případě Jany lze tento znak najít, jelikož sice měla sourozence, ovšem ti byli nevlastní a také ve výrazném věkovém odstupu. Všechny dívky byly i prvorozené a jejich matky je měly ve velmi mladém věku. Ve dvou případech se v rodinných anamnézách nachází zmínka o drogách, převážně o alkoholu, ale v případě Jany i o marihuaně. V současnosti je u každé z respondentek jeden z rodičů nezaměstnaný a ve vzdělání žádný z rodičů nedosáhl výše než na středoškolské vzdělání s maturitou.

Při pohledu na průběh školní docházky u dívek vnímáme stejně jen průběh a začátek prvních výchovných potíží. U všech tří dívek byl 1. stupeň ZŠ považován za bezproblémový, ale se začátkem dalšího stupně se u všech dívek začaly objevovat nejrůznější problémy, které se v začátku vázaly právě na školní prostředí. Ve dvou případech byly tyto problémy způsobeny alkoholem či jinými drogami a případně trávením volného času. U Kláry se jednalo o příslušnost k subkultuře emo a z toho vyplývající komplikace v kolektivu a vůči vyučujícím.

Současný stav se zdá být u dívek stabilizovaný bez výraznějších komplikací. Vztahy v rodině definují ve všech třech případech jako urovnané, jen v případě Kláry se zdají být nejvíce vyhrocené, především vůči její matce. Ze získaných informací také můžeme vyvodit takový závěr, že žádná z respondentek v současnosti nemá problémy s rizikovým či závislostním chováním. Ovšem v případě Petry a Jany budme v tomto tvrzení opatrní.

Doplňující otázky nám umožňují získat informaci, že ve všech případech se nejvíce příslušnost k dané subkultuře (stylu) projevuje poslechem typické hudby. Tento názor se shoduje i s výše uvedeným kvantitativním výzkumem. Dále se tu objevuje oblékání do charakteristického oblečení, návštěvy srazů a navazování přátelství s osobami, které přísluší do stejného stylu. Názory rodiny se odlišují a každá z rodin zaujala k příslušnosti k subkultuře u jejich dítěte jiný postoj.

Závěrem lze říci, že ve všech třech případových studiích se objevuje charakteristické nepříznivé rodinné prostředí, ať již v podobě rozvodů, konfliktů, alkoholu, nevlastních sourozenců aj. Co se týče vlivu a prožívání vlastního stylu, lze vyslovit domněnku, že jej pojmají jako znak své osobnosti a nejvíce se projevuje v poslechu hudby a v oblečení. Ony samy ovšem nejsou výrazně nepřátelské a negativní vůči jiným stylům a tuto rozdílnost respektují.

Závěr

Diplomová práce mapuje vnímání subkultur emo, hip hop a metal mezi studenty vybraných typů středních škol. Průzkum byl zaměřen na oblíbenost, hlavní charakteristiky a také na rizikové chování u daných subkultur mládeže. Z průzkumu je například patrné, že subkultura emo patří mezi studenty k méně oblíbeným, i přesto jí však přiřadili nejmenší počet druhů rizikového chování. Ze získaných dat bylo zjištěno, že nejčastěji vnímají studenti člena emo subkultury jako člověka, který sám sobě ubližuje. Zajímavá je především odlišnost vnímání rizikového chování u vybraných subkultur mezi studenty gymnázia a zbylých dvou středních škol, kdy prvně jmenovaní přiřadili daleko méně druhů rizikového chování ke všem subkulturám. Celkový obraz členů emo, hip hop a metal subkultury doplňuji i o případové studie, kde se zaměřuji na jejich minulou, ale i současnou situaci. Spolu s dotazníkovým průzkumem se i pomocí případových studií ukázalo, že nejčastěji se účast v daných subkulturách projevuje poslechem typické hudby.

V kontextu s dotazníkovým šetřením je teoretická část zaměřena na základní vymezení pojmu mládež a z důvodu zaměření dotazníku na studenty středních škol je krátce shrnuto i patřičné vývojové období adolescence. V rámci této kapitoly považuji za stěžejní část oblast budování identity každého člověka a s tím související proces socializace. Právě tyto dva jevy jsou významné pro teorii subkultur. V dalších kapitolách práce se již orientuji na teoretické vymezení stylu a subkultur. V této souvislosti existuje velký počet různorodých pohledů a definic. V samotné práci jsou tyto dva pojmy považovány za synonyma, která se například dle Jandourka liší jen ve výraznosti znaků jednotlivých příslušníků subkultur-stylu, kdy nápadnější a silnější členství je používáno právě v souvislosti se subkulturou. Současné odborné pohledy ovšem upouští od pojmu subkultura a přecházejí k tzv. postsubkulturálním studiím, které lépe charakterizují jejich současnou situaci. V dalších třech kapitolách práce popisují vybrané subkultury mládeže. Při vypracování následujících kapitol jsem se setkala s menším počtem dostupných odborných zdrojů, zejména u subkultury emo. I studií vypracovaných na téma jednotlivých subkultur je poskrovnu. Z toho lze usuzovat, že se jedná o téma, které je stále považováno za určité tabu a v odborné společnosti mu není věnována výraznější pozornost. Při pohledu na každou ze subkultur je patrná odlišnost v jejich ideologiích a s tím souvisí i v projevech image samotných členů. I v rámci každé ze subkultur existují možná další členění do nejrůznějších pod-stylů.

Vybrané téma je velmi široké, nekladu si tedy za cíl důkladné prozkoumání každé z vybraných subkultur mládeže, ale spíše celkové pojetí a srovnání postojů k těmto stylům. V celkovém pohledu je patrné to, že názory společnosti nejen na tyto subkultury jsou v současné době velmi ovlivněny obrazem, který je nám předkládán pomocí médií a internetového prostředí. Tam se nejčastěji setkáme s popsányými možnými riziky, která mohou subkultury přinášet. Můžeme například slyšet následující: *Emaři jsou ti, co si ubližují a mohou si sáhnout i na svůj vlastní život. Metalisté jsou ti, kteří jsou agresivní a spojeni s ďáblem. A hip hopeři jsou ti až příliš sebevědomí machři, kteří kolem krku nosí robustní řetězy.* Jedná se jen o jeden z možných pohledů. Ale společnost tak může vnímat právě následující chování, které ale nemůžeme takto zobecnit a může se vyskytnout u kteréhokoliv jiného mladého člověka bez příslušnosti k patřičné subkultuře. Je ale důležité si uvědomit, že každá ze subkultur má i jiné stránky a pro samotného člena má velký význam v procesu tvorby vlastní identity a zařazení.

Teoretický pohled na subkultury a jejich působení na mládež je v českém prostředí na začátku. Ale nově vydané publikace (*Kmeny, Subkultury mládeže: uvedení do problematiky*) a také například i výzkum emo subkultury Vysokou školou psychosociální v Praze ve spolupráci s norskou organizací naznačují, že se jedná o živé téma. Je tedy otázkou, jak se bude situace dále vyvíjet a jakým směrem bude vnímání určitých skupin odlišujících se mladých lidí ve společnosti hodnoceno.

Seznam použitých informačních zdrojů

Monografické publikace

1. BALAŠ, Radek. *Tance 20. století*. Vyd. 1. Olomouc: Hanex, 2003. 87 s. ISBN 80-85783-40-1.
2. BARKER, Chris. *Slovník kulturních studií*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2006. 206 s. ISBN 80-7367-099-2
3. BOUDON, Raymond et al. *Sociologický slovník*. 1. čes. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004. 253 s. ISBN 80-244-0735-3.
4. BUKSZPAN, Daniel. *Heavy metal: encyklopedie*. 1. vyd. v českém jazyce. Praha: BB art, 2004. 300 s. ISBN 80-7341-377-9.
5. DAMBORSKÁ, Marie. *Psychologie a základy výchovy: Učeb. pro stred. zdrav. šk., odb. det. sestier*. Vyd. 1. Martin, 1979.
6. DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. 3. vydání. Praha: Karolinum, 2002, 374 s. ISBN 80-246-0139-7
7. DOLEJŠ, Martin. *Efektivní včasná diagnostika rizikového chování u adolescentů*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010, 198 s., monografie. ISBN 978-80-244-2642-6
8. DUFFKOVÁ, Jana, URBAN, Lukáš a DUBSKÝ, Josef. *Sociologie životního stylu*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. 237 s. Vysokoškolské učebnice. ISBN 978-80-7380-123-6.
9. ERIKSON, Erik H. *Dětství a společnost*. Vyd. 1. Praha: Argo, 2002. 387 s. ISBN 80-7203-380-8.
10. FIEDLER, Martin. *Hip hop forever*. Vyd. 1. Olomouc: Hanex, 2003. 71 s. ISBN 80-85783-41-X.
11. GRAHAM, Philip Jeremy. *The end of adolescence*. Vyd. 1., New York: Oxford University Press, 2004, 268 s. ISBN 0198526245
12. HEBDIGE, Dick. *Subkultura a styl*. Praha: Dauphin, 2012. 239 s. ISBN 978-80-7272-197-9.
13. HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. 407 s. ISBN 80-7367-040-2.

14. HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004. 173 s. ISBN 80-7178-927-5.
15. CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007. 265 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-1369-4.
16. CHRISTE, Ian. *Ďáblův hlas - heavy metal: kompletní historie pro znalce*. 1. vyd. V českém jazyce. Praha: BB art, 2005. 401 s., [16] s. obr. příl. ISBN 80-7341-477-5.
17. JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001. 285 s. ISBN 80-7178-535-0.
18. JANEČEK, Petr a BITTNEROVÁ, Dana. *Folklor atomového věku: kolektivně sdílené prvky expresivní kultury v soudobé české společnosti*. 1. vyd. Praha: Národní muzeum, 2011. 135 s. ISBN 978-80-7036-315-7.
19. KERLINGER, Fred N. *Základy výzkumu chování: pedagogický a psychologický výzkum*. 1. vyd. Praha: Academia, 1972. 705, [1] s.
20. KOLÁŘOVÁ, Marta a ORAVCOVÁ, Anna. *Revolta stylem: hudební subkultury mládeže v České republice*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2011. 264 s., [8] s. obr. příl. Knižnice Sociologické aktuality; sv. 24. ISBN 978-80-7419-060-5.
21. KRAUS, Blahoslav et al. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. 199 s. ISBN 80-7315-004-2.
22. KURIC, Jozef. *Ontogenetická psychologie: Vysokoškol. učeb. pro stud. filoz. a ped. fak. stud. oborů učit. a stud. oboru psychol.* 1. vyd. Praha, 1986.
23. LABÁTH, Vladimír. *Riziková mládež: možnosti potenciálních zmien*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001. 157 s. Studijní texty. sv. 8, sv.19. ISBN 80-85850-66-4.
24. LANGMEIER, Josef. *Vývojová psychologie pro dětské lékaře*. 2., dopl. vyd. Praha: Avicenum, 1991. 284 s. ISBN 80-201-0098-7.
25. LINHART, Jiří, ed. *Velký sociologický slovník. Sv. 2, P-Ž*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1996. s. 749-1627. ISBN 80-7184-310-5.
26. MACEK, Petr. Kde končí dospívání a kde začíná dospělost? In MACEK, Petr, ed. a DALAJKA, Jiří, ed. *Vývoj a utváření osobnosti v sociálních a etnických kontextech*:

- víceoborový přístup*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2005. 217–225 s. ISBN 80-210-3804-7.
27. MACEK, Petr. *Adolescence*. 2., upr. vyd. Praha: Portál, 2003. 141 s. ISBN 80-7178-747-7
28. MACEK, Petr. Adolescence a čeští dospívající na přelomu století. In MACEK, Petr, ed. a SMĚKAL, Vladimír, ed. *Utváření a vývoj osobnosti: psychologické, sociální a pedagogické aspekty*. Vyd. 1. Brno: Barrister & Principal, 2002. 213-128 s. Psychologie. ISBN 80-85947-83-8.
29. MACEK, Petr. Identita jako proces: Vývojový přístup a styly sebedefinování. In HŘEBÍČKOVÁ, Martina, ed., MACEK, Petr, ed. a ČERMÁK, Ivo, ed. *Agrese, identita, osobnost*. Vyd. 1. Brno: Psychologický ústav Akademie věd ČR, 2003. 315 s. ISBN 80-86620-06-9.
30. MARSHALL, Gordon, ed. *The Concise Oxford Dictionary of Sociology*. 1st Publ. as Paperback. Oxford: Oxford University Press, 1994. 8, 571 s. Oxford Reference. ISBN 0-19-285237-X.
31. MAŘÍKOVÁ, Hana, PETRUSEK, Miroslav a VODÁKOVÁ, Alena. *Velký sociologický slovník I., A–O*. Vyd. 1. Praha : Karolinum, 1996. 747 s. ISBN 80-7184-164-1.
32. MATOUŠEK, Oldřich a MATOUŠKOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2011. 336 s. ISBN 978-80-7367-825-8.
33. MICHALOVÁ, Zdeňka. *Sonda do problematiky specifických poruch chování*. 1. vyd. Havlíčkův Brod: Tobiáš, 2007. 207 s. ISBN 978-80-7311-075-8.
34. NAKONEČNÝ, Milan. *Úvod do psychologie*. 1. vyd. Praha: Academia, 2003. 507 s. ISBN 80-200-0993-0.
35. PELIKÁN, Jiří. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. 2., nezměn. vyd. Praha: Karolinum, 2011. 270 s. ISBN 978-80-246-1916-3.
36. POSPÍŠILOVÁ, Jana, ed. *Rajče na útěku: kapitoly o kultuře a folkloru dnešních dětí a mládeže s ukázkami*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 2003. 287 s. ISBN 80-7239-146-1.
37. PRŮCHA, Jan, MAREŠ, Jiří a WALTEROVÁ, Eliška. *Pedagogický slovník*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003. 322 s. ISBN 80-7178-772-8.
38. PŘÍHODA, Václav. *Ontogeneze lidské psychiky. Díl 2., Vývoj člověka od 15 do 30 let*. 1. vyd. Praha: SPN, 1967. 234 s. Učebnice vys. škol.

39. ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem*. Praha: Panorama, 1990. 435 s. ISBN 80-7038-078-0.
40. ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem: [vývojová psychologie]: přepracované vydání*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2006, ©2004. 390 s. ISBN 80-7367-124-7.
41. SMOLÍK, Josef. *Subkultury mládeže: uvedení do problematiky*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2010. 281 s. ISBN 978-80-247-2907-7.
42. SOUKUP, Václav. *Přehled antropologických teorií kultury*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2004. 229 s. Studium. ISBN 80-7178-929-1.
43. ŠAFÁŘOVÁ, Michaela. *Rizikové chování v adolescenci*. In MACEK, Petr, ed. a SMÉKAL, Vladimír, ed. *Utváření a vývoj osobnosti: psychologické, sociální a pedagogické aspekty*. vyd. 1. Brno: Barrister & Principal, 2002. 191–208 s. Psychologie. ISBN 80-85947-83-8.
44. VÁGNEROVÁ, Marie a VALENTOVÁ, Lidmila. *Psychický vývoj dítěte a jeho variabilita: Skripta pro posl. ped. fak. Univ. Karlovy*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1991. 115 s. ISBN 80-7066-384-7.
45. VESELÝ, Karel. *Hudba ohně: radikální černá hudba od jazzu po hip hop a dále*. 1. vyd. V Praze: BiggBoss, 2010. 431 s. ISBN 978-80-903973-1-6.
46. VLADIMIR 518 a VESELÝ, Karel. *Kmeny: [současné městské subkultury]*. 1. vyd. V Praze: Bigg Boss & Yinachi, 2011. 517 s. ISBN 978-80-903973-2-3.

Články v seriálových publikacích

47. BEČAN, M. *Nezapadneme v davu jsme subkultury*. Helena v krabici – zpravodaj studentů Univerzity Palackého, 2012, roč. 1, č. 1, s. 6–7.
48. BRUNSON III, James E. Showing, Seeing: Hip hop, Visual Culture, and the Show-and-Tell Performance. *Black History Bulletin*. 2011, roč. 74, č. 1, s. 6-12. ISSN 19386656.
49. GOTH, Kirstin, FOELSCH, Pamela, SCHLÜTER-MÜLLER, Susanne, BIRKHÖLZER, Marc, JUNG, Emanuel, PICK, Oliver a SCHMECK, Klaus. Assessment of identity development and identity diffusion in adolescence – Theoretical basis and psychometric properties of the self-report questionnaire AIDA. *Child & Adolescent Psychiatry & Mental Health*. 2012, roč. 6, č. 1, s. 27–42. ISSN 17532000. DOI: 10.1186/1753-2000-6-27.

50. KERPELMAN, Jennifer L., PITTMAN, Joe F., SAINT-ELOI CADELY, Hans, TUGGLE, Felicia J., HARRELL-LEVY, Marinda K., a ADLER-BAEDER, Francesca M.. Identity and intimacy during adolescence: Connections among identity styles, romantic attachment and identity commitment. *Journal of Adolescence*. 2012, roč. 35, č. 6, s. 1427-1439. ISSN 01401971. DOI: 10.1016/j.adolescence.2012.03.008.
51. KRAMULOVÁ, D. Dospívání v emo stylu: srdce na dlani. *Psychologie dnes*, 2011, roč 17, č. 1, s. 26–29, ISSN 1212-9607.
52. NETOLICKÁ, D. Jsem EMO... . *Prevence*, 2011, roč. 8, č. 6, s. 6-8, ISSN 1214-8717
53. Neznámý, Satanismus, *Prevence*, 2008, roč. 5, č. 1, s. 6, ISSN 1214-8717
54. SCHWARTZ, Kelly. Music preferences, personality style, developmental issues of adolescents. *Journal of Youth Ministry*. 2004, roč. 3, č. 1, s. 47-64. ISSN 15410412.

Internetové zdroje

55. Pražská vysoká škola psychosociálních studií. *Grant EEA/FM Norway* [online]. [cit. 2013-13-3]. Dostupné na: <http://www.pvsps.cz/skola/vyzkumna-cinnost/grant-eeafm-norway/>
56. Neznámý. *Eurostat: Information society statistics* [online]. [cit. 2013-13-3]. Dostupné na: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Information_society_statistics
57. JANÍKOVÁ, Barbara. *Rizikové chování* [online]. [cit. 2013-13-3]. Dostupné na: <http://www.adiktologie.cz/cz/articles/detail/70/154/Rizikove-chovani>
58. KRÍŽKOVÁ, J. *Pravda o emo: nejsou to ufňukaní zoufalci, kteří si řežou žíly* [online]. [cit. 2013-13-3]. Dostupné na: http://ona.idnes.cz/pravda-o-emo-nejsou-to-ufnukani-zoufalci-kteri-si-rezou-zily-pr5-/deti.aspx?c=A101022_151152_deti_job

59. NETOLICKÁ, D. *Národní institut dětí a mládeže. Styly mladých III. část – EMO styl* [online]. [cit. 2013-13-3]. Dostupné na: <http://www.nidm.cz/projekty/realizace-projektu/klice-pro-zivot/zdrave-klima-v-zajmovem-vzdelavani/realizace/styly-mladych-iii-cast>
60. Neznámý. *Užívání drog v populaci – situace* [online]. [cit. 2013-13-3]. Dostupné na: http://www.drogy-info.cz/index.php/o_nas/klicove_indikatory/populacni_pruzkumy/uzivani_drog_v_populaci_situace
61. Neznámý. *SŠGS – Šířava* [online]. [cit. 2013-13-3]. Dostupné na: <http://www.sirava.cz/>
62. Neznámý. *Gymnázium Jakuba Škody* [online]. [cit. 2013-13-3]. Dostupné na: <http://www.gjs.cz/rs/index.php/informace/o-skole> <http://www.szs-hranice.cz/>
63. Neznámý. *Střední zdravotnická škola – Hranice* [online]. [cit. 2013-13-3]. Dostupné na: <http://www.szs-hranice.cz/>
64. PALÁN, Zdeněk. *Chování* [online]. [cit. 2013-13-3]. Dostupné na: <http://www.andromedia.cz/andragogicky-slovník/chovani>
65. SMOLÍK, Josef. *Extremismus subkultur mládeže?* [online]. [cit. 2013-13-3]. Dostupné na: <http://www.rexter.cz/extremismus-subkultur-mladeze/2006/05/01/>

Legislativní předpisy

66. *Metodický pokyn MŠMT, č. j.: 20 006/2007-51.* k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních.
67. *Strategie prevence č.j. 10 514/2009-61.* rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2009 – 2012
68. Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů

Seznam použitých zkratk

NOVA – Norwegian Social Research

EU – Evropská unie

NWOBHM – New Wafe of British Heavy Metal

USA – United States of America

Seznam grafů

Graf č. 1: Odpovědi „*Ano – libí se mi*“ dle typu střední školy

Graf č. 2: Odpovědi „*Ano nelíbí se mi*“ dle typu střední školy

Graf č. 3: Odpovědi „*Je mi to jedno*“ dle typu střední školy

Graf č. 4: Odpovědi „*Neznám*“ dle typu střední školy

Graf č. 5: Setkání s osobami charakterizující styl emo, hip hop a metal

Graf č. 6: Vnímání příslušníka subkultury emo

Graf č. 7: Vnímá příslušníka subkultury hip hop

Graf č. 8: Vnímání příslušníka subkultury metal

Graf č. 9: Názory studentů na oblíbenost stylu emo dle typu střední školy

Graf č. 10: Názory studentů na oblíbenost stylu hip hop dle typu střední školy

Graf č. 11: Názory studentů na oblíbenost stylu metal dle typu střední školy

Graf č. 12: Příslušnost k subkulturám dle typů středních škol

Graf č. 13: Projevy příslušnosti k subkultuře dle typu střední školy

Graf č. 14: Vnímání rizikového chování studenty Gymnázia Jakuba Škody

Graf č. 15: Vnímání rizikového chování studenty střední zdravotnické školy

Graf č. 16: Vnímání rizikového chování studenty střední školy gastronomie a služeb

Graf č. 17: Vnímání rizikového chování u studentů středních škol

Graf č. 18: Přiřazené rizikové chování u jedinců patřících do subkultury emo dle typu střední školy

Graf č. 19: Přiřazené rizikové chování u jedinců patřících do subkultury hip hop

Graf č. 20: Přiřazené rizikové chování u jedinců patřících do subkultury metal

Graf č. 21: Rizikové chování u subkultur emo, hip hop a metal dle typu střední školy

Graf č. 22: Názory studentů na oblíbenost stylů emo, hip hop a metal

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Respondenti dle typu střední školy

Seznam příloh

Příloha č. 1: Dotazník pro studenty středních škol

Příloha č. 2: Rozložení pohlaví dle typu střední školy

Příloha č. 3: Rozložení věku dle typu střední školy

Příloha č. 4: Celkové rozložení odpovědí názorů na vybrané subkultury

Příloha č. 5: Setkání s osobou charakterizující styl emo dle typu střední školy

Příloha č. 6: Setkání s osobou charakterizující styl hip hop dle typu střední školy

Příloha č. 7: Setkání s osobou charakterizující styl metal dle typu střední školy

Příloha č. 8: Celkové vnímání příslušníka emo subkultury u studentů středních škol

Příloha č. 9: Celkové vnímání příslušníka subkultury hip hop u studentů středních škol

Příloha č. 10: Celkové vnímání příslušníka subkultury metal u studentů středních škol

Příloha č. 11: Příslušnost v některé subkultuře (stylu)

Příloha č. 12: Projevy účasti v subkultuře

Přílohy

Příloha č. 1

Dotazník pro studenty středních škol

Vážení studenti, vážené studentky, jmenuji se Markéta Bednaříková a jsem studentkou Univerzity Palackého v Olomouci. Ráda bych Vás poprosila o zodpovězení otázek v tomto krátkém dotazníku. Dotazník je anonymní a získaná data budou využita výhradně pro účely mé diplomové práce. Vyplňte prosím dle průběžných pokynů celý dotazník. Odpovídejte prosím na všechny otázky upřímně. Neexistují žádné správné nebo špatné odpovědi. Za ochotu ke spolupráci Vám děkuji.

Patřičnou odpověď označ křížkem.

1. Pohlaví

muž

žena

2. Věk:

3. Škola:

4. Které z těchto stylů-subkultur znáš nebo jsi o nich slyšel/a? Jaký na ně máš názor?

(označte křížkem vyhovující odpovědi, případně vypište neuvedenou subkulturu)

	Ano, líbí se mi	Ano, nelíbí se mi	Ano, je mi to jedno	
Neznám				
Taneční scéna	☐	☐	☐	☐
Hip hop	☐	☐	☐	☐
Graffiti	☐	☐	☐	☐
Hooligans	☐	☐	☐	☐

Punk	☐	☐	☐	☐
Metal	☐	☐	☐	☐
Parkour	☐	☐	☐	☐
Emo	☐	☐	☐	☐
Skinheads	☐	☐	☐	☐
Hippies	☐	☐	☐	☐
Skate	☐	☐	☐	☐
Jiný (uved').....	☐	☐	☐	☐

5. Setkal/a jsi se někdy s osobou, kterou charakterizuje emo styl? (onačte křížkem)

ano ne nevím

6. Setkal/a jsi se někdy s osobou, kterou charakterizuje hip hop styl? (onačte křížkem)

ano ne nevím

7. Setkal/a jsi se někdy s osobou, kterou charakterizuje styl metal? (označte křížkem)

ano ne nevím

8. Jak si představuješ příslušníka EMO stylu?

Přiřaď uvedeným slovům čísla od 1 do 7 v pořadí, od slov nejméně charakterizujících (vystihujících) styl EMO po nejvíce. (1 – nejméně, 7 – nejvíce)

Emocionální nevyrovnanost

Sebepoškozování

Oční stíny

Piercing

Vlasy s ofinou do očí

Make-up

Melancholické texty písní

9. Jak si představuje příslušníka HIP HOP stylu?

Přiřaď uvedeným slovům čísla od 1 do 7 v pořadí, od slov nejméně charakterizujících (vystihujících) styl HIP HOP po nejvíce. (1 – nejméně, 7 – nejvíce)

Značkové oblečení

Výrazné šperky

Breakdance

Graffiti

Kšiltovka s rovným kšiltem

Provokativní texty písní

Větší velikosti oblečení

10. Jak si představuješ příslušníka stylu METAL?

Přiřaď uvedeným slovům čísla od 1 do 7 v pořadí, od slov nejméně charakterizujících (vystihujících) styl METAL po nejvíce. (1 – nejméně, 7 – nejvíce)

Džínové či kožené oblečení

Provokativní nápisy

Čarodějnictví, mysticismus

Dlouhé vlasy

Kožené doplňky

Symboly smrti (lebky)

Tvrdá muzika

11. Jaký je můj názor na EMO styl? (označte křížkem)

- pozitivní
- spíše pozitivní
- neutrální
- spíše negativní
- negativní

12. Jaký je můj názor na styl HIP HOP? (označte křížkem na škále)

- pozitivní
- spíše pozitivní

- neutrální
- spíše negativní
- negativní

13. Jaký je můj názor na styl METAL? (označte křížkem na škále)

- pozitivní
- spíše pozitivní
- neutrální
- spíše negativní
- negativní

14. Řadíte se do některé subkultury (stylu) mládeže? (označte křížkem všechny vyhovující odpovědi, případně vypište neuvedenou subkulturu)

- taneční scéna (techno,..)
- hip hop
- graffiti
- hooligans
- punk
- metal
- parkour
- emo

- skinheads
- hippies
- skate
- jiný (uved').....
- neřadím se do žádné subkultury (přeskoč na otázku č. 16)

15. Jak se projevuje Vaše účast v subkultuře, do které se řadíte? (označte křížkem všechny vyhovující odpovědi)

- účastním se akcí nebo srazů
- chovám se způsobem typickým pro tuto subkulturu
- mám stejné názory typické pro tuto subkulturu
- poslouchám typickou hudbu této subkultury
- nosím typické oblečení této subkultury
- jiné (uved')

16. Které chování, je dle Vašeho názoru nejrizikovější-nejzávažnější? Přiřad'te uvedeným slovům čísla od 1 do 13 v pořadí od nejméně rizikových po nejvíce. (1 – nejméně, 13 – nejvíce)

kouření

pití alkoholu

užívání tvrdých drogy (pervitin, kokain atd.)

kouření marihuany

užívání taneční drogy

záškoláctví

rizikové sex. chování

agresivita

kriminalita

deprese až sebevražedné jednání

rizikové chování za volantem

rizikové sporty

rasismus, xenofobie

17. Je některé rizikové chování typické pro subkulturu EMO? (označ křížkem všechny vyhovující odpovědi)

- kouření
- pití alkoholu
- užívání tvrdých drog (pervitin, kokain atd.)
- kouření marihuany
- užívání taneční drogy
- záškoláctví
- rizikové sex. chování
- agresivita
- kriminalita
- deprese až sebevražedné jednání

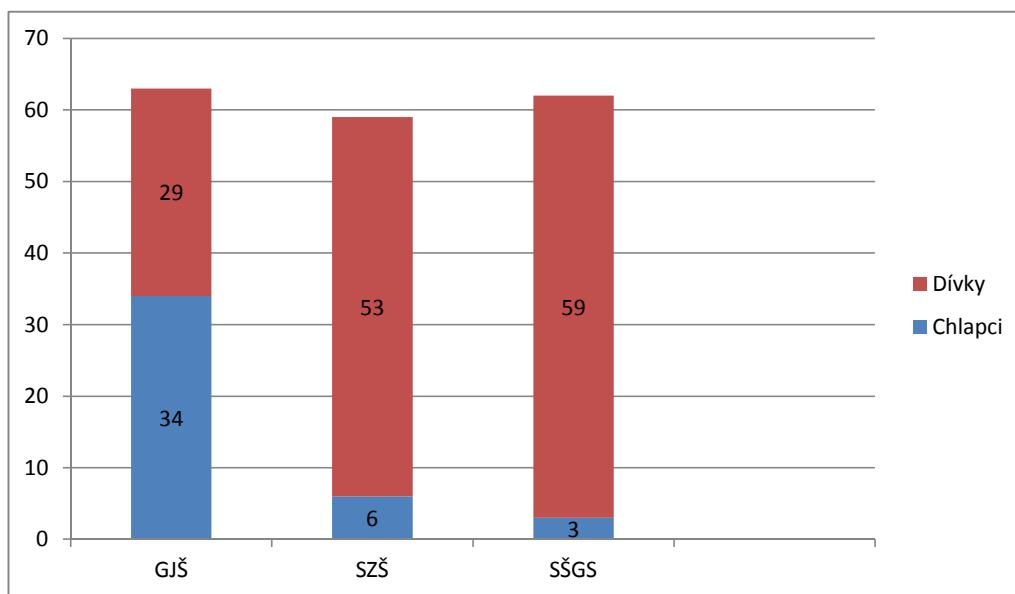
- rizikové chování za volantem
- rizikové sporty
- rasismus, xenofobie
- žádné

18. Je některé rizikové chování typické pro subkulturu HIP HOP? (označ křížkem všechny vyhovující odpovědi)

- kouření
- pití alkoholu
- užívání tvrdých drogy (pervitin, kokain atd.)
- kouření marihuany
- užívání taneční drogy
- záškoláctví
- rizikové sex. chování
- agresivita
- kriminalita
- deprese až sebevražedné jednání
- rizikové chování za volantem
- rizikové sporty
- rasismus, xenofobie
- žádné

19. Je některé rizikové chování typické pro subkulturu METAL? (označ křížkem všechny vyhovující odpovědi)

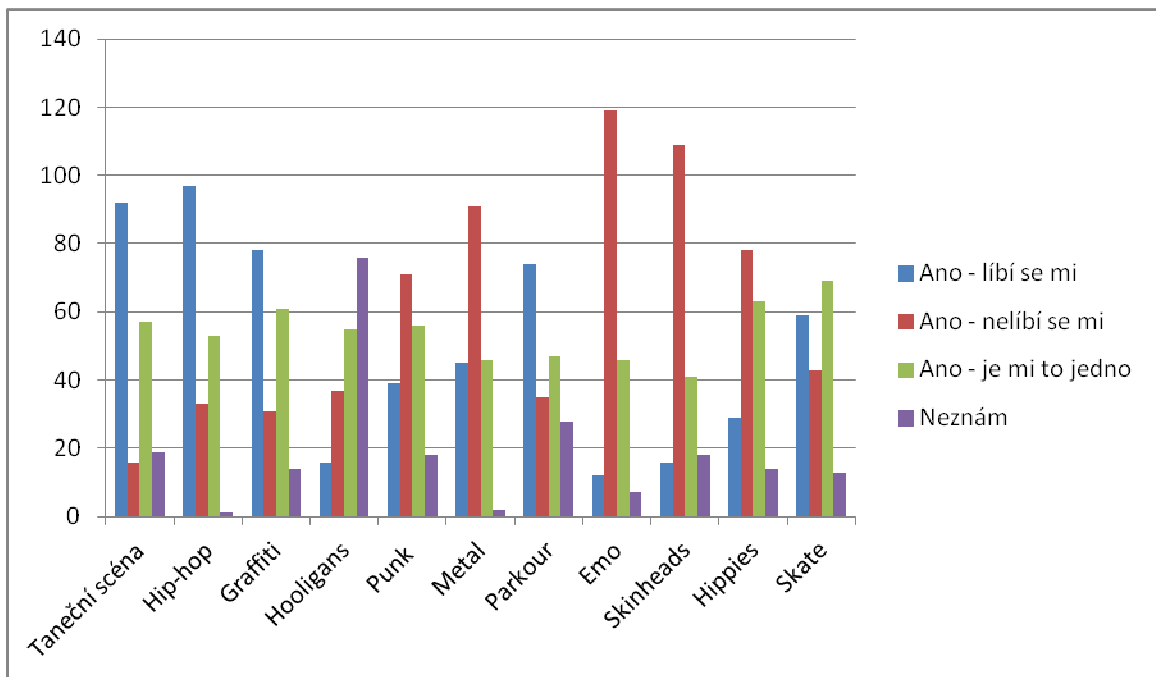
- kouření
- pití alkoholu
- užívání tvrdých drogy (pervitin, kokain atd.)
- kouření marihuany
- užívání taneční drogy
- záškoláctví
- rizikové sex. chování
- agresivita
- kriminalita
- deprese až sebevražedné jednání
- rizikové chování za volantem
- rizikové sporty
- rasismus, xenofobie
- žádné

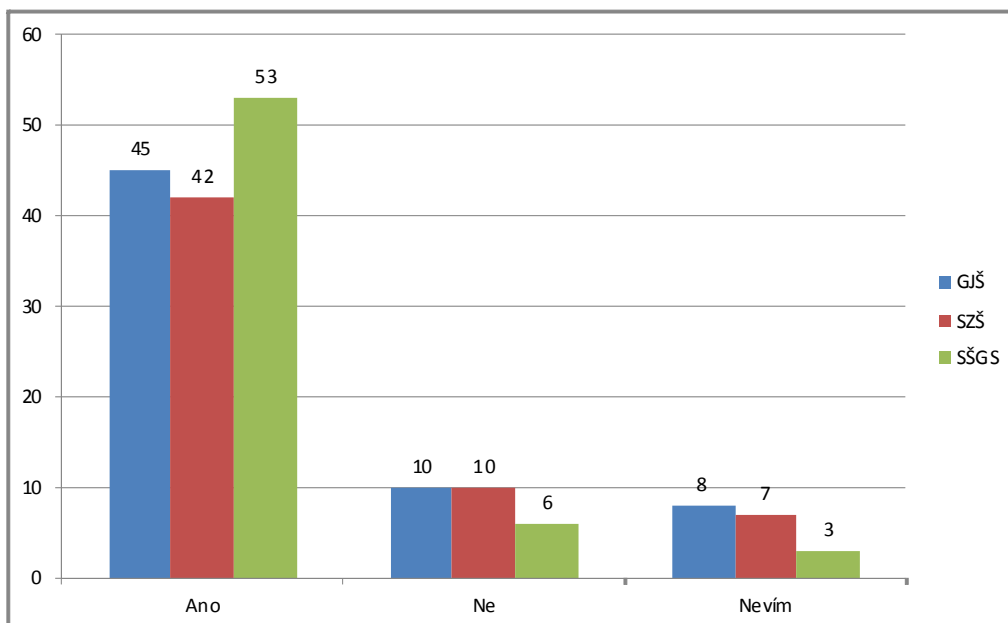
Příloha č. 2: Graf - Rozložení pohlaví dle typu střední školy

	Gymnázium Jakuba Škody	Střední zdravotnická škola	Střední škola gastronomie a služeb
15 let	0	8	0
16 let	13	25	12
17 let	32	17	24
18 let	18	5	23
19 – 23 let	0	4	3

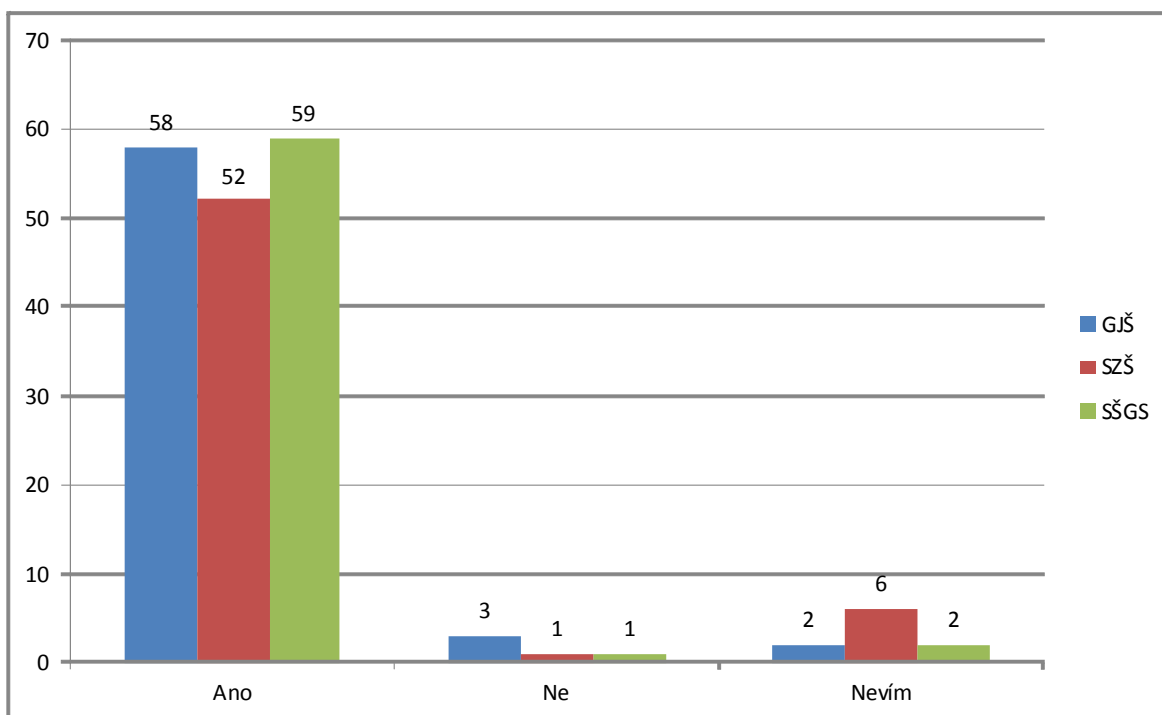
Příloha č. 3: Tabulka - Rozložení věku dle typu střední školy

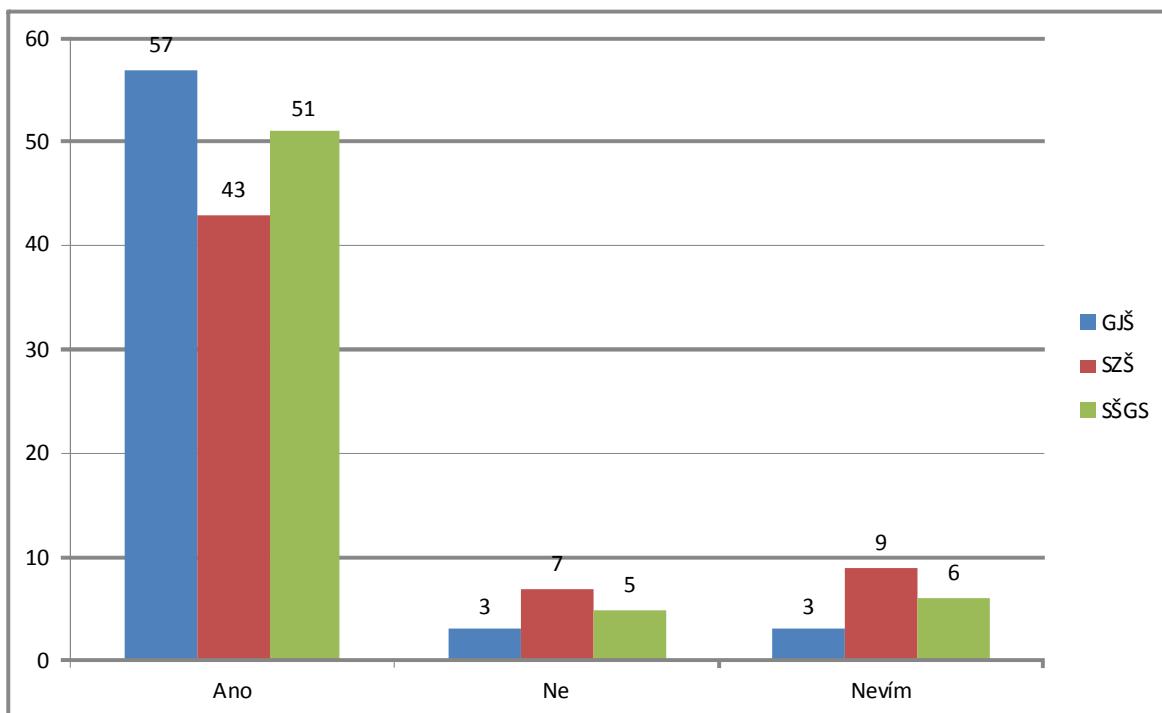
Příloha č. 4: Graf - Celkové rozložení odpovědí názorů na vybrané subkultury

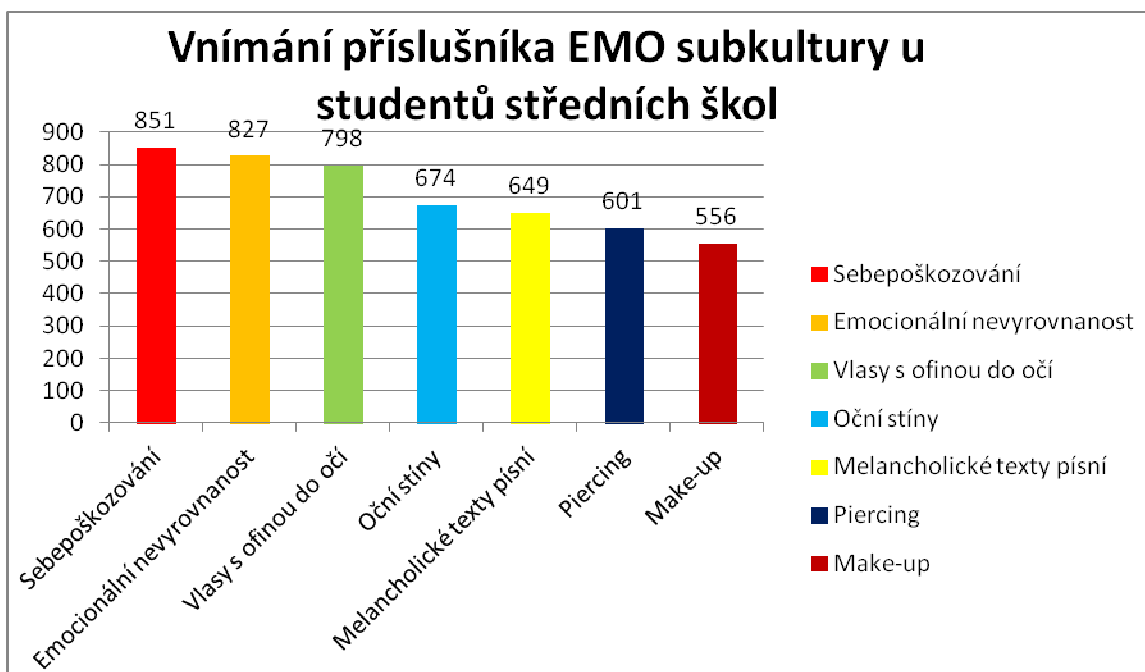
Příloha č. 5: Graf - Setkání s osobou charakterizující styl emo dle typu střední školy

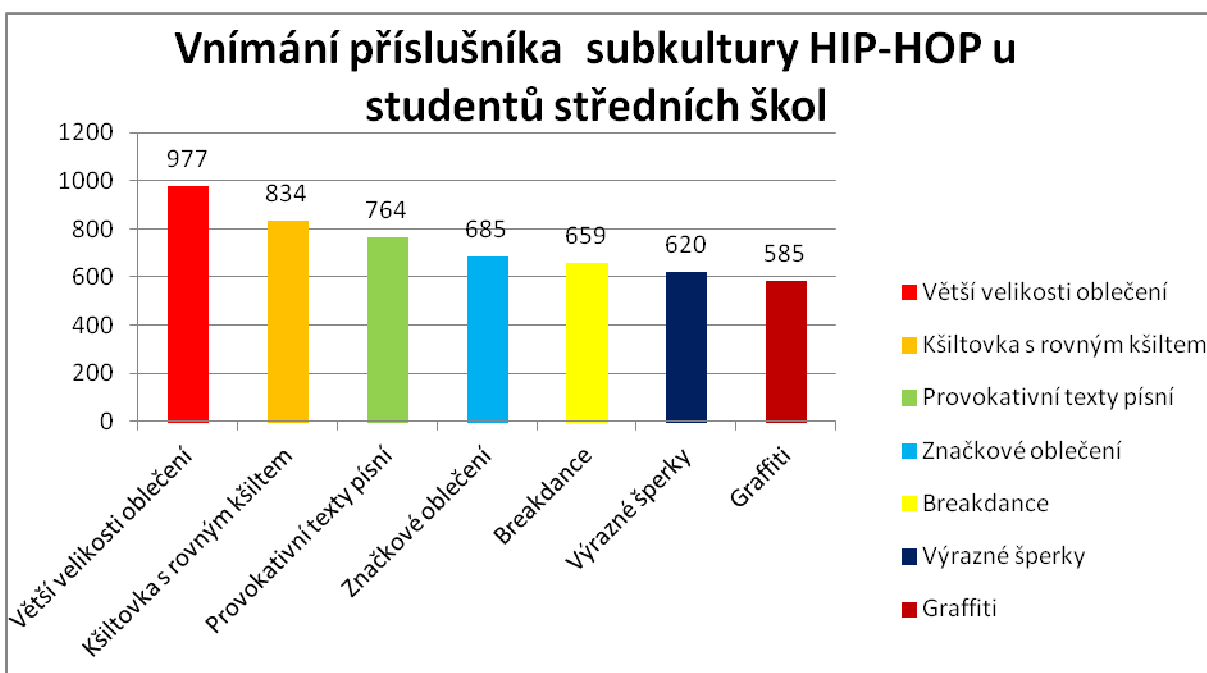
Příloha č. 6: Graf - Setkání s osobou charakterizující styl hip hop dle typu střední školy

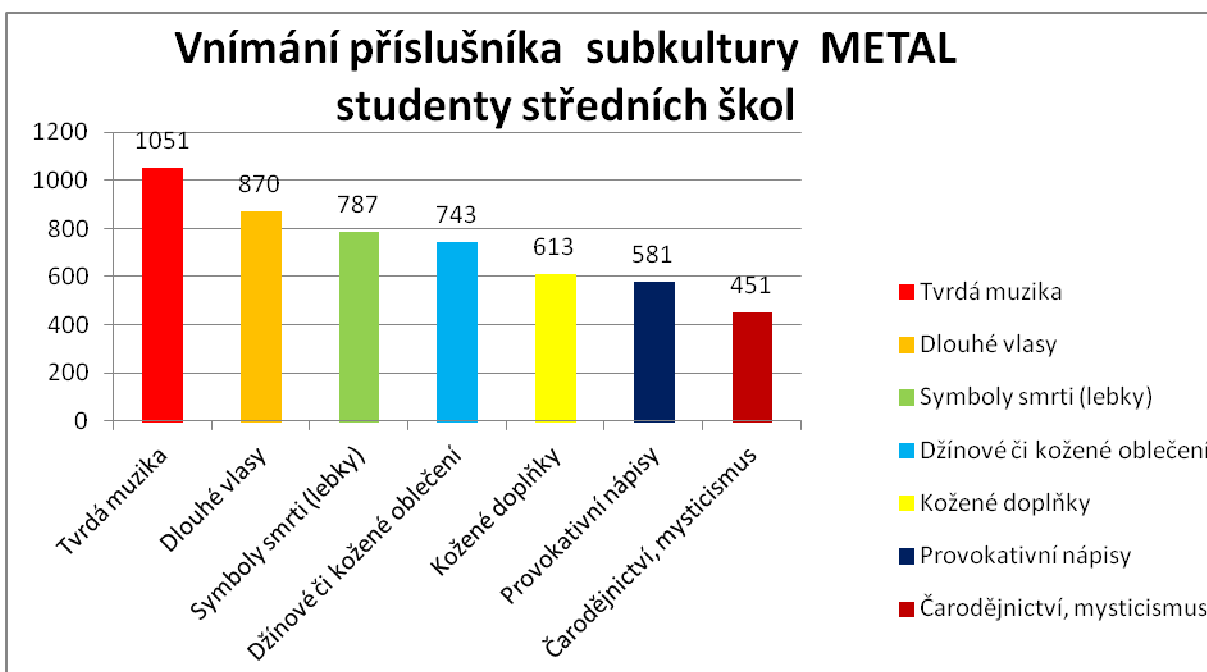
Příloha č. 7: Graf - Setkání s osobou charakterizující styl metal dle typu střední školy

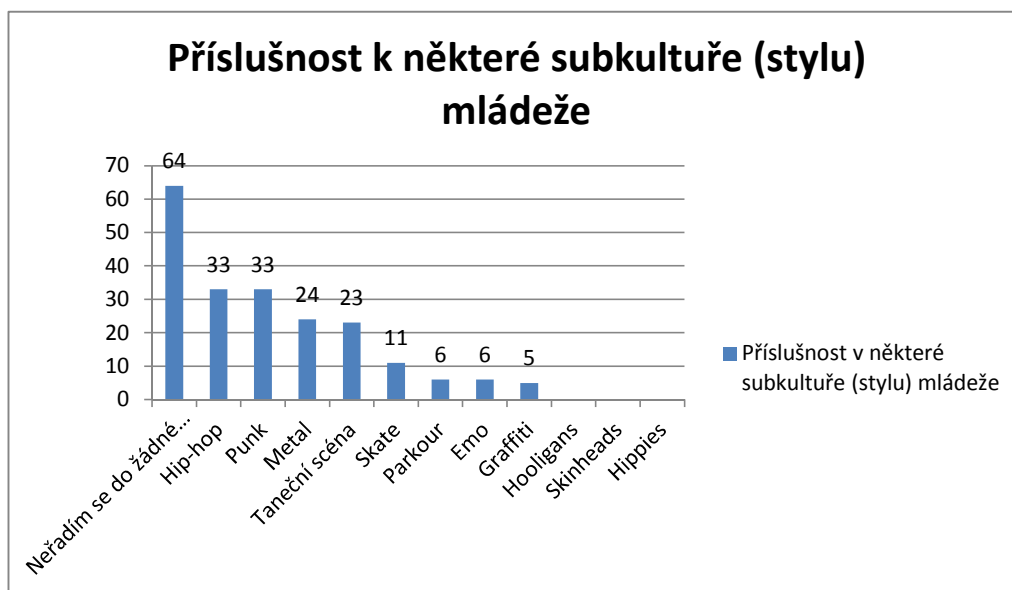
Příloha č. 8: Graf - Celkové vnímání příslušníka emo subkultury u studentů středních škol

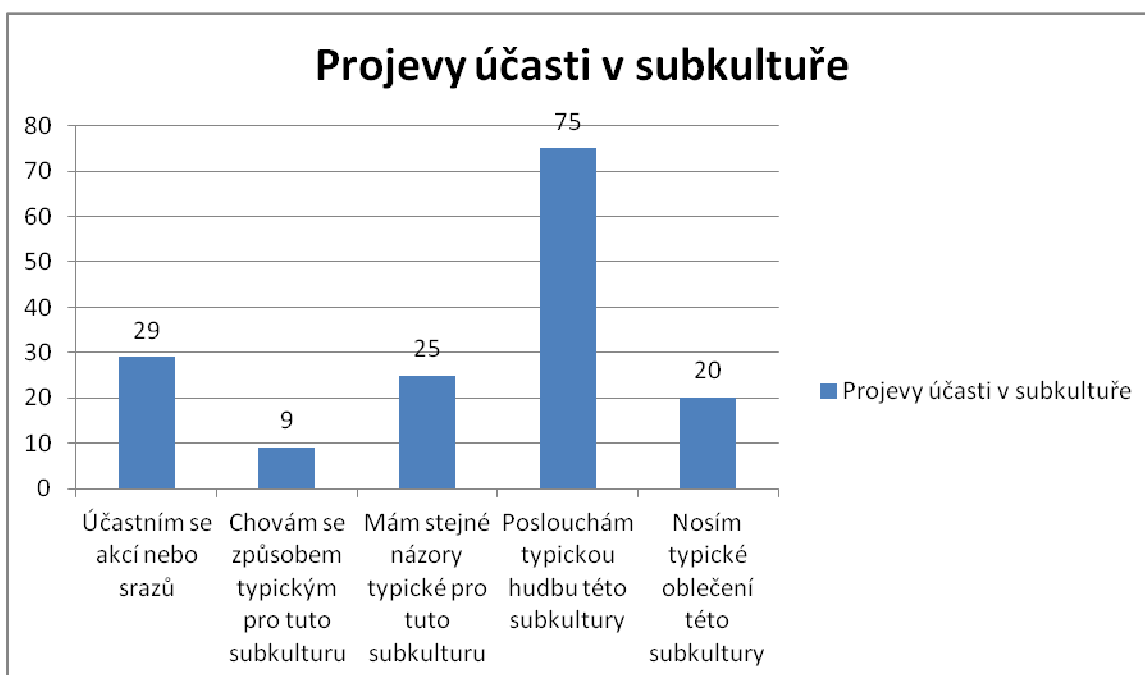
Příloha č. 9: Graf - Celkové vnímání příslušníka subkultury hip hop u studentů středních škol

Příloha č. 10: Graf - Celkové vnímání příslušníka subkultury metal u studentů středních škol

Příloha č. 11: Graf - Příslušnost v některé subkultuře (stylu)

Příloha č. 12: Graf - Projevy účasti v subkultuře

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Markéta Bednaříková
Katedra:	Katedra psychologie a patopsychologie
Vedoucí práce:	Mgr. et Mgr. Iveta Tichá
Rok obhajoby:	2013

Název práce:	Styly současné mládeže se zaměřením na jejich možná rizika
Název v angličtině:	Styles of present youth, focusing on their potential risks
Anotace práce:	Diplomová práce je zaměřena na vybrané subkultury-styly současné mládeže a jejich souvislost s možným rizikovým chováním. Teoretická část práce pojednává o hlavních znacích a důležitých meznících vybraných subkultur mládeže (emo, hip hop a metal). Pozornost je také věnována teoretickému vymezení subkultur a životního stylu. V praktické části je položena otázka, zda se liší názory na vybrané subkultury mládeže u studentů různých typů středních škol. Práce je doplněna o případové studie členů vybraných subkultur (emo, hip hop a metal).
Klíčová slova:	Mládež, adolescence, životní styl, subkultura, subkultury mládeže, emo, hip hop, metal, rizikové chování
Anotace v angličtině:	This diploma thesis is focused on the chosen subcultures, the trends of the contemporary youth as well as finding links to the potential risk behavior. The theoretical part of the thesis depicts the main features and the defining borders of the chosen subcultures (e.g. emo, hip-hop and metal music). It

	<p>also puts attention to the presumed delimitation of mentioned subcultures and lifestyles. In the practical part of the thesis the question, whether there is an inconsistency of opinions on the chosen subcultures varying from the students attending miscellaneous secondary schools, has been discussed. As an addition, the case studies of some members of the chosen subcultures (emo, hip-hip and metal) have been enclosed.</p>
Klíčová slova v angličtině:	Youth, adolescence, lifestyle, subculture, youth subculture, emo, hip hop, metal, risk behavior
Přílohy vázané v práci:	Dotazník, grafy, tabulky
Rozsah práce:	109 s. (přílohy 15 s.)
Jazyk práce:	Čeština